

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

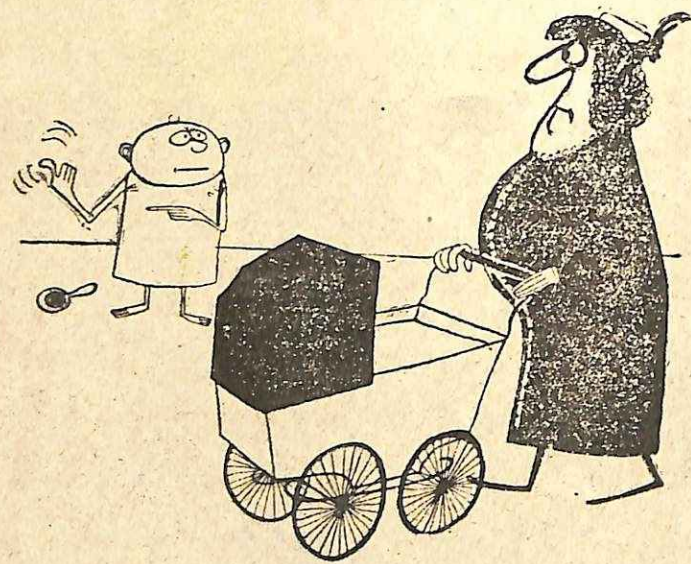
Η ΖΩΗ ΠΡΙΝ
ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

128

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΤΣΑΡΩΝ

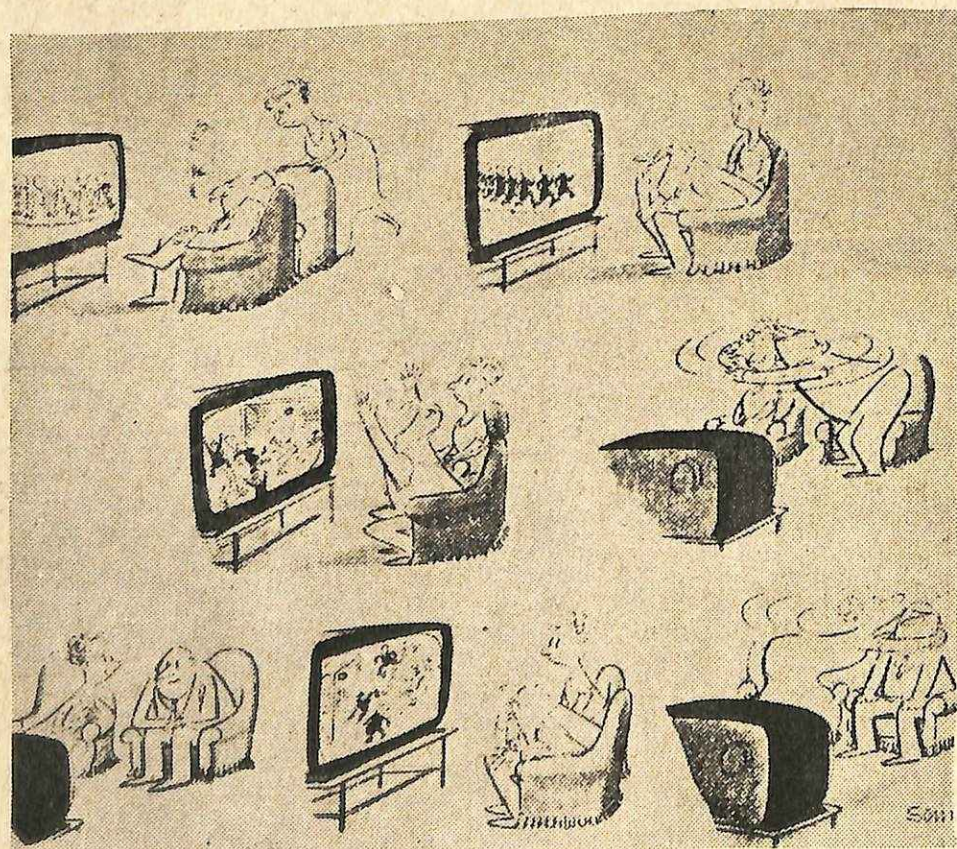
ΔΡΑΧΜΑΙ
4

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΛΕΚΑ

ΔΩΡΕΑ 44.73.10.60

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 45573

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Έκδοτης — Διευθυντής ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής Συντάξεως Έπιμελητής Έγλης
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

ΕΤΟΣ Γ' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 128 ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 4

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 636 τηλ. 813.180

Οι φίλοι μας — η έρεϊς.

Έξ άφορμής τής προεκλογικής περιόδου και τής άναμίξεως του έκδοτου και διευθυντού του «ΚΟΣΜΟΥ» κ. Λουκή Άκρίτα στον έκλογικόν άγώνα, έχουν σημειωθεί ώρισμένες παραλήψεις στην έκδοση του περιοδικού μας. Όταν άρχίζει προεκλογική κίνηση, ή ζωή ενός τόπου προσαρμόζεται στην ιδιομορφία και τις έντονες συγκινήσεις τής έκλογικής πάλης. Τόν βασικόν αυτόν κανόνα δέν μπορούσε νά μή παραβιάσει και ό «ΚΟΣΜΟΣ» που επανέρχεται ήδη στο συνηθισμένο επίπεδο έκδόσεώς του. Έλπίζουμε ότι το άναγνωστικό μας κοινό, που έχει παρακολουθήσει την έκλογική άναμέτρηση, θα συγχωρήσει όσα σφάλματα και παραλείψεις έχει παρατηρήσει στα 4 — 5 τελευταία τεύχη.

Άγαπητέ κ. Διευθυντά,

Είμαι βέβαιος ότι το σύνολο του άναγνωστικού κοινού θα εγκρίνει την αύξηση των σελίδων του περιοδικού μας άναφορικά με την παρουσίαση των ιστορικών θεμάτων. Αλή ή άναδρομή στο άπώτερο και το πρόσφατο παρελθόν δέν είναι μονάχα διδακτική. Είναι και γοητευτική. Έτσι ό «Κόσμος» καλύπτει ένα μεγάλο κενό και προσφέρει νέα ένδιαφέροντα στο πλατύ άναγνωστικό κοινό. Δέν ξέρω, αν ή κυκλοφορία του περιοδικού μας αύξάνει. Έγώ και οι φίλοι μου προσπαθούμε άλλά προσκορδούμε στην άμείλικτη επίθεση των λαϊκών περιοδικών, που κάθε μέρα και ψευτίζουν την βλη τους, όταν δέν είναι νοσηρή και έκμεταλλευτική για τη νεολαία. Πάντως έχουμε όλοι τη συνείδηση ότι δίνουμε ένα άγώνα πολιτισμού, με οδηγό τόν «Κόσμο», που γνωρίζει νά στέκεται δοιδος, χωρίς ύποχώρηση και χωρίς κάμψη. Έμεις όλοι οι παλιοί του φίλοι τόν εύγνωμονούμε για τη βοήθεια που μās παρέχει στην καθημερινή μας ζωή.

Με τούς πιο θερμούς μου χαιρετισμούς.

Ν. Έλευθερίου
Κυψέλη — Άθήναι

● Εύχαριστούμε θερμά για τα εγκάρδια, τά τόσο ένθουσιαστικά λόγια σας. Πραγματικά, τά ιστορικά θέματα βρίσκουν άναπόκριση στο άναγνωστικό μας κοινό άσφαλώς έχουν βελτιώσει την ποιότητα τής έκδόσεώς μας. Όσον άφορά την κυκλοφορία του «ΚΟΣΜΟΥ» πρέπει νά σημειωθεί ότι ή αύξηση τής προχωρεί με βραδυ ρυθμό. Υπάρχουν, βέβαια, πολλές δικαιολογίες. Άλλά ή σοβαρώτερη είναι ή πνευματική μας καθυστέρηση, ή καθολική άδιαφορία κι ή έλλειψη κρατικής ή οργανωμένης συμπαροστώσεως σε μία τόσο δύσκολη πολιτιστική και μορφωτική προσπάθεια.

● Κύριον Θανάση Δικαον, Άγιο Βησάριο, Σοφάδες, Θεσσαλία.

Σας εύχαριστούμε θερμά για τα καλά λόγια. Έλήφθη ή ταχυδρομική σας επιταγή και δόθηκε έντολή στη διεκπεραίωση νά σας έγγράψει συνδρομητή από το τεύχος 124.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το έξωφυλλο του «Κόσμου»

Στην επιθετική όρμη του άρπακτικού πουλιού του σημερινού έξωφύλλου μας, έλλοχεύει ό θάνατος. Είναι ή τελευταία πράξη: Θα καρφώσει με τά νύχια και το ράμφος το θήραμά του...

Έπικαιρότητες

- Οι φίλοι μας κι' έμεις Σελ. 3
- Άντίλογοι » 5
- N. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Με το περισκόπιο » 6

Έπιστήμη και Τεχνική

- ΕΙΔΙΚΟΥ: Έ ψυχιατρική και οι άρρώστεις του έρωτος » 7
- Έκπληκτικές άνακαλύψεις τής άμερικανικής ιατρικής » 13
- Πώς έμαθα νά μιλάω με τά δελφίνια » 16
- Το έμφύσημα » 20
- Η ζωή πριν από τη γέννηση » 22
- Ψάρια στα δέντρα » 25

Ιστορία και Τέχνη

- ΕΡΑΝΙΣΤΗ: Έ θάλασσα και τά βουνά » 26
- Έ ματωμένη νύχτα του Αικατερίνμπουργκ » 29
- ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Τά διηγήματα του Τσέχωφ » 34

Διάφορα

- Μιά παράξενη χώρα κάτω από τη θάλασσα » 10

Μυθιστόρημα και Διήγημα

- Ε. ΚΑΛΝΤΟΥΕΛ: Μιά μεγάλη αγάπη » 27
- Κ. ΠΑΛΑΜΑ: Το σπίτι του Γραμματικού » 36
- ΑΓΚΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ: Ό Έρακλής Πουαρό ξανάρχεται » 41

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΤΕΥΧΟΣ

- «100 μεγατόνοι»
- Το λαθρεμπόριο τών όπλων
- Έ βαρνηκοία θεραπεύεται

ΣΤΝΑΡΟΜΕΣ: Έσωτερικού: έτησία (τεύχη 52) δοχ. 210 έξάμην δοχ. 110. Έξωτερικού: έτησία (άπλό ταχυδρομείο) δοχ. 300 (άεροπορικώς) για Άγγλία 5 λίρες για Άμερικη 28 δολλ. Για τις άλλες χώρες έτησία συνδρομή 210 δοχ. (7 δολλ.) έπλ πλέον τά ταχυδρομικά. Έμβάσματα και επιταγές προς τόν έκδότη και διευθυντή του «Κόσμου» Λουκή Άκρίτα, όδός Πατησίων 636, Άθήναι.

Τὸ θαλασσινὸ πλαγκτὸν

ΘΑ ΣΩΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΦΑΣΜΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΑΣ

Ὑπὸ τὴν πίεση τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, τὰ τρία τέταρτα τῆς ἀνθρωπότητος ἀναρωτιῶνται μὲ ἀγωνία: Θὰ ἔχουμε αὐριο νὰ φάμε; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, πολλοὶ προσφέρουν μιὰ ἐντοίμη ἀπάντηση: Θὰ τρῶμε πλαγκτόν!

ΜΕΡΙΚΕΣ σταγόνες θαλασσινοῦ νεροῦ κι' ἓνας ἰσχυρὸς μεγεθυντικός φακὸς ἀρκοῦν γιὰ ν' ἀρχίσουμε τὴν ἐξερεύνηση ἐνὸς παράξενου κόσμου. Τὸ «πλαγκτόν», αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν ζωϊκῶν καὶ τῶν φυτικῶν μορφῶν ποὺ αἰωροῦνται στὸ νερὸ τῆς θάλασσας, ἀπασχολεῖ ἐπὶ χρόνια τὴν προσοχὴ πολλῶν ἐρευνητῶν. Γιατὶ αὐτὰ τὰ μικροσκοπικὰ φυτὰ καὶ ζῶα θὰ μπορούσαν πράγματι νὰ σώσουν τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν πείνα.

Τὶ εἶναι τὸ πλαγκτόν; Ὡς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὶς μικρότερες μορφές του, τὰ βακτηρίδια. Τὰ θαλασσινὰ βακτηρίδια δὲν ἔχουν μελετηθεῖ ἀρκετά, ξέριμε ὅμως ὅτι παίζουν ἓνα πολὺ σημαντικό ρόλο: Πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἐξασφαλίζουν τὴ σύνθεση τῶν οὐσιῶν ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ὑπόλοιπου πλαγκτοῦ. Ἐπίσης, καθαρίζουν τὴ θάλασσα σ' ὅλη τὴν ἐκτασή. Ἡ ἐξυγιαντικὴ αὕτη δράση τους εἶναι ἀξιοθαύμαστη: Τὰ βακτηρίδια ὄχι μόνον καταστρέφουν τὰ πτώματα καὶ τὰ διάφορα ὀργανικὰ ἀπορρίμματα, ἀλλὰ καὶ ἀποσυνθέτουν τοὺς ἐπικίνδυνους ρύπους, ὅπως π.χ. τὸ μαζούτ ἀπὸ τὶς μηχανές τῶν πλοίων καὶ τῶν παράκτιων ἐργοστασίων.

Στὴν ἴδια σταγὸνα νεροῦ θὰ βροῦμε ἀναμφίβολα καὶ πολλοὺς ἐκπροσώπους τοῦ φυτικοῦ πλαγκτοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν ὁμάδα ἐπικρατοῦν τὰ «διάτομα», μονοκύτταρα φύκη ποὺ τὸ μέγεθός τους δὲν ξεπερνάει ποτὲ τὰ δυὸ δέκατα τοῦ χιλιοστομέτρου. Ἄλλὰ τὸ πλῆθος τους μέγεθος: Μποροῦν νὰ ὑπάρχουν 15 ἑκατομμύρια διάτομα σὲ μιὰ κυβικὴ πάλμη θαλασσινοῦ νεροῦ.

Κοντὰ στὰ διάτομα συναντᾶμε κι' ἄλλες φυτικές μορφές, ἐξ ἴσου μικροσκοπικές: Μαστιγοφόρα καὶ ἀκτινόζωα. Τέλος, γενικὰ πολλὸ ὀγκωδέστερο, ὑπάρχει τὸ ζωϊκὸ πλαγκτόν ποὺ περιλαμβάνει ἐπίσης ἄπειρες μορφές: Αὐγὰ ψαριῶν, νύμφες ψαριῶν, ἐχινόζωων, ἀστεριῶν τῆς θάλασσας, μαλακίων, μεδουσῶν, σκωληκοζώων. Εἶναι ἓνας ἀπίστευτος πληθυσμὸς μικροσκοπικῶν πλασμάτων ποὺ ζοῦν κατὰ πυκνὰ στίφη.

ΤΡΩΓΕΤΑΙ ἢ ΔΕΝ ΤΡΩΓΕΤΑΙ;

ΤΑ ΤΡΙΑ τέταρτα τῆς ἀνθρωπότητος, χρονίως ὑποσιτισμένα καὶ διαρκῶς ἀπολασσιαζόμενα, θέτουν αὐτὸ τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα: Θὰ ἔχουμε αὐριο νὰ φάμε;

Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, πολλοὶ προσφέρουν μιὰ ἐτοιμοπαράδοτη ἀπάντηση: Ναί, θὰ ἔχουμε νὰ φάμε πλαγκτόν!

Οἱ ταξιδιώτες τοῦ Κὸν Τίκι δοκίμασαν τὸ πλαγκτόν καὶ τὸ βρῆκαν φάγσιμο. Ὁ Γάλλος δρ Μπομπάρ ἔφαγε μεγάλες ποσότητες καί... δὲν πέθανε. Στὴν Ἀπὼ Ἀνατολὴ ὠρισμένοι πληθυσμοὶ ἐκτιμοῦν ὡς τροφὴ τὸ πλαγκτόν, ποὺ ἔχουν μάθει νὰ τὸ μαζεύουν ἀπὸ τὴ θάλασσα μὲ λεπτὰ δίχτυα. Ὡστόσο, ἂν καὶ δὲ γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι τὸ πλαγκτόν εἶναι φαγώσιμο, μένει γ' ἀποδεχθεῖ ὅτι θὰ μπορέσουμε κάποτε νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε ὡς βασικὴ τροφὴ, ὅπως τὸ γάλα, τὸ σῆτο καὶ τὸ ρύζι.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ βέβαιον ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει τρώγοντας ἀποκλειστικὰ πλαγκτόν. Οἱ ἐπιστήμονες τῆς ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας μελέτησαν αὐτὸ τὸ πρόβλημα, κυρίως γιὰ νὰ ἐξακριβώσουν ἂν οἱ ναυαγοὶ θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιζήσουν σὲ μιὰ σχεδία ἐπὶ πολλὰς ἡμέρες ψαρεύοντας πλαγκτόν μ' ἓνα μεγάλο δίχτυ.

Ἐνα δίχτυ διαμέτρου δύο μέτρων ποὺ σέρνεται πίσω ἀπὸ μιὰ σχεδία μπορεῖ νὰ μαζέψει δύο κιλά πλαγκτοῦ σὲ μιὰ ὥρα.

Αὐτὸ τὸ πλαγκτόν περιέχει κυρίως νερὸ σὲ ποσοστὸ περίπου 90% καὶ τὸ ὑπόλοιπο μετὰ τὴν ἀφυδάτωση περιέχει 4.000 θερμίδες κατὰ χιλιόγραμμα. Ἐνα κιλὸ ἀφυδατωμένου πλαγκτοῦ ἀντιστοιχεῖ σὲ ψάρεμα πέντε ὥρων, πάντα μ' ἓνα δίχτυ διαμέτρου δύο μέτρων πίσω ἀπὸ μιὰ σχεδία. Τέσσερις χιλιάδες θερμίδες θεωροῦνται ἀρκετές ἀκόμα καὶ γιὰ ἓναν ἄνθρωπον ποὺ ἐκτελεῖ χειρωνακτικὴ ἐργασία. Ἐτσι, θεωρητικὰ, τὸ προϊόν 24 ὥρων ἀλιείας μὲ τὸ δίχτυ θὰ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ θρῆψει τέσσερις ναυαγούς ἀκόμα καὶ ὑπὸ τὶς πιὸ δυσμενεῖς συνθήκες.

Ὡστόσο ἂν καὶ ὁ θεωρητικὸς ὑπολογισμὸς εἶναι σωστός, τὸ πρακτικὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς πειράματος μὲ ποντίκια εἶναι ἀπογοητευτικόν.

Τὰ ποντίκια ποὺ τρέφονται ἀποκλειστικὰ μὲ πλαγκτόν δὲν ἐπιζοῦν παρὰ λίγες μέρες μετὰ τὰ ποντίκια ποὺ ὑποβάλλονται σὲ ἀπόλυτὴ νηστεία... Οἱ φάλαινες τρέφονται μὲ πλαγκτόν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ χερσαία θηλαστικά, ὅπως τὰ ποντίκια, δὲν μποροῦν ν' ἀφομοιώσουν εὐκόλως αὐτὲς τὶς οὐσίες. Ὑπάρχουν ἄφθονες βιταμίνες, πρωτεΐνες καὶ λίπη στὸ πλαγκτόν, συνεπὶς ὁ θάνατος τῶν πειραματοζώων δὲν ὀφείλεται σὲ διαιτητικὴς ἀνεπάρκειες. Οἱ δυσάρεστες συνέπειες τῆς καταναλώσεως μεγάλων ποσοτήτων πλαγκτοῦ φαίνεται πὼς ὀφείλεται στὴν ἀναλογία μαγνησίου καὶ νατρίου, ποὺ εἶναι

δέκα φορές ἀνώτερη στὸ πλαγκτόν παρὰ στὴ σάρκα τῶν θαλασσινῶν ψαριῶν. Ἐξ ἄλλου, μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν στὸ πλαγκτόν διάφορα τοξικὰ στοιχεῖα. Ἐνα τυπικὸ παράδειγμα εἶναι τὰ περιδίνια, μικροσκοπικὰ φυτὰ ποὺ δηλητηριάζουν τὸ νερὸ τῆς θάλασσας σὲ ὠρισμένες περιοχές καὶ προκαλοῦν τὸ θάνατο τῶν ὑπόλοιπων μορφῶν τοῦ πλαγκτοῦ καὶ τὴ φυγὴ τῶν ψαριῶν ποὺ τρέφονται ἀπ' αὐτό.

Ο ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

Η ΑΜΕΣΗ χρησιμοποίησις τοῦ πλαγκτοῦ φαίνεται λοιπὸν ἐξαιρετικὰ δύσκολη. Ἔστω κι' ἂν ἦταν δυνατό ν' ἀπομονώσουμε τὰ τοξικὰ στοιχεῖα, θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ ζήσουμε μὲ μιὰ διατροφή ποὺ θὰ περιείχε πλαγκτόν σὲ ἀναλογία μεγαλύτερη ἀπὸ 30%. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ τραπεῖ ἀποκλειστικὰ μὲ πλαγκτόν, ὅπως δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ τραπεῖ μὲ σκέτο χορτάρι. Τὸ χορτάρι τρώγεται καὶ ἀφομοιώνεται ἀπὸ τὶς ἀγελάδες ποὺ μᾶς δίνουν γάλα καὶ κρέας, τρώφει πολὺ πλεονέκτημα ἀπὸ τὸ χορτάρι. Κατὰ τὸν ἴδιο ἔμμεσο τρόπο, τὸ πλαγκτόν ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον γιατί ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ τροφὴ τῶν ψαριῶν. Δὲν μπορούμε νὰ φάμε ἀποκλειστικὰ τὸ πλαγκτόν, ἀλλὰ τρῶμε τὰ ψάρια.

Ὁ βιολογικὸς κύκλος ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ φυτικὸ πλαγκτόν γιὰ νὰ καταλήξει στοὺς μεγάλους θαλασσινούς ὀργανισμούς, ἀπὸ τὴν σαρκέλλα ὡς τὴ φάλαινα, παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸ ποὺ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε εἶναι ὅτι στὴ βάση τῆς ζωῆς τοῦ ὠκεανοῦ βρίσκεται πάντα τὸ πλαγκτόν.

Στὰ ἀπέραντα «λειβάδια τῆς θάλασσας», τὸ φυτικὸ πλαγκτόν καταναλίσκεται ἀπὸ τὸ ζωϊκὸ πλαγκτόν, τὸ ὁποῖο καταναλίσκεται ἀπὸ τὰ ψάρια. Κάποτε ὁ κύκλος συντομεύεται, ὅπως π.χ. στὴν περίπτωση τῆς σαρκέλλας ποὺ σὲ ὠρισμένους τόπους καὶ ἐποχὲς τρέφεται ἀπ' εὐθείας μὲ τὸ φυτικὸ πλαγκτόν. Ἀλλοτε πάλι τὰ πράγματα περιπλέκονται: Τὸ φυτικὸ πλαγκτόν εἶναι ἡ τροφὴ τοῦ ζωϊκοῦ πλαγκτοῦ, ποὺ καταναλίσκεται ἀπὸ ἄλλα εἶδη ζωϊκοῦ πλαγκτοῦ, ποὺ τρώγεται ἀπὸ τὰ μικρὰ ψάρια, ποὺ γίνονται βορὰ τῶν μεγάλων ψαριῶν κ.λ.π. κ.λ.π.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΥΤΟ λοιπὸν εἶναι τὸ πεδίο ἐρεύνης ποὺ ἀνοίγεται στοὺς εἰδικούς τῆς θαλασσινῆς οἰκολογίας, μιὰς καινούργιας ἐπιστήμης ποὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ λύσουμε ἓνα ἀπὸ τὰ φλέγοντα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, τὸ πρόβλημα τῆς πείνης. Πῶς θὰ ἐκμεταλλευθούμε τὰ πλούτη τοῦ ὠκεανοῦ χωρὶς νὰ σκοτώσουμε τὴν κόττα ποὺ γεννᾶει τὰ χρυσὰ αὐγά, δηλαδὴ χωρὶς νὰ καταστρέψουμε ἀνεπαρόρθωτα τὴ βιολογικὴ ἰσορροπία; Κάθε βιολογικὸς κύκλος εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητος στὶς ἀνθρώπινες ἐπεμβάσεις. Καὶ στὴ βάση τοῦ προβλήματος ὑπάρχει πάντα τὸ πλαγκτόν. Γιὰ νὰ προστατεύσουμε π.χ. τὶς φάλαινες ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισήν, δὲν ἀρκεῖ μονάχα νὰ ὑπολογίσουμε τὸν πιθανὸν τοῦς πληθυσμὸ, τὸ ρυθμὸ τῆς γονιμότητος τῶν κητοειδῶν καὶ τὴ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς τους: Πρέπει νὰ ὑπολογίσουμε καὶ τὴν παραγωγικότη-

τα τῶν θαλασσῶν σ' αὐτὰ τὰ μικροσκοπικὰ φυτὰ καὶ ζῶα ποὺ μετασχηματίζονται τελικὰ σὲ φάλαινες, γιατί ἀποτελοῦν τὴν κύρια τροφὴ τους... Ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρητικὴ γνώση δὲν ἀρκεῖ. Κάποτε ἴσως θ' ἀναπτυχθεῖ μιὰ νέα ἐφηρμοσμένη ἐπιστήμη, μιὰ θαλασσινὴ ζωοτεχνία.

Ὡπως ὁ γεωργὸς κι' ὁ κτηνοτρόφος χρησιμοποιοῦν λιπάσματα γιὰ τὰ χωράφια καὶ τὰ λειβάδια, ἔτσι καὶ ὁ μελλοντικὸς «καλλιεργητὴς τῆς θάλασσας» θὰ μάθει νὰ χρησιμοποιεῖ ὀρυκτὲς οὐσίες ποὺ αὐξάνουν τὴν ἀλιευτικὴ ἀπόδοση. Ἡδὴ ἔχουν γίνεαι δοκιμὲς σ' αὐτὸ τὸν τομέα. Οἱ Ἀγγλοὶ, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ τὴν πίεση τῆς ἐλλείψεως εἰδῶν διατροφῆς, προσπάθησαν νὰ βελτιώσουν μὲ «λιπάσματα» τὴν ἀπόδοση τῶν λιμνῶν τῆς Σκωτίας. Τ' ἀποτελέσματα ἦταν ἀνίστα, γιατί σὲ πολλές περιπτώσεις τὰ «λιπάσματα» παρασύρονται ἀπὸ τὰ ρεύματα στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

ΑΚΟΜΑ καὶ στίς πιὸ γόνιμες περιοχές ὅπου ἀφθονοῦν τὰ λειβάδια τοῦ φυτικοῦ πλαγκτοῦ, παρατηρεῖται ἀνυπολόγιστη σπατάλη τοῦ θαλασσινοῦ πλούτου. Παράλληλα μὲ τὶς μελέτες ποὺ ἀποβλέπουν στὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν «ἐχθροδοσκῶν», ἄλλες ἐρευνες ἀποβλέπουν στὸν ὑπολογισμὸ τῆς ἀλιευτικῆς ἀποδόσεως ὠρισμένων περιοχῶν. Ἡ ἀπόδοση, γενικὰ, εἶναι πολὺ χαμηλὴ. Ἡ Μάγχη π.χ. παράγει 115 ἑκατομμύρια τόνους φυτικοῦ πλαγκτοῦ τὸ χρόνο, ἐνῶ τὰ ψάρια ποὺ ἀλιεύονται σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ δὲν ὑπερβαίνουν τοὺς 135.000 τόνους. Κι' αὐτὸ σὲ μιὰ ἐκταση 82.100 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐνῶ στὴ στεριά ἓνα ἐκτάριο λειβάδιον παράγει 200 κιλά κρέατος τὸ χρόνο.

Ὁ ἀγῶνας κατὰ τοῦ φάσματος τῆς πείνης ἐπιβάλλει λοιπὸν τὴν ὀρθολογικὴ ἐκμετάλλευσή τοῦ ὠκεανικοῦ πλούτου.

Κάποτε οἱ ὠργανωμένες «θαλασσινὲς φάρμες» θ' ἀντικαταστήσουν τοὺς ἀλιευτικὸς στολίσκους ποὺ γνωρίζουμε σήμερα. Στὴ στεριά, οἱ προϊστορικοὶ μᾶς πρόγονοι κυνηγοῦσαν στὴν τύχη τὰ ζαρκαδία καὶ τὰ δουβάλια. Σήμερα τὸ κυνήγι ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία. Γιατὶ νὰ μὴ συμβεῖ τὸ ἴδιο καὶ στὴ θάλασσα; Ἡ σύγχρονη ἀλιεία, τὸ τυφλὸ κυνήγι τῶν ψαριῶν, εἶναι ἓνα φαινόμενο ἀναχρονιστικόν. Στὴ θάλασσα χρησιμοποιοῦμε ἀκόμα τὶς πρῶτονες μεθόδους τῶν προγόνων μας. Ἀλλ' ἡ ἐποχὴ τῆς πρωτόγονης ἀλιείας πλησιάζει στὸ τέλος της. Μποροῦμε νὰ φαντασθούμε τὰ θαλασσινὰ κοπάδια τοῦ μέλλοντος, ποὺ θὰ ὀδηγοῦνται στὴ βοσκὴ ἀπὸ γυναικὲς δελφίνια... Ἡλεκτρικοὶ φράχτες, σκιάχτρα ἀπὸ φυσαλίδες ἀέρος, θὰ περιορίζουν τὰ κοπάδια τῶν ψαριῶν στὸ θαλασσινὸ μαντρί τους...

Ἰσως ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἴδουμε στὶς μέρες μας. Κι' ἂν δὲ θέλουμε νὰ πεθάνουμε ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀπὸ τὴν πείνα, θὰ πρέπει νὰ εὐχρησθούμε ταχύτατὴ πρόοδο στίς βασικὲς ἐρευνες τῆς θαλασσινῆς βιολογίας. Ἰσως εἶναι ἡ μόνη μας ἐλπίδα.

JACQUES MARSAULT

ΑΝΤΙΠΟΓΟΙ

1
Ὁ κ. Λουκῆς Ἀκρίτας συγκεντρώνει γύρω στοὺς 24.000 σταυροὺς προτιμήσεως καὶ διεκδικεῖ μιαν ἀπὸ τὶς πρῶτες θέσεις στὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησι τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς τοὺς φίλους τοῦ ἐκφράζει τὶς θερμότερες τοῦ εὐχαριστίες καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη του.

2
ΜΕΣΑ στὴν ἀληθινὰ κρίσιμη, τὴν κοσμογονικὴ ὥρα ποὺ διανυεῖ ἡ ἀνθρωπότητα, τὰ ἀμφισβητούμενα ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου δὲν ἐνδυναμώσουν οὔτε τὴν ἐσωτερικὴ παραστασι, οὔτε τὴν ἐσωτερικὴ σταθερότητα τῆς Ἑλλάδος. Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴ σταδιοδρομία ἑνὸς τόπου, ὅταν πολλοὶ κι' ἀπρόβλεπτοι κίνδυνοι κρούουν συνεχῶς τὰ σύνορά του εἶναι ἡ λαϊκὴ ἐνότης, ἡ ἀδιαταρακτὴ ἀδελφωσύνη ὅλων τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἡ ἀόσμευτη, ἡ ὑποδειγματικὴ λειτουργία τῆς Δημοκρατίας. Ὅταν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ παραβιάζονται, ἡ περὶ φρονούντων καὶ θίγεται ἡ ὑπερφημία τῶν πολιτῶν, τότε ἐπακολουθοῦν ἐντόνα κι' ἐκρηκτικὰ πάθη, ποὺ ἐπιφέρουν τὸν διχασμὸ. Ὁ τόπος μᾶς ἔχει ὑποφέρει συχνὰ ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς ἀλληλοεξοντώσεως. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ γονάτισε ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸ. Γι' αὐτό, καθολικὴ εὐχὴ ὅσον ἀγαποῦν τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ν' ἀποκατασταθεῖ ἡ λειτουργία τῆς Δημοκρατίας.

3
ΣΕ ΚΑΜΜΙΑ ἐποχὴ τῆς ἱστορίας ἡ ἀνάπτυξη ἡγεσία τοῦ κόσμου δὲν ἔχει ἀπορροεῖ ὅτι δρισκεται μακριὰ ἀπὸ τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τῶν δισεκατομμυρίων ταπεινῶν πλασμάτων τῆς Γῆς, ὅπως ἡ σημερινή. Ἡ πολιτικὴ του πυρηνικοῦ ἐκβιασμοῦ ποὺ ὑπονομεύει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου γένους, ἡ ἀδυσώπητὴ ἀντιληψὴ τοῦ θανάτου ποὺ καθοροῦν τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνεργειες τῶν μεγάλων, ἀποτελοῦν συμπτώματα τῆς πιὸ ἀρρηστικῆς παρακμῆς ποὺ ἔχει σημειώσει ἡ παγκόσμια ἱστορία. Ὑπῆρχαν καὶ σ' ἄλλες ἐποχὲς ἡγέτες ποὺ σκόρπιζαν τὸν ὀλεθρὸ καὶ τὸν χαμὸ. Ποτὲ ὅμως δὲν εἶχαν ἐπηρεάσει μὲ τὴν παραφροσύνη τους καὶ τὴ ζωὴ τῶν μελλοντικῶν γενεῶν. Σήμερα ἓνας βραδὺς καὶ ἀμείλικτος πόλεμος ἔχει ἐξαπολυθεῖ ἐναντίον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Καὶ εἶναι τόση ἡ καθολικὴ παρακμὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑψώνεται ἡ κραυγὴ τῆς ὀργῆς, ἐναντίον τοῦ πυρηνικοῦ θανάτου.

Ἄπειρη ποικιλία μορφῶν: Μικροσκοπικὰ φυτὰ, ζῶα, βακτηρίδια, νύμφες ψαριῶν, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ «πλαγκτόν».

Μέ το Φερικόσιο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

1

ΤΑ κορναρίσματα των αυτοκινήτων έχουν απαγορευθεί. Οι μεγάλοι θόρυβοι δεν επιτρέπονται, για να ησυχάσουν τα νεύρα της μεγάλης πολιτείας από τα αδυσώπητα σφυροκοπήματα. Νά μην ακούς, να βλέπεις μόνο, να ξαλίζεσαι από την κίνηση, αλλά να μην ταράζεται όλο σου το νευρικό σύστημα από τους άπανωτους θορύβους, από τα διασταυρούμενα στριγκλίσματα, που σαν άναρτίσματα βέλη καρφώνονταν άλλοτε πάνω στα νεύρα σου. Ήταν κι' αυτό ένα πρόβλημα, ωστόσο δεν είναι αυτό το πρόβλημα. Δεν είναι γιατί αυτά που σε ενοχλούν στην πολιτεία είναι πολύποδας που δεν αποπλίζεται με το κόψιμο ενός πλοκαμιού του. Τά ψηλά συνωστισμένα κτίρια που σε περιβάλλουν, οι κρύπτες των γραφείων που μπαίνοντας, ή αγκυρώσοντας σε σου ζητάει έλεος από παντού, τα ψευδή χαμόγελα και οι ψευδείς χειραψίες, ή δισυνομιλία που φερμαίνεται από το ένστικτο της αυτοσυντηρήσεως, τα ύλικά και τα ήθηκα προβλήματα, σου γίνονται ένας βρόγχος που πάτε σε σφίγγει άποπνιχτικά, τότε λασκάρει, μα που ποτέ δεν σου αφήνει ελεύθερο λαμύ.

Τα πρόσωπα που συναντάς το πρωί βγαίνοντας για να πιάς στη δουλειά σου, τα πρόσωπα που συναντάς το βράδυ, οι φωνές που ακούς, τα πάντα σου δίνουν τον παλμό μιας έννευσιμένης ζωής που ζητά μια διέξοδο. Σαν ένα είδος ξυπητηριού κάθε πρωί, την ίδια ώρα — οχτώ παρά πέντε — ακούω τη φωνή μιας γυναίκας που πουλάει χόρτα. Ή φωνή της μοιάζει μ' ένα κλαδί που σαλεύει με τον άνεμο, προσπαθώντας να μη λυγίσει.

— Χόρτα το δουνού! ραδίκια, άγρια ραδίκια!...

Ένα γαϊδουράκι παραπατάει μπροστά της μπλεγμένο κι' αυτό μέσα στον άνισο αυτό αγώνα της ζωής, χωρίς να βλέπει έλεος από πουθενά. Κουνάει τ' αυτιά του ακούγοντας τη φωνή της κυράς του, όπως ένας πολύ λυπημένος άνθρωπος. Κι' η φωνή της κυράς του έχει έναν τόνο απελπισίας που δεν νίβεται μέσα στην αντίσταση που καταβάλλει ή ίδια. Σπάει σ' όλο το μέρος της όδοι βλέπει ν' ανοίγει μια πόρτα, να βγαίνει μια νοικοκυρά και ν' αγοράζει ένα — δυο κιλά χόρτα. Ή γυναίκα με το γαϊδουράκι χάνεται στο βάθος του δρόμου, φεύγοντας γρήγορα και φωνάζοντας.

2

ΣΤΗ γωνιά του μικρού πάρκιν, είναι ένας λούστρος — πολύ γέρος — μόλις μπορεί και σέρνει τις δορυτσές πάνω στα παπούτσια σου. Πρέπει να μη βιάζεσαι, να έχεις μεγάλη όπομονη, για να περιμένεις να σου τελειώσει το βάψιμο, που γίνεται άλλωστε με πολύ επι-

μέλεια. Ότι το έχει άπομείνει είναι άκριδώς αυτή ή εδσυνειδησία.

— Έμεις οι άνθρωποι του παλιού καιρού...

Άρχίζει να σου μιλάει για την εποχή του, μια εποχή που δεν μπορεί να την καθορίσεις κυτάζοντας το πρόσωπό του που μοιάζει με ξαρωμένη περγαμνή. Πάνω στο μάμαρο που στηρίζεται το κιγκλίδωμα του κήπου, είναι μια μαύρη γάτα, που παίρνει με όλη της την άνεση το πρωινό της. Ο γέρος δεν έχει οικογένεια, δεν είναι όμως μόνος του, έχει και την άδελφή του γάτα του κήπου. Κάθε πρωί της φέρνει σ' ένα χαρτί μαλακωμένο ψωμί κι' αυτή τον περιμένει στην ίδια θέση πάντοτε, άγναντεύοντας το δρομ από το κιγκλίδωμα. Ο καφετζής του φέρνει από απέναντι σε μια στιγμή ένα τσάι, δυο φρεσκάκια ψωμί και λίγο κασέρι. Το πρωινό του. Όπως μου γυαλίζει τα παπούτσια βυθισμένος σε διαλογισμούς, ή γάτα πηδάει δίπλα του και βρίσκει καλό ν' αρχίσει πρώτα από το τυρί του, το λιανό σαν τσιγαρόχαρτο. Δεν στενοχωριέται. Προφταίνει και φέρνει το τσάι και το ψωμάκι κάτω από τα πόδια του, χωρίς κακία. Της χαιδεύει το κεφάλι και κείνη γιομάτη σκέρσο και οικειότητα ξαναπηδάει πάνω στο κιγκλίδωμα. Δεν ενδιαφέρεται για τις έντυπώσεις μου. Ο κάθε άνθρωπος σ' αυτό τον κόσμο χρειάζεται ένα σύντροφο για να μοιράζεται τη ζωή του. Και ο γέρος έχει καταφέρει σ' αυτό το ζώο.

3

ΔΕΝ παίρνω συγγινωμία για να πάω στη δουλειά μου. Το γραφείο μου δεν απέχει από το σπίτι μου περισσότερο από τριακόσια μέτρα. Απέναντί μου είναι ένα μικρό υπόγειο καφενείο που τα γύρω γραφεία παραγγέλνουν καφέ. Ο μικροσκότεινος χώρος του είναι μικρός κι' είναι πάντοτε γιομάτος. Τπάρχει δίπλα του ένα φρετροποιείο και το προσωπικό των κηδευτών με τα μαύρα ρούχα περιμένει μέσα στο καφενείο από το πρωί ως το βράδυ. Ποτέ μέσα στο καφενείο δεν είναι λιγώτεροι από δέκα. Όταν φτάσει ή παραγγελία σηκώνονται — κι' ή μέρα πάει καλά όταν οι παραγγελίες είναι πολλές.

— Δόξα σοι ο Θεός, είχαμε δουλίτσα σήμερα.

Κατά κανόνα οι μορφές τους είναι αγαθές, αλλά αυτό δεν έχει σημασία. Θα ήθελαν να βρουν μια έξοδο άλλη, όμως δεν υπάρχει. Προκειται για ένα παράδειγμα από τα πιο χαρακτηριστικά των ανθρώπων που είναι σφηνωμένοι μέσα στην πολιτεία κάτω από συνθήκες όχι άπλως δύσκολες. Ο καφετζής ανάμεσα τους μοιάζει σε έναν ή άξονας του χρόνου τους. Μόνο άργα τη νύχτα τον άποχωρίζονται. Όλη την ημέρα σκοντάφτει στα πόδια τους σαν περικυκλωμένος, άδύνατος και λιανός όπως είναι, άνεθο-

κατεβαίνοντας σκάλες όλη την ημέρα και παίρνοντας του για λίγα λεπτά στο τραπέζι — ένα μικρό διάλειμμα λησμονίας όσο να γυρίσει ο γιός του που είναι στρατιώτης ν' απλώσει για λίγο κι' αυτός το πόδι του πάνω σε καμιά καρέκλα, σαν άνθρωπος.

4

ΔΕΝ είχα την πρόθεση να δώσω σήμερα στιγμιότυπα από τη ζωή, χρονογραφώντας μιαν ύψη της καθημερινότητας. Άπλοδστατα σκέφτηκα το ποικιλόμορφο σφυροκόπημα των ανθρώπων κι' ήθελα να δείξω στη νεαρή άναγνώστρια που μου τηλεφώνησε τις προάλλες και μου μίλησε για ένα προγενέστερο δημοσίευσμά μου την «Περιγραφή ενός σπιτιού» από που φεύγει κανείς για να πάει να βρει στο σπίτι, και γιατί αυτό το σπίτι ξαναδίνει στον άνθρωπο τον εαυτό του, τη γαλήνη του και την ψυχή του. Σου δίνει την ευκαιρία να διαπιστώσεις πως υπάρχει ο ήλιος, το φεγγάρι, ή θάλασσα, τα πεύκα, ο ούρανιος χώρος που κυτάζοντας τον άναρτίσματα ανθρώπινα πλάσματα στη διάρκεια των αιώνων, φιλόσοφσαν χωρίς άποκριση ή καλύτερα παίρνοντας μιαν άποκριση που δεν είναι καθόλου εύκαταφρόνητη. Την άποκριση της άμορφιάς. Την άναμφισβήτητη διαπίστωση. «Ο κόσμος είναι άμορφος». Ίσως άνακαλύπτουμε ότι άνακάλυψαν και οι προηγούμενοι άνθρωποι, αλλά αυτό το καλό είναι και το αιώνιος νέο. Ο κάθε άνθρωπος διαφέρει για τον εαυτό του. Έτσι μια βραδυά, ήταν πολύ ύστερα από το σούρουπο, άφηνοντας το σπίτι που περιέγραφα πήρα έναν άνηφορικό δρόμο που έβγαζε σ' ένα χωριό, χτισμένο σ' ένα λόφο πάνω στην κορφή του που δεν είχε άλλη ψηλότερη, χάριχα το πανόραμα μιας μοναδικής νύχτας. Μια νυχτική άστροφεγγιά καταλάμπτε τους λόφους με την πυκνή βλάστηση που το μονοπάτι φιδόσέρνονταν ανάμεσα τους και μια μυρουδιά χόρτου και φρούτων κυκλοφορούσε μέσα μου. Ήταν ένα δόρυφραγμα άμορφιάς που με προστάτευε από τις άναμνήσεις, από το παρελθόν κι' από την πολιτεία. Είχα ξαναγίνει αυτό που ήμουν γιατί στην πολιτεία με την άσφυκτική ζωή κατά κανόνα — θέλουμε δεν θέλουμε — παύουμε να είμαστε οι φυσικοί άνθρωποι όπως είναι ένα λουλούδι στο χωράφι του και στον ήλιο του, ή ένα πρόβατο στο λιβάδι του. Την άτμόσφαιρα την άσπμιζε ή άστροφεγγιά και τη διαπερνούσε ή γιομάτη μουσικότητα φωνή του γρύλου, που δεν σφυροκοπούσε τα νεύρα αλλά μου χαιδεύσε την καρδιά.

5

ΕΙΧΑ βρεθεί από έναν κόσμο σ' έναν άλλον κόσμο. Έναν κόσμο ειρήνης που τον άνειρευτήκαν και τον άνειρεύονται δισεκατομμύρια άνθρωποι. Δεν έννοω μόνο τη φύση έννοω τον ανθρώπινο κόσμο που μέσα του ο άνθρωπος θάνατι πιο ελεύθερος, λιγώτερο παραμορφωμένος από το μόχθο, από τη συναλλαγή κι' από τον άπάνθρωπο διαγωνισμό. Φτάνοντας εκείνη τη νύχτα κοντά στην κορφή, κάθισα σε μια πέτρα κι' έκλεισα τα μάτια μου. Κι' άνειρεύτηκα αυτό τον κόσμο.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Ή νέα αυτή έχει τη μελαγχολική έκφραση μιας έρωτικής άποτυχίας. ΄Αν δεν «θεραπευθεί» από ένα ψυχίατρο, μπορεί να τραβήξει το δρόμο της αυτοκτονίας.

Η ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΡΩΣΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΜΙΑΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ

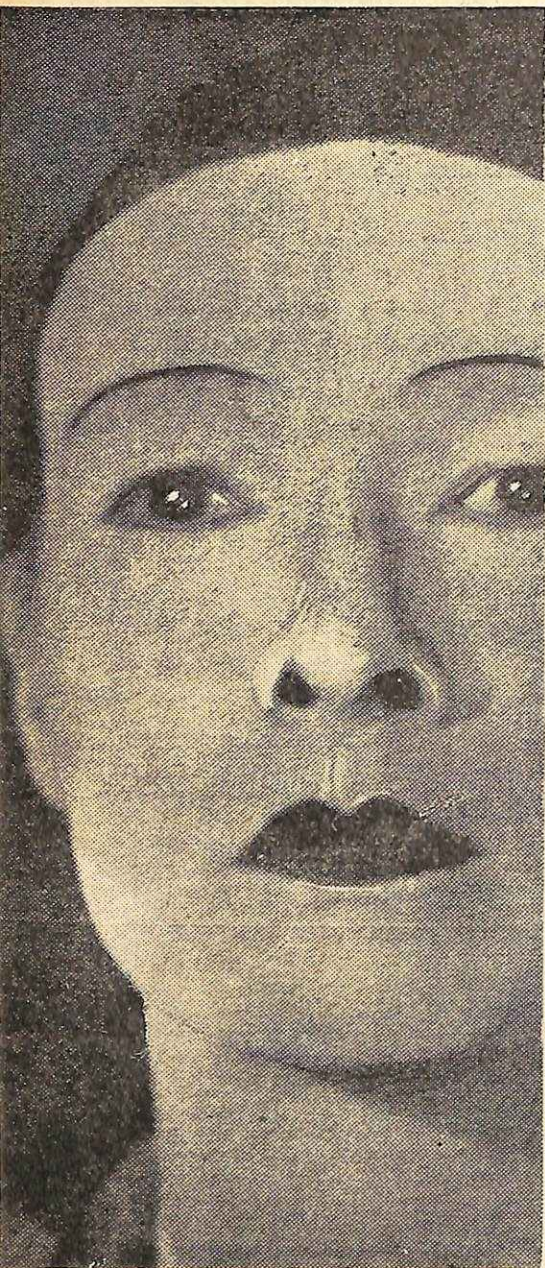
Οι άρρώστειες του έρωτος — ή άπελπισία, ή άπογοήτευση, ή μελαγχολία, ή ζήλεια με τις συχνά τραγικές συνέπειές τους — είναι αρχαίες όσο κι' ο άνθρωπος. Όστόσο ποτέ ακόμα δεν είχαν έξετασθεί έπιστημονικά, ποτέ ή ιατρική δεν είχε άσχοληθεί με τη θεραπεία τους. Τώρα μόνο, με την ήλιγγιώδη πρόοδο της ψυχιατρικής, μπαίνουν κι' οι άρρώστειες αυτές στην περιοχή της έπιστημονικής έρευνας. Και τα πρώτα βήματα είναι ήδη ένθαρρυντικά: Έχουν δώσει ήκανοποιητικά άποτελέσματα. Και ίσως δεν απέχει πολύ ή εποχή που οι άπελπισμένοι του έρωτος θα γιατρεύονται όπως όλοι οι άλλοι άρρωστοι.

ΠΙΝ από λίγους μήνες ο κοινός αυτός άνθρωπος ζούσε ήσυχες κι' άδιάφορες μέρες ανάμεσα στο γραφείο και στο σπίτι του. Ή ήσυχη ζωή του μπορούσε να συνοψισθεί σε τρεις λέξεις: Ίδιαίτερο χαρακτηριστικό, κανένα. Λίγους μήνες άργότερα, ωστόσο, ο ίδιος αυτός άνθρωπος θα βρεθεί ίδιο πληγωμένο ζώο, στο έδώλιο του κατηγορουμένου σ' ένα κακουργιοδικείο. Άνακαλύπτοντας, έπειτα από πολλά χρόνια συζυγικού δί- ου, ότι ήταν άπατημένος σύζυγος και κυριευθείς ξαφνικά από μαινόμενη άπελπισία, ο ήσυχος αυτός άνθρωπος μεταμορφώθηκε σ' έγκληματία. Ή περίπτωση του δυστυχισμένου αυτού δεν είναι μοναδική. Κάθε χρόνο οι έρωτες που γκρεμίζονται προμηθεύουν στα κακουργιοδικεία την πελατεία τους από έρωτευμένους που είχαν άποτυχία, από γυναίκες που βασανίζονται από ζήλεια, από παρατημένους συζύγους, με ματωμένα τα χέρια. Άρκει ν' άνοίξει κανένας την έφημερίδα για να πεισθεί:

ΕΝΑΣ ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΚΑΙ... ΑΙΩΝΙΟΣ

«Ένας νέος 22 χρόνων, που είχε ύποβάλει άγωγή για διαζύγιο, σκοτώνει τη γυναίκα του και το παιδάκι του, ήλικίας 18 μηνών».

«Ένας φοιτητής μαχαιρώνει τη

«Ένας άνδρας που τον παράτησε ή γυναίκα του, αυτοκτονεί, αφού πρώτα τραυματίζει βαρεια το γιό του, ηλικίας οκτώ χρόνων».

Τα έρωτικά βάσανα κι' οι έρωτικές άπελπισίες είναι άλλωστε τα προσφιλή θέματα της ρωμαντικής λογοτεχνίας: Είναι ο Ρωμαίος κι' η 'Ιουλιέττα που, ανάμεσα στο χωρισμό και στο θάνατο, έχουν διαλέξει άμέσως το δεύτερο. Είναι ο 'Οθέλλος που στραγγαλίζει τη Δεισδαιμόνα. «Τ' άπελπισμένα τραγούδια είναι τα ώραιότερα και ξέρω άθάνατα που είναι καθαροί λυγμοί» είχε γράψει άλλωστε ο Μυσσέ, ο πιο ρωμαντικός ποιητής του Ρωμαντισμού.

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΝΕΥΡΩΣΕΩΣ

ΔΕΝ πρέπει, βέβαια, να συμπεράνουμε από τα παραπάνω παραδείγματα ότι μέσα σε κάθε άπατημένο έραστή υπάρχει κρυμμένος στο ύποσυνειδητό του ένας δολοφόνος. "Αν όμως τ' αναρίθμητα δράματα της έρωτικής άπελπισίας και της ζήλειας δεν παρασέρνουν άναγκαστικά τα θύματά τους στο έδωλο του κατηγορουμένου, τους οδηγούν ώστόσο συχνά στα δρόμους της νευρώσεως. Γιατί, από τον «πράσινο παράδεισο των παιδικών έρώτων» που ύμνησε ο Μπωντελαίρ, ως τους επικίνδυνους δεσμούς της ώριμης ηλικίας, οι πιθανότητες έρωτικής άπελπισίας δεν είναι σπάνιες για ένα φυσιολογικό άτομο. 'Η ίσχυρη, άλλωστε, αρχίζει ν' άσχολείται όλοένα πιο πολύ με τις άρρώστιες αυτές — καμμιά φορά θανατηφόρες — που είναι τα έρωτικά βάσανα. Στις άρρώστιες αυτές ή σύγχρονη ψυχιατρική έχει δώσει ένα όνομα: Είναι «οι μανιακές έρωτικές κρίσεις». Στις πρόσφατες συζητήσεις που έγιναν στο νοσοκομείο Μπισά του Παρισιού, ένας γνωστός Γάλλος ψυχίατρος, ο δρ Ρ. "Ελντ, άφιέρωσε μια έμπεριστατωμένη εισήγηση στην «κατεπίγουσα ψυχοθεραπεία» των κρίσεων αυτών, δηλαδή στη θεραπεία τους.

'Η πρώτη δυσκολία που συναντά ένας γιατρός που βλέπει έναν άρρωστο, είναι ότι του είναι σχεδόν άδύνατο να ξέρει σε ποιά στιγμή ή διαγωγή του άρρώστου αυτού παύει να είναι φυσιολογική και γίνεται παθολογική.

ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ ΠΟΛΛΑ

ΕΝΑ παράδειγμα: Πρίν από λίγο καιρό μια κοπελίτσα 15 χρόνων, έπειτα από μια «σκηνή» με το «ρίλο» της, άποπειράθηκε ν' αυτοκτονήσει. Σώθηκε κι' οι γονείς της, που για μια στιγμή τα είχαν χαμένα, ξαναβρίσκουν την ήρεμία τους. «'Η κόρη μας περνά μια έφηβική κρίση και καθώς είναι παρορμητική ιδιοσυγκρασία...». 'Ο οικογενειακός γιατρός, που ζήτησαν τη συμβουλή του, δίνει μερικά καταπραϊντικά, συσταίνει άναπαυση. Και το έπεισόδιο ξεχνιέται από την οικογένεια. 'Η σύμπτωση, όμως, που καμμιά φορά παίζει το ρόλο της, θέλει ώστε ένας ψυχίατρος να σχετισθεί με την οικογένεια της κοπελίτσας. Του κάνουν λόγο για την άποτυχημένη άποπειρα αυτοκτονίας. Και τότε συμβαίνει το άπρόοπτο. 'Ο ψυχίατρος,

αφού εξετάζει την κοπελίτσα, είναι κατηγορηματικός: 'Η νέα αυτή είναι μια άσθεντική ύστερική. 'Εξάίρεση, θα σκεφθούν μερικοί. Και όμως ή περίπτωση αυτή είναι λιγώτερο σπάνια από όσο θα νομίζαμε. Σ' άλλες περιπτώσεις ή άποτυχημένη αυτή άποπειρα αυτοκτονίας θα μπορούσε να ήταν ή πράξη μιας άσθεντικής σχιζοφρενούς «που άρχιζε να κυριεύεται από ψύχωση καμουφλαρισμένη από μια κοινή έρωτική άπογοήτευση» λέγει ο δρ "Ελντ.

Ο ΨΥΧΙΑΤΡΟΣ: ΕΝΑΣ ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΩΤΙΚΑ ΒΑΣΑΝΑ

ΕΙΝΑΙ εύνóητο, λοιπόν, ότι ο ψυχίατρος βρίσκεται σ' έπιφυλακή όταν άντικρύζει έναν άρρωστο για τον όποιο τίποτε δεν έπιτρέπεται, από πρίν, να είπωθεί ότι έχει παθολογική συμπεριφορά. "Ας πάρουμε την τυπική περίπτωση ενός άνδρος που τον έχει παρατήσει ή γυναίκα του έπειτα από πολλά χρόνια συζυγικού βίου. 'Ο άνδρας αυτός, ξαφνικά «δεν έχει διάθεση για τίποτε». Χάνει τον ύπνο και την όρεξη. Στο εργοστάσιο, στο κατάστημα ή στο γραφείο «δεν τον άναγνωρίζουν πλέον». Αυτός, που ήταν πάντοτε τόσο τακτικός κι' άκριβης στη δουλειά του, άργεί τώρα, κάνει άσυνήθιστα έπαγγελματικά λάθη. 'Ακόμα περισσότερο, παραμελεί το ντύσιμο, την εμφάνισή του, δγαίνει έξω άξύριστος. Είναι αυτά άρκετά για να είπωθεί ότι πρόκειται περί «παθολογικής» συμπεριφοράς; 'Ο ψυχίατρος βρίσκεται μπροστά σ' έναν «άνώμαλο» ή άπλως σ' έναν άνδρα που ύποφέρει ακόμα από τον άισθηματικό κλονισμό του και που θ' άνακτήσει γρήγορα τη γαλήνη του; 'Ο ψυχίατρος θ' άποφύγει να καταλήξει σε συμπεράσμα. Ξέρει επίσης από την πείρα του ότι, όταν υπάρχει άμφιβολία, δεν πρέπει να μβνει άδρανής. "Ετσι θα διατάξει μια στενή παρακολούθηση του άρρώστου του όσο ή κρίση βρίσκεται στην όξεία φάση της. 'Ο άποτρέπει έτσι ίσως το ξέσπασμα ενός δράματος: 'Ερωτικού έγκλήματος ή αυτοκτονίας.

'Ο ψυχίατρος πρέπει επίσης ν' άποφύγει το σφάλμα να γενικεύσει, γιατί από τον έναν άρρωστο ως τον άλλο οι αντιδράσεις ποικίλλουν έπειτα από βίαιο άισθηματικό κλονισμό. "Ενας άρρωστος, συνήθως ήρεμος, θα αισθανθεί τη θύελλα της ζήλειας να ξεσπά στα βάθη του είναι του. "Ενας άλλος άρρωστος, συνήθως βίαιος και παρορμητικός, θα πάθει τουναντίον άπογοήτευση και κατάπτωση, με ιδέες αυτοκτονίας.

Η ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΝ

ΓΙΑ να καταλάβει την εξαιρετική ποικιλία των ψυχοσυναισθηματικών αντιδράσεων των άρρώστων του, ο ψυχίατρος πρέπει να έχει ύπ' όψη του άφ' ενός την προσωπικότητα του συγκεκριμένου άρρώστου του (πράγμα που οι ψυχαναλυτές όνομάζουν στο ιδίωμά τους «ή δύναμη του έώ») και άφ' έτέρου το βαθμό της ώριμότητάς του, γιατί πολλοί άνθρωποι μένουν πραγματικά πολύ κοντά στη νηπιακή ηλικία στο επίπεδο των ενστίκτων, παρά την άπατηλή εμφάνισή τους

σαν μεγάλοι. "Αν ύποστέι έναν έρωτικό κλονισμό, ο άνθρωπος αυτός μπορεί να πάψει όλότελα να είναι μεγάλος. Στα βάθη του είναι του δημιουργείται τότε ένα φαινόμενο που είναι γνωστό με τ' όνομα «συγκινησιακή όπισθοδρόμηση».

"Όσο πιο μεγάλη θα είναι αυτή ή όπισθοδρόμηση, τόσο πιο άνώμαλη θα είναι ή συμπεριφορά του άσθενούς. «'Όσο περισσότερο θα μέινει άσυναίσθητα παιδί — καθορίζει ο δρ "Ελντ — τόσο περισσότερο θα φαίνεται άδύνατος μπροστά στους τραυματισμούς της πραγματικής ζωής και, κατά συνέπεια, θα είναι πιο πρόσφορος να προκαλέσει άσυναίσθητα καταστάσεις ίκανες να τον τραυματίσουν». Κοντολογής, ο άρρωστος αυτός, μπροστά σε μια όδύνη μεγάλου, κυριεύεται από άδυναμία παιδιού. 'Η ζήλεια που νοιώθει δεν είναι παρά το ξαναφανέρωμα μιας παιδικής ζήλειας, αυτής που οι ψυχαναλυτές όνομάζουν «οιδιπόδεια ζήλεια» — της ζήλειας που αισθάνεται το παιδί μπροστά στο γονιό του αντίθετου φύλου. Δυστυχώς γι' αυτόν, ο άρρωστος πείθεται τότε ότι είναι παιχνίδι της μοίρας. Και όμολογεί προκαταβολικά ότι έχει νικηθεί.

Το έργο του ψυχιατρού είναι να τον κάνει να καταλάβει πόσο είναι παράλογες οι αντιδράσεις του μπροστά στο συναισθηματικό κλονισμό που έχει πάθει. Την ήμερα που θα το συναισθανθεί καλά αυτό, θα μπει στο δρόμο της γρήγορης θεραπείας. 'Η «μανιακή έρωτική κρίση» θα πλησιάζει τότε στο τέλος της.

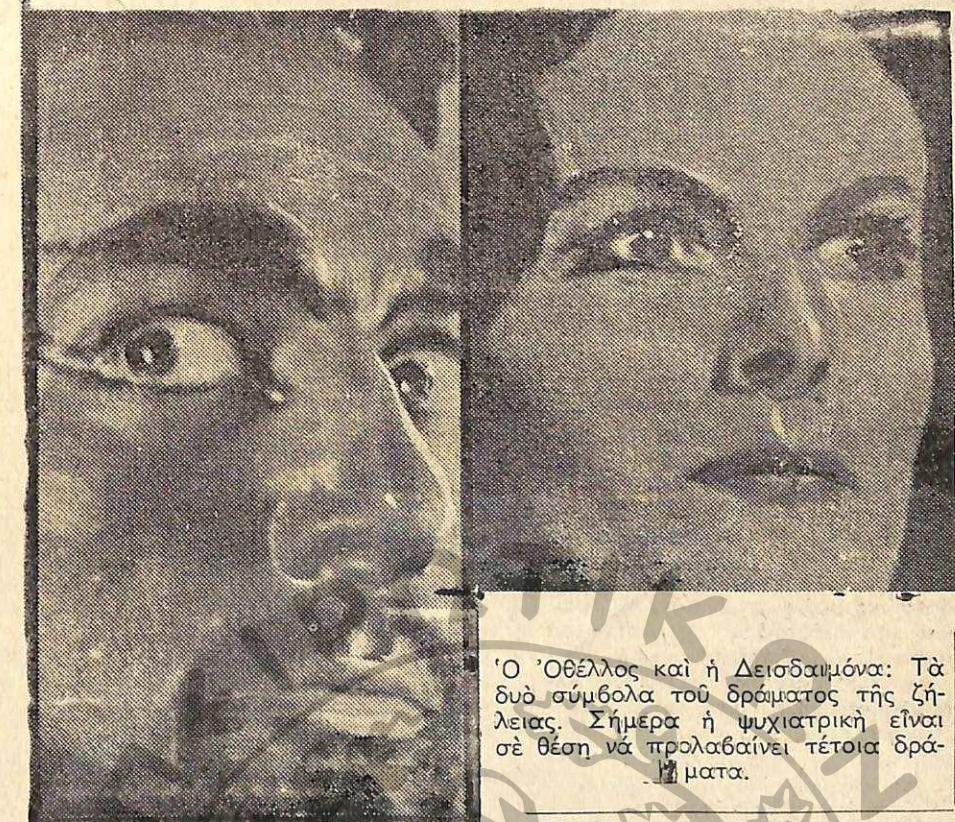
Ο ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΟΣ ΑΡΡΩΣΤΟΣ

ΠΡΙΝ φτάσει εκεί ο ψυχίατρος θα πρέπει να δημιουργήσει ένα ώρισμένο κλίμα. Γιατί ή σχέση γιατρού — άρρώστου είναι ουσιώδης. "Ας του πει ο γιατρός του: «'Εδώ ο γιατρός κάνει μια «άνοησία». Μια μόνο λύση υπάρχει γι' αυτόν για ν' άποτραπεί το άνεπανόρθωτο: 'Η κλινική. «'Ιθά τον ήρεμήσουν εκεί, θα τον εξασφαλίσουν και θα τον περιβάλουν με τον τρόπο που πρέπει κι' όσον καιρό χρειάζεται». "Αντίθετα, όμως, με ό,τι θα μπορούσαμε να σκεφθούμε, ο ψυχίατρος θ' άπαγορεύσει τη θεραπεία του ύπνου, γιατί, μετά το τέλος της, ο άρρωστος θα θρεθεί και πάλι να ύποφέρει από άθηνίες.

'Ο συχνότερος τύπος άρρώστου, παραμένει έκδηλα εκείνος που είναι προικισμένος με προσωπικότητα άρκετά ισχυρή, ώστε να μην έπιτρέπεται μια διαλείπουσα θεραπεία. 'Ο ψυχίατρος θα δοκιμάσει εύθως άμέσως ν' άποκαταστήσει σχέσεις έμπιστοσύνης μαζί του. 'Ο άρρωστος θα πρέπει να νοιώσει την έπιθυμία να ξαναεπισκεφθεί το γιατρό του. «Δε θα πρέπει ποτέ να αφήσουμε κατά μέρος τον άρρωστο που ύποφέρει από το άγχος σε σημείο να του πει ο γιατρός του: 'Εδώ ο γιατρός "Ελντ. Να μου τηλεφωνήσετε σε λίγες μέρες αν δεν πάτε καλύτερα...». Θα πρέπει να του όρίσει μια άμεση συνάντηση κι' αν αυτή δεν είναι για όποιοδήποτε λόγο δυνατή, θα πρέπει να δια-

τηρήσει με τον άρρωστο συχνή τηλεφωνική έπικοινωνία, καμμιά φορά καθημερινή. 'Ο δρ "Ελντ δεν διστάζει να συγκρίνει το τηλεφωνικό σύρμα, που τον συνδέει με τον άρρωστο, με τον όμφαλο λώρου. Για τον άρρωστο, το τηλεφωνικό αυτό σύρμα είναι ένας δεσμός με τη ζωή, με την ίσσοροπία.

Στις έπόμενες συναντήσεις του με τον άρρωστό του, ο ψυχίατρος θα εξακολουθεί να τον «πολιορκεί», ν' άποκατασταίνει παραλληλισμούς με την παιδική πείρα του και με την τωρινή. Σιγά σιγά ο άρρωστος άρχίζει να συναισθάνεται την κατάστασή του, καταλαβαίνει ότι είναι θύμα δυνάμεων που άλλοτε τον έκαναν να ενεργεί στο οικογενειακό πλαίσιο. "Ανάμεσα στον χαμένο «σύντροφο» — που ή άπότομη ά-

'Ο 'Οθέλλος και ή Δεισδαιμόνα: Τα δυο σύμβολα του δράματος της ζήλειας. Σήμερα ή ψυχιατρική είναι σε θέση να προλαβαίνει τέτοια δράματα.

πομάκρυνσή του έχει προκαλέσει την κρίση — και στον άρρωστο, ο ψυχίατρος πρέπει να παίξει το ρόλο «ένδιαμέσου που εξασφαλίζει». Θα ήταν όμως μάταιο να συμβουλευτεί τον άρρωστο να ξεχάσει την έρωτική άποτυχία του μ' έναν καινούργιο έρωτα — όπως συμβουλευεί σφαλερά ή λαϊκή σοφία. «'Όσο το χαμένο αντικείμενο παραμένει στο μυαλό του άρρώστου, δεν υπάρχει τόπος για άλλο αντικείμενο». 'Ο γιατρός, προ πάντων όταν άντικρύζει άρρωστο διαφορετικού φύλου από το δικό του, πρέπει να χρησιμοποιεί με δεξιότητα τα έπιφοβα ψυχολογικά όπλα που διαθέτει. Μια μέρα, όμως, καμμιά φορά έπειτα από έβδομάδες, ίσως και μήνες ύπομονής, ο άρρωστος του θα ξαναβρεί το δρόμο της πραγματικότητας, του έξωτερικού κόσμου.

ΑΡΡΩΣΤΕΙΣ ΠΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΟΝΤΑΙ

ΠΡΙΝ, όμως, φτάσει εκεί, ο ψυχίατρος θα έχει άναγκασθεί να μεταχειρισθεί χίλιες δύο πονηρίες, να κάνει άληθινές άνακρίσεις, να προκαλέσει άληθινές έξομολογήσεις. Θα πρέπει να έχει γίνει ταυτόχρονα και διαδοχικά, έξομολογητής, έμπιστος και λίγο άνακριτής. Δεν πρέπει ποτέ να παραμελήσει το βασικό στοιχείο του φακέλλου του άρρώστου: Το ύποσυνειδητό του άρρώστου. Μπορεί να ζητήσει τη βοήθεια του τρίτου — του χαμένου συντρόφου. 'Οπωσδήποτε ο άρρωστος στο τέλος θα βρεί τη φυσιολογική του κατάσταση. Γιατί τα έρωτικά βάσανα, ή ζήλεια, ή άπελπισία κι' οι συνέπειές τους στο τέλος θα ξεθυμάνουν, θα

εξαφανισθούν: Οι άισθηματικές άρρώστιες δεν είναι ούτε αυτές άθεράπευτες.

"Όταν συνδυασθούν, ή θέληση του γιατρού κι' ή συνειδητοποίηση του άρρώστου κάνουν θαύματα. Χωρίς ν' άπαρηνηθεί τίποτε από τον χαμένο έρωτά του, ο άρρωστος, που θα έχει ξαναγίνει πλήρης άνδρας ή πλήρης γυναίκα, θα μπορέσει να ζήσει πάλι όπως κάθε κανονικός άνθρωπος. Να ξαναγαπήσει. Τα έρωτικά βάσανα είναι εφήμερα — όταν είναι δυνατή ή θεραπεία τους. Και είναι, χάρη στην ψυχιατρική.

ΕΙΔΙΚΟΣ

Χάρη στην άπιστευτη ζωτικότητα τους οι Όλλανδοί άπώθησαν την θάλασσα έξω από τὰ έδάφη τους κι' έχουν τὸ θάρρος νὰ ζουν περικυκλωμένοι από ένα ύγρὸ τείχος ποὺ ἀπειλεῖ συνεχῶς νὰ τοὺς καταποντίσει.. "Ενας Γάλλος συγγραφέας μὰς δίνει ἐδῶ ἐντυπώσεις του από ένα ταξίδι στις Κάτω Χώρες.

Μιὰ παράξενη χώρα κάτω από τὴ θάλασσα

Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ
ΤΟΥ ΥΓΡΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

ἄρχισαν νὰ περιπλέκονται. "Όταν ὁ ἀξιωματικὸς τῆς συνοριακῆς ἀστυνομίας ἦρθε νὰ ἐλέγξει εὐγενικὰ τὰ διαβατήριά μας καὶ ἡ νεαρὴ "Όλλανδέζα ἔδειξε τὸ δικό της, παρατηρήσαμε γιὰ πρώτη φορὰ πὼς εἶχε... μυτερό μούσι — δηλαδή στὴ φωτογραφία τοῦ διαβατηρίου της, γιὰτὶ ὅπως τὴ βλέπαμε ἐκ τοῦ φυσικοῦ, τὸ πρόσωπό της δὲν εἶχε οὔτε μιὰ τρίχα. "Ό ἀστυνομικὸς κύτταζε μὲ γουρλωμένα μάτια πότε τὴ φωτογραφία καὶ πότε τὴ νεαρὴ ταξιδιώτισσα.

"Η "Όλλανδέζα κοκκίνισε καὶ φαινόταν πολὺ συγκινημένη. "Αλλά κι' ἡ δική μας συγκίνηση δὲν ἦταν μικρότερη. Δὲν εἶναι μικρὸ πρῶγμα νὰ παρευρεθεῖς σὲ μιὰ τόσο ριζικὴ μεταμόρφωση. Βέβαια, τέτοιες μεταμορφώσεις τοῦ φύλου συμβαίνουν συχνὰ τὰ τελευταῖα χρόνια στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ἀλλ' αὐτὴ ποὺ βλέπαμε πρέπει νὰ ἦταν τόσο ξαφνικὴ, ὥστε ἡ νεαρὴ "Όλλανδέζα, ἡ ὁ νεαρὸς "Όλλανδὸς ἢ ὁ ἄλλο ἦταν, φαίνεται πὼς δὲν πρόφτασε ν' ἀλλάξει τὶς φωτογραφίες τοῦ διαβατηρίου.

"Αλλά τὴ στιγμὴ ποὺ ἔβγαζε τὸ καρνέ μου γιὰ νὰ σημειώσω τὸ παράξενο περιστατικὸ μὲ τὴ σχολαστικὴ λεπτομέρεια ἐνὸς νατουραλιστῆ μυθιστοριογράφου, τὸ μυστήριό διαλευκάνθηκε μὲ ἀστραπιαία ταχύτητα, ὅπως συμβαίνει στις τελευταῖες σελίδες ἐνὸς μυθιστορήματος τῆς "Αγκάθα Κρίστι.

"Η "Όλλανδέζα, στὴ διασύνη της νὰ προλάβει τὸ τραῖνο, εἶχε πάρει μαζί της τὸ διαβατήριό τοῦ συζύγου της, "Όλλανδοῦ ἀξιωματικοῦ στοῦ ἀρχηγείου τοῦ ΝΑΤΟ στοῦ Παρίσι. "Απογοητευθήκαμε πολὺ ἀπ' αὐτὴ τὴν πεζότατη λύση τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ καὶ νοιώσαμε ἀνσκούφιση. Τὸ μόνο πρόσωπο ποὺ θριαμβεῖ στοῖς βαγόνι ἦταν ἡ "Ελσα. Μὲ κύτταζε μ' ἕνα ὄφρος σὰν νὰ ἔλεγε: «Βλέπεις! Δὲν εἶμαι ἡ μόνη ποὺ σκορπίζω ἐδῶ κι' ἐκεῖ τὰ πράγματά μας». "Όστόσο, ἔπειτα ἀπὸ λίγα λεπτὰ ἔφαχνε μὲ τὰ τέσσερα κάτω ἀπὸ τοὺς καναπέδες γιὰ νὰ βρεῖ τὸ γάντι της. «Παράξενο, μοῦ εἶπε ὅταν τὸ βρῆκε, χάνω πάντα τὸ ἀριστερό».

ΜΟΛΙΣ τὸ τραῖνο μῆκε σὲ ὀλλανδικὸ ἔδαφος, ἄρχισαν νὰ ψάχνω μὲ τὸ βλέμμα γιὰ τοὺς περιφημοὺς ἀνεμομύλους καὶ τὶς τουλίπες τῆς "Όλλανδίας. "Αλλά δὲν ἔδλεπα τίποτα ἄλλο ἀπὸ μιὰ πεδιάδα ποὺ ἀπλωνόταν ἐπίπεδη σὰν ἀπέραντη πράσινη τσόχα μπιλιάρδου. Κι' αὐτὸ ποὺ μ' ἐξέπληξε περισσότερο ἦταν ἡ ἔλλειψη διωρύγων. Δὲν ἔδλεπα παρὰ ἐλάχιστα στενὰ αὐλάκια ποὺ δὲν μπορούσαν δέβαινα νὰ ὀνομαστοῦν «διωρύγες».

"Όσο γιὰ τὶς τουλίπες, ἡ "Ελσα, ποὺ κάτι ξέρεي ἀπὸ κηπουρικὴ, μοῦ ἐξήγησε ὅτι δὲ φυτρώνουν ἄγριες στοὺς κάμπους, καὶ μάλιστα τὸ χειμῶνα, ἀλλὰ καλλιεργοῦνται σὲ κήπους καὶ σὲ θερμοκήπια. Οἱ διωρύγες δὲν ἄρχισαν νὰ ἐμφανισθοῦν. "Ηταν ἀναριθμητές. Τόσες πολλὲς ποὺ ζαλιζόσουναν νὰ τὶς κυττάξεις ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ τραίνου. Κατόπιν φάνηκαν καὶ οἱ μύλοι, ψηλοὶ καὶ χορταριασμένοι, μὲ τὰ φτερά τους ἀπλωμένα σὲς ὄχθες τῶν διωρύγων. "Η χαρὰ μου ἦταν ἀπερίγραπτη. "Επὶ τέλους, ἀναγνώριζα τὴν "Όλλανδία ὅπως τὴν εἶχα φαντασθεῖ ἀπὸ τὶς εἰκόνες τῶν κάρτ ποστάλ!

"Ὡς ἐδῶ, ὅλα πῆγαιναν καλά. Μονάχα ὅταν εἶδαμε ἕνα σωρὸ λευκῆς ἄμμου στὴν ἀρχὴ ἐνὸς ἀγροῦ, θυμηθῆκαμε ξαφνικὰ ὅτι ταξιδεύαμε σὲς Κάτω Χώρες. Κι' ὅταν ὁ συνταξιδιώτης μας, ὁ νεαρὸς "Όλλανδός, μὰς ἐξήγησε ἀδιάφορα ὅτι βρισκόμαστε ἐξῆ μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, παρὰ λίγο νὰ τραβήξω τὸ κουδούνι τοῦ κινδύνου. Τὰ παράθυρα τοῦ τραίνου μοῦ φάνηκε πὼς εἶχαν μεταμορφωθεῖ σὲ φινιστρίνια. Ταξιδεύαμε σ' ἕνα ὑποβρύχιο τοπίο!

Φτάνοντας στοῖς "Αμστερνταμ, θὰ προτιμούσα νὰ νοικιάσω μιὰ βάρκα γιὰ νὰ μὰς πάει στοῖς ξενοδοχεῖο, ἀλλὰ ἡ "Ελσα μὲ βεβαίωσε πὼς οἱ δρόμοι δὲν εἶχαν ἀκόμα πλημμυρίσει καὶ θὰ ἔπρεπε ν' ἀρκεσθοῦμε σ' ἕνα ταξί. Στὸ ξενοδοχεῖο ἔψαξα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι γιὰ νὰ βρῶ ἕνα σωσίβιο, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τέτοιο πράγμα. "Όλη τὴ νύχτα προσεν-

χόμουνα νὰ μὴ ξεσπάσει καμμιὰ καταιγίδα καὶ παρασύρει τὰ φράγματα.

Ο ΚΑΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΤΟ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ εἶναι ἀξιοθαύμαστη πόλη. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, εἶναι περισσότερο λαβύρινθος παρὰ πόλη. "Αν πεῖτε: «Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ξαναβρῶ τὸ ξενοδοχεῖο μου, εἶναι στὴν ὄχθη τῆς διωρύγος», εἰσθε χαμένος. Δὲ θὰ ξαναβρεῖτε ποτὲ τὸ δωμάτιό σας. Θὰ περιπλανᾶσθε μέχρι συντελείας τοῦ αἵωνος ἀπὸ τὴ μιὰ διωρύγα στὴν ἄλλη ἐπαναλαμβάνοντας, γιὰ μὴν παρηγοριά σας, τὰ λόγια τοῦ Γκαίτε: «"Ακόμα καὶ σὲς σκοτεινότερες παρορμήσεις του, ὁ καλὸς ἄνθρωπος ξαναβρίσκει τὸν καλὸ δρόμο».

"Αλλ' ἔστω κι' ἂν εἰσθε ὁ καλύτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, δὲ θὰ βγεῖτε ποτὲ ἀπὸ τὸ δαίδαλο τῶν καναλιῶν.

Σὰς δίνουμε λοιπὸν αὐτὴ τὴ συμβουλή: "Αν πάτε στοῖς "Αμστερνταμ, μὴν παραλείψετε νὰ σημειώσετε προσεκτικὰ τ' ὄνομα τοῦ ξενοδοχείου σας, τοῦ ξενοδόχου καὶ τοῦ καναλιοῦ. Μὴν ἐμπιστευθεῖτε στοῖς ἐνστικτο τοῦ προσανατολισμοῦ. "Ακόμα καὶ τὰ περιστέρια χάνουν τὸ δρόμο τους στοῖς "Αμστερνταμ.

Μονάχα ὅταν λάβετε αὐτὰ τὰ μέτρα ἀσφαλείας, θὰ μπορέσετε νὰ κυκλοφορήσετε χωρὶς ἀνησυχία στὴν πόλη. Καὶ ἡ χαρὰ σας θὰ εἶναι μεγάλη, γιὰτὶ τὸ "Αμστερνταμ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες πόλεις τῆς Εὐρώπης. Εἶναι γεμάτη κρουαζιέρες γλάρους καὶ ἀγριόπαπες μὲ γαλάζιο λαιμό. "Ενας θαλασσινὸς ἀέρας κορεσμένος ἀπὸ ἄλ-

μύρα καὶ ἰώδιο καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιρα μέρα καὶ νύχτα.

Νοιώθετε τὶς δυνάμεις σας νὰ πλασάζονται ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ. Εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ποιότητα τῆς ἀτμόσφαιρας ποὺ χαρίζει στοὺς "Όλλανδοὺς τὴν ἀπίστευτη ζωτικότητα καὶ τοὺς ἐπέτρεψε ν' ἀπώθησουν τὴ θάλασσα ἐξω ἀπὸ τὰ ἐδάφη τους καὶ τοὺς δίνει τὸ θάρρος νὰ ζοῦν περικυκλωμένοι ἀπὸ ἕνα ὑγρὸ τείχος ποὺ ἀπειλεῖ συνεχῶς νὰ τοὺς καταποντίσει. Οἱ "Όλλανδοὶ δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν συναίσθηση τοῦ κινδύνου. Εἶναι χαρούμενοι, εὐγενικοὶ καὶ καταπληκτικὰ τίμιοι — ἂν κριθοῦν μὲ τὰ δικὰ μας μεσογειακὰ κριτήρια ποῦ, ὅπως ξέρει ὁλος ὁ κόσμος, δὲν χαρακτηρίζονται ἀπὸ ὑπερβολικὴ αὐστηρότητα.

"Αγαποῦν τὴν ἄνεση καὶ δὲν τὸ κρᾶθουν. Τίποτα δὲν εἶναι τόσο ἀποκαλυπτικὸ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος μιᾶς χώρας ὅσο τὰ καφενεῖα της. Στὴν "Όλλανδία, τὰ καφενεῖα εἶναι τέλεια. Μόλις περάσετε τὸ κατώφλι τους, δὲν σὰς κάνει κέφι νὰ ξαναβγεῖτε. Τὰ πάντα ἔχουν προβλεφθεῖ γιὰ τὴν ἄνεση τοῦ πελάτη: Βαθεῖς πολυθρόνες γιὰ νὰ πάρετε ἕναν ὕπνο τὸ μεσημέρι, ἄφθονες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, ἀπαλὸς φωτισμός, ἐκλεκτοὶ μεζέδες καὶ χαμηλὲς τιμές. Γιατὶ τὰ ὀλλανδικὰ καφενεῖα δὲν σερβίρουν μονάχα καφέ καὶ ποτά.

Εἶναι συγχρόνως καὶ ζαχαροπλαστεῖα κι' ἐστιατόρια. "Η ὑπηρεσία εἶναι πάντα πρόθυμη καὶ διακριτικὴ. Κανένας δὲν ἐκπλήσσεται ἂν σὲς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα παραγγεῖλετε πατσές καὶ πο-

δαράκια. Τὸ καφενεῖο εἶναι γιὰ ὅλα τὰ γούστα.

Αἰσθάνεται κανεὶς «σὰν σὸ σπίτι του» κι' εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλοὶ κάτοικοι τοῦ "Αμστερνταμ δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν ἄλλο σπίτι ἀπὸ τὸ καφενεῖο. "Εκεῖ τρῶνε, ἐκεῖ πίνουν, ἐκεῖ διαβάζουν τὶς ἐφημερίδες, ἐκεῖ γράφουν τὴν ἀλληλογραφία τους, ἐκεῖ κοιμούνται ξαπλωμένοι σὲς πέτινες πολυθρόνες. Μόνο ποῦ δὲν τοὺς εἶδαμε νὰ βάζουν μπουγάδα! Κοντολογίς, πρέπει νὰ ταξιθεῖ κανεὶς στοῖς "Αμστερνταμ γιὰ νὰ καταλάβει τὸ νόημα τῆς λέξεως «καφενοβόιος». "Εμεῖς οἱ Μεσογειακοὶ εἴμαστε ἐρασιτέχνες μπροστὰ στοὺς "Όλλανδοὺς.

ΠΟΔΗΛΑΤΟΚΕΝΤΑΥΡΟΙ

ΟΤΑΝ βγαίνετε ἀπ' αὐτὴ τὴν εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα τοῦ ὀλλανδικοῦ καφενεῖου, θὰ βρεῖτε τοὺς δρόμους γεμάτους ποδήλατα, χιλιάδες ποδήλατα, μυριάδες ποδήλατα. Τέσσερις φορὲς τὴν ἡμέρα, ὅταν σχολᾶνε τὰ γραφεῖα καὶ τὰ ἐργαστήρια, ἀρχίζουν οἱ ποδηλατικοὶ ἀγῶνες στοὺς ὁποίους συμμετέχει ὁλος ὁ πληθυσμός, χωρὶς διάκριση φύλου καὶ ἡλικίας. Τρέχουν ὅλοι σὰν δαιμονισμένοι, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ὄριο ταχύτητας γιὰ τὰ ποδήλατα χωρὶς μηχανή.

Τὸ ποδήλατο εἶναι τὸ ἐθνικὸ μεταφορικὸ μέσο τῆς "Όλλανδίας. Ποδηλατοῦν ὅλοι, νέοι καὶ γέροι, κυρίες μὲ καπελλίνα καὶ βραδυνὲς τουαλέττες, ἄφγοι κύριοι μὲ σμόκιν, ἐργάτες, ἐργά-

Τὰ φράγματα ποὺ συγκρατοῦν τὴ θάλασσα σὲς ὀλλανδικὲς ἀκτὲς κατσκευάζονται σήμερὰ ἀπὸ κινητὰ μεταλλικὰ κομμάτια ποὺ ρυμουλκοῦνται σὲ ὀρισμένα σημεία καὶ συναρμολογοῦνται ἐπὶ τόπου.

Ένα από τ' άμέτρητα κανάλια του Άμστερνταμ.

τριες, ύπώληλοι.

Τό θέαμα είναι συναρπαστικό ή έφιαλτικό — όπως τό πάρει κανείς. Αισθάνεσαι την ανάγκη νά τό δάλεις στά πόδια σφύριζοντας — ή νά πάρεις ένα ποδήλατο και ν' άρχίσεις νά τρέχεις... Άλλ' όταν είπα στην Έλσα πώς ήθελα νά νοικιάσω ένα ποδήλατο, μου έριξε ένα τέτοιο βλέμμα, ώστε θεωρήσα καλό νά μήν επιμείνω.

Έτσι περιωρίσθηκα νά παρακολουθώ σαν άπλως θεατής τις καθημερινές ποδηλατοδρομίες του Άμστερνταμ. Άλλωστε όταν περάσει ή πρώτη ναυτία συνηθίζει κανείς στό θέαμα κι' άρχίζει νά ύποπτεύεται πώς οι Όλλανδοί γεννιώνται μέ ρόδες, σαν σύγχρονοι ποδηλατοκίνητοι κένταυροι.

ΠΑΤΑΤΟΦΑΓΙΑ

ΠΑΡΧΟΥΝ δυό είδη λαϊκών εστιατορίων στό Άμστερνταμ: Αύτά πού έχουν καθίσματα στα-

πιανίστες. Πάνω σ' αυτό τό σκαμνί πρέπει νά ίσορροπήσει ό πελάτης γιά νά καταπιεί τά μπιζέλια του και τις πατάτες του. Είναι άπίστευτες οι ποσότητες της πατάτας πού καταβροχθίζουν οι Όλλανδοί. Άπορεί κανείς τί έτρωγε αυτός ό λαός προτού μ' έρθουν οι πατάτες από τό Νέο Κόσμο. Η πατάτα στην Όλλανδία συνοδεύει κάθε άλλη τροφή, όπως τό ψωμί στις μεσογειακές χώρες.

Τή βρίσκει κανείς άπαραίτητη σε μία γωνιά του πιάτου υπό διάφορες μορφές: Βραστή, ψητή, τηγανητή, πολτοποιημένη... Πατάτες τρώνε οι Όλλανδοί ακόμα και στον κινηματογράφο.

Τό πλήρες γεύμα σ' αυτά τά λαϊκά εστιατόρια άρχίζει από έφτά δραχμές και φτάνει στις δεκατρείς. Αυτό είναι ένα άξεπέραστο όριο: Είναι αδύνατο νά ξοδέψετε πάνω από δεκατρείς δραχμές χωρίς νά πάθετε διάρρηξη του στομάχου.

Στό ξενοδοχείο, στην τιμή του δωματίου περιλαμβάνεται πάντα τό πρωγευμα, πού αποτελείται από ένα αυγό, ζαμπόνι, σαλάμι, όλλανδικό τυρί, βούτυρο, μαρμελάδα, σταφιδόψωμο, πηττα, καφέ μέ γάλα, ή τσάι μέ γάλα, ή σοκολάττα.

Η Όλλανδία μου φαίνεται πως είναι ή δημοκρατικότερη χώρα του κόσμου: Ό καθένας μπορεί νά φάει μέχρι δαρρήξεως. Όποια κι' άν είναι ή άνισότητα στην κατανομή των άλλων αγαθών, τά τρόφιμα είναι τόσο φθηνά και άφθονα, ώστε αποκλείεται νά υπάρχουν άνθρωποι πού πεινάνε. Έξ άλλου, ακόμα και τά λαϊκότερα εστιατόρια έχουν μία εύχάριστη, φιλόξενη ύψη. Και όποιοδήποτε όλλανδική πόλη κι' άν έπισκεφθείτε, δε θα συναντήσετε ούτε μία άπαθλιωμένη παραγκοσυνοικία. Παντού έπικρατεί τάξη, καθαριότητα και νοικοκυριό.

Φαίνεται πώς ή άθλιότητα δεν έχει θέση σ' αυτή τη χώρα πού έχει κατακτηθεί από τά κύματα, σπιθαμή πρós σπιθαμή, μ' ένα συνεχή άγώνα κατά των στοιχείων της φύσεως. Αύτός ό κοινός άγώνας ένώνει τους ελεύθερους ανθρώπους αυτής της χώρας πού ζούν πίσω από ένα εύθραστο φράγμα, πολλά μέτρα κάτω από την έπιφάνεια της θάλασσας.

★

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟ ΣΑΠΟΤΝΙ

Ένας Γάλλος έπιστήμων άπέδειξε ότι τό σαπούνι μπορεί νά προκαλέσει έρύθημα και άλλες παθήσεις του δέρματος. Τά άπορόρουχα πού πλένονται μέ σαπούνι μπορεί νά προκαλέσουν φαγούρα άν δεν έχουν ξεπλυθεί καλά μέ καθαρό νερό.

ΤΟ ΠΕΠΤΙΚΟ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ

Παράξενες διαπιστώσεις δημο-

σιεύθηκαν πρόσφατα από έναν Ιταλό γιατρό στην ύπηρεσία της Σκάλας του Μιλάνου: τό τραγούδι έχει εθρογενετική επίδραση στους πόνοους του στομάχου. Οι τραγουδιστές της όπερας δεν ύποφέρουν ποτέ από στομαχικές διαταραχές. Οι άξύτερες νότες άνακουφίζουν τη δυσπεψία, ενώ τό μπάσο θεραπεύει τη δυσκοιλιότητα! Ίδιαίτερος άποτελεσματική, λέει ό Ιταλός έπιστήμων, είναι ή άρια της Μαργαρίτας από την όπερα «Φάουστ».

Έδώ και είκοσι χρόνια, οι Ένωμένες Πολιτείες διατηρούν μία πρωτοποριακή θέση στην ιατρική έρευνα. Σποραδικές άνακαλύψεις σε διάφορους κλάδους μπορεί νά σημειωθούν όπουδήποτε, αλλά στό σύνολό της ή άμερικανική ιατρική είναι άνυπέρβλητη... Ίδου μερικές λεπτομέρειες από τις προόδους πού σημειώθηκαν πρόσφατα...

ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

Τά ίσοένζυμα — Ό διχασμένος έγκέφαλος — Τό βραβείο Νόμπελ της ιατρικής

ΤΟ βραβείο Νόμπελ της ιατρικής άπενεμήθη προ ήμερών σ' έναν Άμερικανό έπιστήμονα ούγγρικης καταγωγής, τον καθηγητή Γκεόργκ φόν Μπεκέζυ. Δεν είναι ή πρώτη φορά πού ή άμερικανική ιατρική τιμάται στό πρόσωπο ένός διάσημου ή άφανούς — όπως στην περίπτωση του Μπεκέζυ — έρευνητού. Γιατί άν είναι άναμφισβήτητο ότι οι Ρώσοι, στα τέσσερα τελευταία χρόνια, απέκτησαν τό προβάδισμα στον τομέα της έξερευνησεως του Διστήματος, είναι έξ' ίσου άναμφισβήτητο πώς οι Άμερικανοί βρίσκονται στην πρωτοπορία των Ιατρικών έρευνών. Την πρωτοποριακή τους θέση στην ιατρική την κρατούν οι Άμερικανοί εδώ και είκοσι χρόνια και δεν ύπάρχει καμμία ένδειξη ότι πρόκειται σύντομα νά τη χάσουν. Όποιοδήποτε άλλο έθνος θα χρειαζόταν ίσως αιώνας γιά νά φτάσει στό άμερικανικό επίπεδο, τόσο στην ιατρική έρευνα, όσο και στις πρακτικές εφαρμογές της. Σποραδικές άνακαλύψεις σε διάφορους κλάδους μπορεί νά σημειωθούν όπουδήποτε, ακόμα και στις φτωχότερες Ιατρικές σχολές του κόσμου, αλλά στό σύνολό της ή άμερικανική ιατρική μπορεί νά θεωρηθεί άνυπέρβλητη.

Δεν ύπάρχει κανένα μυστήριο και κανένα «θαύμα» σ' αυτή τη διαπίστωση. Η ιατρική πρωτοπορία (όπως, ίσως, και κάθε άλλη έπιστημονική πρωτοπορία στην εποχή μας) είναι ή συνισταμένη δυό παραγόντων: του χρήματος και της ιδιοφυΐας. Οι ιδιοφυΐες εισάγονται στις Ένωμένες Πολιτείες μέ τό σύστημα της μεταναστεύσεως από όλες τις χώρες του κόσμου, από τη Γερμανία, την Ίρλανδία, τη Γαλλία, την Ούγγαρί, την Κίνα, την Ελλάδα. Κάθε νεαρός έπιστήμων πού φυτοζωεί στην παλιά του πατρίδα, άν διαθέτει έστω και μία σπιθαμή ιδιοφυΐας, μπορεί νά είναι βέβαιος ότι θα βρει άνοιχτές τις πόρτες όλων των άμερικανικών πανεπιστημίων. Οι δρόμοι της έλευθερίας των πολιτικών προσφύγων, των φυγάδων ή παραπετάσματος, καταλήγουν επίσης στις Ένωμένες Πολιτείες. Η έπιστημονική λοιπόν ιδιοφυΐα είναι τό μόνο πού δε λείπει από την άμερικανική ιατρική. Όσο γιά τό χρήμα, αυτό εισρέει από παντού. Ό άρχαίος Πακτωλός ήταν άσήμαντο ποταμάκι μπροστά στον Πακτωλό των άμερικανικών έπιχορηγήσεων προς την

νους ανθρώπους κάθε πρόσδος της ιατρικής έχει άσφαλώς μεγαλύτερη σημασία από ένα ταξίδι στον Άρη.

Είναι αδύνατο νά δώσουμε εδώ μία συνολική εικόνα της άμερικανικής ιατρικής. Θα περιορισθούμε κατ' ανάγκη σε μερικές ένδιαφέρουσες λεπτομέρειες από τις προόδους πού σημειώθηκαν πρόσφατα.

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΥΤΙΟΥ

ΚΑΙ πρώτα δυό λόγια γιά τό έφετεινό βραβείο Νόμπελ της ιατρικής. Παραδόξως, ό καθηγητής Γκεόργκ φόν Μπεκέζυ δεν είναι γιατρός, ούτε σπούδασε ποτέ την ιατρική. Ός τό 1946, εργαζόταν στη Βουδαπέστη ως μηχανικός της ούγγρικης τηλεφωνικής εταιρείας. Τό 1947 μετανάστευσε στις Ένωμένες Πολιτείες κι' έγινε Άμερικανός πολίτης. Τό βραβείο Νόμπελ άμείβει τις έρευνές του γιά τη φυσιολογία του έσωτερικού αυτιού πού έφεραν επανάσταση στις έπιστημονικές αντίληψεις γιά την άκοή. Έργάζεται σήμερα στό Ινστιτούτο άκουστικής του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ. Ό Μπεκέζυ μελέτησε κυρίως τη φυσιολογία του «κοχλίου», ένός όργάνου πού βρίσκεται στα βάθη του έσωτερικού αυτιού. Αυτό τό έξαιρετικής εύαισθησίας όργανο είναι γεμάτο από

Ό έγχειριζόμενος εισπνέει όξυγόνο υπό πίεση τριών άτμοσφαιρών.

Ένα υγρό, όπου βυθίζονται οι απολήξεις του ακουστικού νεύρου που μεταδίδει στον εγκέφαλο τις ήχητικές εντυπώσεις.

Για να καταλάβει το ρόλο του κοχλίου, ο Μπεκζού κατασκεύασε ένα τεχνητό μοντέλλο εσωτερικού αυτίου με λεπτές ελαστικές μεμβράνες βυθισμένες σε γλυκερίνη. Οι δονήσεις των μορίων του υγρού κινηματογραφήθηκαν και με τη βοήθεια ενός μικροσκοπίου μετρήθηκε η ταχύτητα διαδόσεως των ήχων κυμάτων στον κοχλία.

“Αν και ο καθηγητής Μπεκζού δεν είναι γιατρός και δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο για την καθαρή έρευνα, οι εργασίες του συνετέλεσαν στην καλύτερη κατανόηση του μηχανισμού της ακοής και στην αποτελεσματικότερη θεραπεία της κωφότητας.

ΤΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ ΙΣΟΕΝΖΥΜΑ

ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΟ για τη μελέτη και τη θεραπεία του καρκίνου, το Ίνστιτούτο «Σλόαν Κάττερικ» της Νέας Υόρκης δεν παραμελεί καμία πλευρά του προβλήματος. Όρμνες, χημεία, μικροβιολογία, βιοηλεκτρονική, ακτινοβολίες, χειρουργική, ψυχολογία, ακόμα και ψυχιατρική, κάθε δυνατότητα εξετάζεται προσεκτικά. Γιατί στη μυστηριώδη περιοχή του καρκίνου τα πάντα είναι δυνατά. Η σωτηρία θα μάς έρθει ίσως απροσδόκητα, από εκεί που δεν την περιμένουμε.

Στο τμήμα βιοχημείας του Ίνστιτούτου Σλόαν Κάττερικ, ένα από τα πιο σεβαστά όνόματα είναι του δρος Μποντάνσκυ. Η «μονάδα Μποντάνσκυ» είναι γνωστή από τους γιατρούς όλου του κόσμου. Ο δρος αυτός υποδηλώνει την αλκαλική φωσφοάση, ένα ένζυμο που βρίσκεται στο αίμα και του οποίου η παρουσία σε ώριμες ποσότητες επιτρέπει συχνά τη διάγνωση ώριμων σοβαρών ασθενειών του σκελετού. Πριν από δέκα χρόνια η ένζυμολογία ήταν ακόμα μια ειδικότητα μάλλον άγνωστη από τους γιατρούς. Σήμερα, χάρη στις εργασίες του δρος Βρομπλένσκυ, ενός από τους μαθητές του καθηγητού Μποντάνσκυ, η σημασία της ένζυμολογίας έχει αναγνωρισθεί γενικά στην ιατρική.

Τι είναι το ένζυμο; Είναι ένα στοιχείο που αποτελεί το «σπινθήρα» των χημικών αντιδράσεων που συμβαίνουν στους ζωντανούς ιστούς. Στα κύτταρα της καρδιάς, του ήπατος, των πνευμόνων, του εγκεφάλου, της χολής, υπάρχουν πάντα ένα ή περισσότερα ένζυμα, όπως λέει ο καθηγητής Μποντάνσκυ, «βάζουν φωτιά στο μπαρούτι». Είναι αυτό που οι τεχνικοί ονομάζουν «καταλύτες».

Γνωρίζουμε περίπου 700 διαφορετικά είδη ενζύμων. Έκτος από ελάχιστα, όπως η «πεψίνη» και η «τρυψίνη», το όνομά τους λήγει πάντα σε «-άση». Ανάλογα με τη χημική αντίδραση στην οποία συμμετέχουν, ονομάζονται «όξυδάση», «ανδρογενάση», «τρανσαμινάση» κ.λπ. Κάποτε ο προσδιορισμός είναι ακριβέστερος ανάλογα με την ουσία στην οποία ειδικεύονται: «Γαλακτική ανδρογενάση», «γλυκοαμινο τρανσαμινάση» κ.λπ. Τίποτα δε γίνεται στον οργανισμό μας χωρίς τα έν-

ζυμα. Σε κάθε καταστροφή ή δημιουργία ιστού, τα ένζυμα είναι παρόντα. Ξέρουμε επίσης ότι ο αριθμός και η

Ο δρ Βρομπλένσκυ, έρευνήτης των «ισοενζύμων».

ποιότητα των ενζύμων μεταδίδονται κληρονομικά. Ξέρουμε πρό πάντων ότι κάθε όργανό μας έχει το ένζυματικό του σύνολο που διαφέρει από τα άλλα όργανα. Αυτές τις γνώσεις, που ίσως είναι κεφαλαιώδους σημασίας για το

μέλλον της ιατρικής, τις οφείλουμε στον δρ Βρομπλένσκυ.

ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

ΠΡΟΣΦΑΤΑ ο Άμερικανός επιστήμων συγκέντρωσε την προσοχή του στο ένζυμο «γαλακτική ανδρογενάση» που φαίνεται πως έχει μεγάλη σημασία για την διάγνωση του καρκίνου: Η παρουσία του ενζύμου αυτού στο αίμα κι' η ποσολογία του παρέχει πολύτιμες ενδείξεις για την εξέλιξη της αρρώστειας. Το ένζυμο χαρακτηρίζεται ως S.L.D. από τ' αρχικά του αγγλικού του ονόματος. “Αν οι καρκινικοί όγκοι αυξηθούν, η ποσότητα του S.L.D. στον όρρο του αίματος αυξάνεται. “Αν υποχωρήσουν, το ένζυμο περιορίζεται στο κανονικό του ποσοστό. Είναι φανερό η σημασία της ανακάλυψης αυτής για την ανίχνευση κακοήθων όγκων που συχνά ξεφεύγουν από τα διαγνωστικά μας μέσα στις πρώτες φάσεις της εξέλιξής τους.

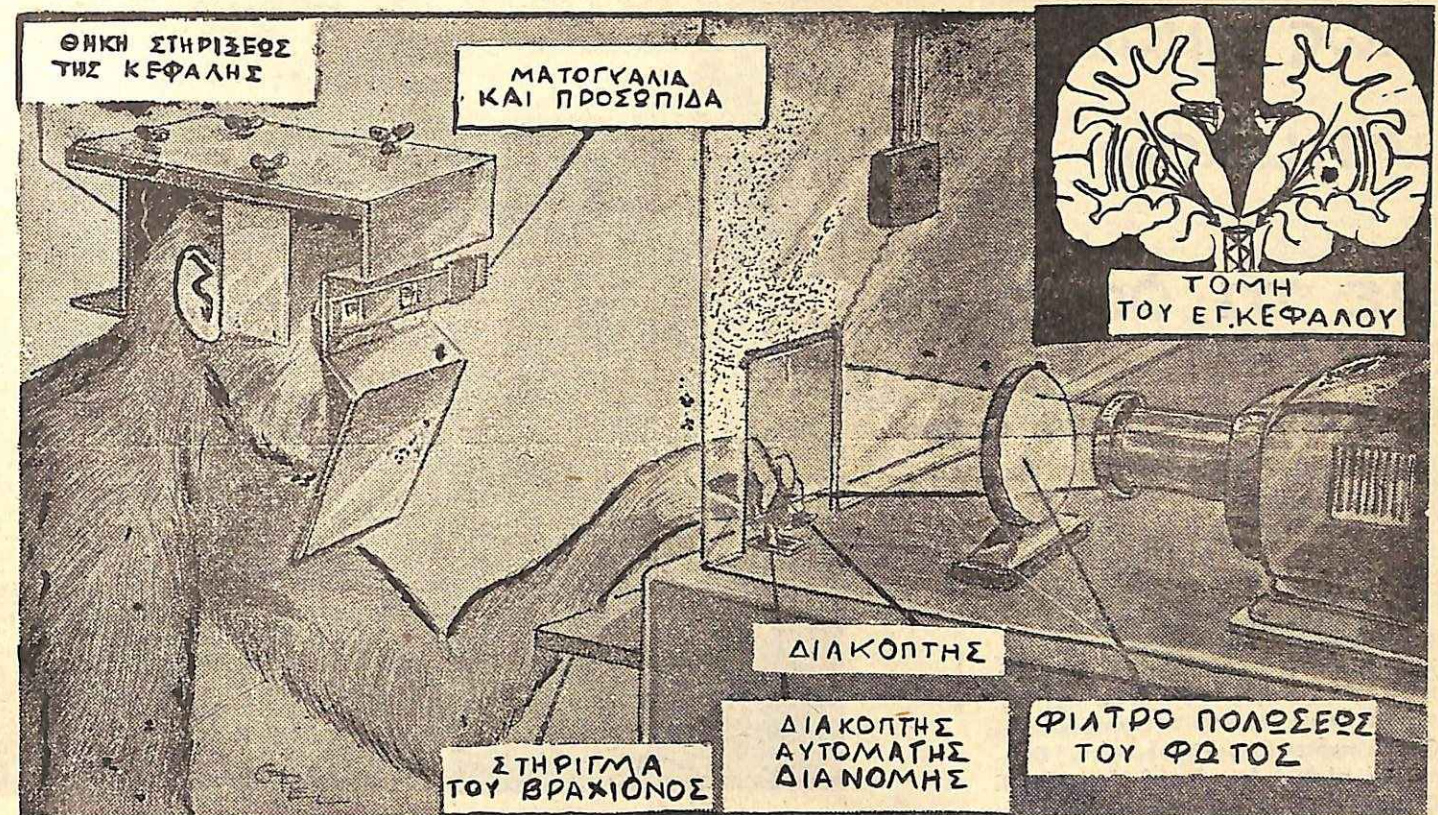
Το ένζυμο S.L.D. παρουσιάζεται σε πέντε ποικιλίες, αποτελεί μια οικογένεια από πέντε «ισοένζυμα» και κάθε ιστός του σώματος περιέχει μεγαλύτερη ή μικρότερη αναλογία από το ένα ή το άλλο ισοένζυμο. Κάθε όργανό μας, ή καρδιά, το συκώτι, το πάγκρεας κ.λπ. έχουν τη δική τους αναλογία των πέντε ισοενζύμων και η αναλογία αυτή διαφέρει επίσης και από άνθρωπο σε άνθρωπο, όπως τα δακτυλικά μας αποτυπώματα. Άλλα το ενδιαφέρον σημείο της ανακάλυψης είναι ότι η αναλογία των ισοενζύμων στα όργανά μας διαταράσσεται σε περίπτωση αρρώστειας και, με τις κατάλληλες αναλύσεις του όρ-

ρού του αίματος, μπορούμε να καταλάβουμε ποιο από τα όργανά μας έχει υποστεί βλάβη, καθώς και τη φύση της βλάβης. “Επίσης, η διαταραχή της αναλογίας των ισοενζύμων στο αίμα

μακτική έκρηξη του ήφαιστειού του, οι 262 κάτοικοι του νησιού μεταφέρθηκαν στην απέναντι ακτή της Αφρικής. Οι γιατροί της αποστολής που ανέλαβε την περίθαλψή τους διεπίστωσαν με τις κατάλληλες αναλύσεις αίματος ότι περισσότερες από τις μολυσματικές αρρώστειες μας ήταν άγνωστες στο Τριστάν ντ' Κούνα. Το αίμα των κατοίκων δεν περιείχε τα αντισώματα που δημιουργούνται από την επαφή με τα μικρόβια και τους ιούς των διαφόρων ασθενειών, πράγμα που σημαίνει πως οι μικροοργανισμοί δεν υπήρχαν στο ήφαιστειογενές αυτό νησί.

ΜΠΑΝΑΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Γάλλοι γιατροί ανακάλυψαν νέες θανατογενείς ιδιότητες στις μπανάνες: Οι μπανάνες περιέχουν φθόριο, ένα στοιχείο που προφυλάσσει τα δόντια από την τερηδόνα. “Επί πλέον, οι μπανάνες φαίνεται ότι συντελούν στη θεραπεία της ρευματικής αρθρίτιδας.

Ο πίθηκος πειραματόζωο με τον διχασμένο εγκέφαλο εκτελεί με κάθε ημισφαίριο του εγκέφαλου του ανεξάρτητες και αντιφατικές κινήσεις.

μπορεί να διαπιστωθεί πολύ προτού εμφανισθούν τα πρώτα εξωτερικά συμπτώματα της αρρώστειας.

Οι παρατηρήσεις του Βρομπλένσκυ επί 300 έμβλωντων συνεχίζονται, κι' ελπίζεται ότι θ' αποδώσουν ακόμα πιο ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Τα ισοένζυμα ανοίγουν νέους ορίζοντες στην ιατρική.

ΕΧΟΥΜΕ ΔΥΟ ΕΓΚΕΦΑΛΟΥΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ «γιατί ο άνθρωπος έχει δυο εγκεφαλικά ημισφαίρια» απασχολεί αυτή τη στιγμή ώριμους επιστήμονες του «Ίνστιτούτου Έρευνών επί του Έγκεφάλου» του Λος Άντζελες. Έκ πρώτης όψεως, οι έρευνες αυτές φαίνονται μάταιες. Είναι σαν να ρωτάμε γιατί ο άνθρωπος έχει πέντε δάχτυλα κι' όχι έξη. Στην πραγματικότητα, τ' αποτελέσματα αυτής της έρευνας πήραν τέτοια εύρητα, ώστε αναστατώνουν όλες τις κλασικές αντιλήψεις μας για την ανθρώπινη συμπεριφορά. Δυο πρόσφατες εργασίες σ' αυτό τον τομέα παρουσιάζουν άνομισθήτητα πρωτοτυπία.

Η πρώτη οφείλεται στη δοκτορέσσα Μπέριντ Βένζελ και τους συνεργάτες της, που αφήρεσαν εντελώς το ένα ημισφαίριο του εγκεφάλου από γατάκια ηλικίας εννέα ημερών, προτού ανοίξουν τα μάτια τους. Τα γατάκια, με μισό εγκέφαλο, όχι μόνο δεν πέθαναν, αλλά αναπτύχθηκαν κανονικά. Παρουσίασαν μια καθυστέρηση δεκαπέντε ημερών στην εκμάθηση όρισμένων γατίσιων ά-

σκήσεων όπως το σκαρφάλωμα, αλλά κατά τ' άλλα είναι εξ' ίσου έξυπνα με τα κανονικά γατιά. Δεν έχουν παρά ένα μάτι κι' ένα αυτί, αλλά κατάφεραν να προσαρμοσθούν θαυμάσια στον εξωτερικό τους κόσμο.

Το δεύτερο πείραμα, ενδιαφέρει περισσότερο τον άνθρωπο, γιατί χρησιμοποιήθηκαν ως πειραματόζωα οι πλησιέστεροι συγγενείς μας, οι πίθηκοι. Ο δρ Σπέρρυ πέτυχε να κόψει στα δυο τον εγκέφαλο των πιθήκων, χωρίς ν' αφαιρέσει κανένα από τα δυο ημισφαίρια από το κρανίο. “Επί πλέον, έκανε τα δυο ανεξάρτητα ημισφαίρια να σκέ-

πτονται χωριστά και να δρουν αντιφατικά! Ο διχασμός του εγκεφάλου έγινε με μια χειρουργική τομή του «μεσολοβίου», ενός είδους γεφυράς που συνδέει τα δυο ημισφαίρια.

Δεν ξέραμε σε τι χρησίμευε το μεσολόβιο. Τα πειράματα του Σπέρρυ απέδειξαν ότι το μεσολόβιο επιτρέπει την αποθήκευση στο ένα ημισφαίριο ενός «εγγράμματος», μιας αναμνήσεως, ενός αντιγράφου της σκέψης που παράγεται στο αντίθετο ημισφαίριο.

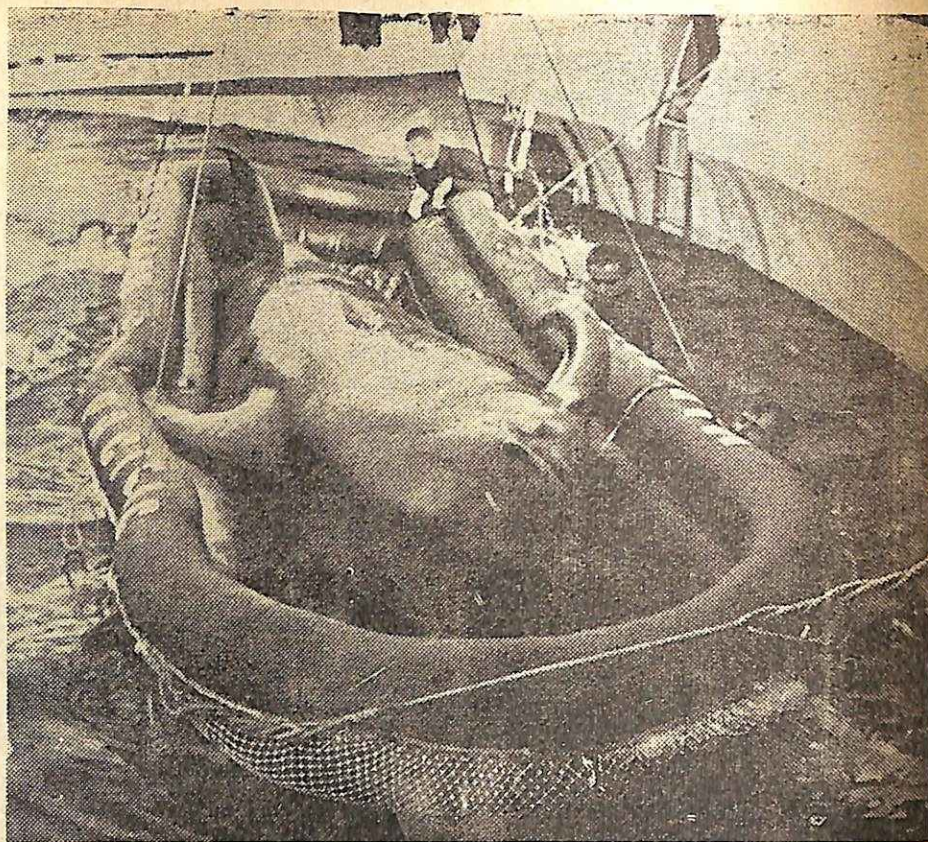
Το πιθανό συμπέρασμα των πειραμάτων, έξηγει ο δρ Σπέρρυ, είναι ότι έχουμε δυο μνήμες, δυο σκέψεις, δυο συνειδήσεις, που θα μπορούσαν να εκδηλωθούν ξεχωριστά, αλλά προς το παρόν συντονίζονται χάρη στο μεσολόβιο.

Τα πειράματα απέδειξαν ότι τ' άνωτερα θηλαστικά, όπως οι γάτες και οι πίθηκοι, μπορούν να ζήσουν με μισό εγκέφαλο, χωρίς να χάσουν τις διανοητικές τους ικανότητες. Άλλα τότε, γιατί έχουμε δυο εγκεφαλικά ημισφαίρια, δηλαδή δυο εγκεφάλους; “Ίσως ο εγκέφαλός μας βρίσκεται σ' ένα μεταβατικό στάδιο εξέλιξης. Το μεσολόβιο θα συμπτύσσεται συνεχώς, μέχρι που θα εξαφανισθεί τελείως, οπότε τα δυο ημισφαίρια θα γίνουν ανεξάρτητα. Τότε θα μάθουμε, όπως οι πίθηκοι του δρος Σπέρρυ, να χρησιμοποιούμε χωριστά και αντιφατικά τους δυο εγκεφάλους μας και, κυριολεκτικά, δε θα γνωρίζει η δεξιά μας τι ποιεϊ ή άριστερά μας.

Πώς έμαδα νά μιλάω μέ τά δελφίνια

Ένα συναρπαστικό άρθρο
του δρς JOHN LILLY

ΕΙΜΑΙ απόλυτα πεπεισμένος ότι, σε είκοσι χρόνια, οι άνθρωποι θα μιλάνε με άλλα ζωικά είδη. Τα είδη αυτά μπορεί να προέρχονται από άλλους πλανήτες ή από τον πλανήτη που κατοικούμε. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση θα ήμουν έτοιμος να στοιχηματίσω ότι θα πρόκειται για το δελφίνι. "Επειτα από πέντε χρόνια έρευνών έχω πεισθεί ότι το δελφίνι έχει περισσότερες ικανότητες από κάθε άλλο ζώο για να «συνομιλήσει» με τον άνθρωπο.

Αλλά γιατί διαλέξαμε ως αντικείμενο πειραματισμών αυτό το θηλαστικό της θάλασσας κι' όχι έναν από τους μεγάλους πιθήκους που, στην εμφάνιση, μοιάζουν τόσο με τον άνθρωπο; Επειδή, αν εξαιρέσουμε τους ελέφαντες, ή όμαδα των κητοειδών (στην οποία περιλαμβάνεται το δελφίνι) είναι τα μόνα ζώα που έχουν εγκέφαλο αρκετά μεγάλο για να αποτελέσει τη βάση των ανώτερων διανοητικών λειτουργιών. Η αναλογία του όγκου του εγκέφαλου με τον όγκο του σώματος του δελφινιού είναι περίπου ίδια με την ανθρώπινη αναλογία. Οι πίθηκοι, αντίθετα, ακόμα και οι πιο ανεπτυγμένοι, έχουν εγκέφαλο πολύ μικρό σχετικά με τον όγκο του σώματός τους.

Ανέκαθεν είχα τρία μεγάλα πάθη στη ζωή μου: Την οικογένεια (που με βοηθάει στις έρευνες της ζωής μου), το επάγγελμά μου (είμαι γιατρός, ειδικευμένος στη νευροφυσιολογία), και τη θάλασσα... Τα θαλασσινά ζώα μου προκαλούσαν πάντα το ενδιαφέρον. Το 1949 είχα την ευκαιρία να μελετήσω τον εγκέφαλο μιας φάλαινας που εξώκειλε στις αμερικανικές ακτές και διεπίστωσα ότι, παρά τους θρύλους που κυκλοφορούν εις βάρος της, ή φάλαινα ήταν ένα ζώο που ή ανατομία του εγκέφαλου του πρόσφερε τις μεγαλύτερες δυνατότητες διανοητικής ανάπτυξης. Αντίθετα, οι θρύλοι που κυκλοφορούσαν για τα δελφίνια μου φαινόταναν υπερβολικά ευνοϊκοί. Σ' όλες τις περιοχές του κόσμου υπάρχουν παλιές παραδόσεις που λένε ότι τα δελφίνια βοηθούν τους ναυαγούς, αφήνουν τα παιδιά να τα καθαλίζουν, ακούνε τ' όνομά τους, αγαπούν τη μουσική — κι' άλλα άπιστευτα πράγματα. Υποπευδόμενα πως οι παραδόσεις αυτές εξωραίζουν μια πραγμα-

τικότητα πολύ γνωστή στους ψαράδες: "Ότι το δελφίνι, ακόμα και στην αιχμαλωσία, εκδηλώνει ένα αυθόρμητο ενδιαφέρον για τον άνθρωπο, μια ανεξήγητη τάση να τον πλησιάσει, να βρίσκεται πάντα κοντά του. Ακολουθούν τα καρδιά επί εκατοντάδες χιλιόμετρα χωρίς προφανή αιτία: Αυτό και μόνο θα ήταν αρκετό για να επιβληθούν στην ανθρώπινη φαντασία.

Όστόσο, οι ανακαλύψεις των όχτων γιατρών και βιολόγων που συγκεντρώθηκαν το 1955 στη Φλωρίδα για να μελετήσουν τα δελφίνια ήταν τελείως απροσδόκητες ακόμα και για τους ίδιους. Είχαμε βολικά εγκατασταθεί στα έργα-στήρα που αποτελούν παράρτημα της Μαρίνλαντ, του περίφημου ένυδριου όπου συγκεντρώνονται κάθε μέρα χιλιάδες επισκέπτες για να θαυμάσουν τα γυμνασμένα δελφίνια και τις φώκιες που πηδάνε μέσα από κύκλους φωτιάς και παίζουν γουόττερ πόλο. Η Μαρίνλαντ είναι ένας οργανωμένος υδροβιολογικός σταθμός για τη μελέτη όλων των ζωντανών πλασμάτων του ωκεανού.

ΠΡΩΤΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ

ΚΑΤΑ τη διάρκεια των ερευνών μας είχαμε κιόλας μελετήσει και συγκρίνει τους εγκέφαλους διαφόρων ζώων, από τους σκύλους ως τα παντάρια και τους πιθήκους. Έδω στη Μαρίνλαντ είχαμε στη διάθεσή μας πρώτης γραμμής τεχνικό υλικό: Κινηματογραφικές μηχανές, συσκευές ηχογράφησης τελευταίου τύπου, πλήρως εξοπλισμένο χειρουργικό τμήμα.

Σε σύγκριση μ' αυτή την πολυτέλεια, ή πρώτη μας προσπάθεια ήταν αρκετά μέτρια: Είχαμε αναλάβει να καταστούμε το χάρτη του εγκέφαλου ενός δελφινιού. Ο χάρτης αυτός ήταν απαραίτητος για τον εντοπισμό των οπτικών, α-

Μια φάλαινα 600 κιλών συνελήφθη ζωντανή. Προορίζεται για το ένυδριο της Φλωρίδας.

κουστικών και κινητικών κέντρων του εγκέφαλου, όπως έχει γίνει από καιρό για τους μεγάλους πιθήκους. Άλλ' εϋ-θύς εξ' αρχής αντιμετώπισαμε απρόβλεπτες δυσκολίες: Μέχρι τότε κανένα δελφίνι δεν είχε υποβληθεί σε τοπική ή γενική αναισθησία. Δεν ξέραμε ποια ήταν ή κατάλληλη δόση. Αφού συζητήσαμε το πράγμα δια μακρών, ο συνά-δελφός μας δρ Γούλσεϋ πρότεινε να χρησιμοποιήσουμε μια ένεση 80 κυδικών έκατοστών νεμπουτάλ, δηλαδή την ίδια δόση που χρησιμοποιείται για τους χιμαπατζήδες.

Η μισή ώρα που ακολούθησε την ένεση ήταν ή οδυνηρότερη της ζωής μου. Τα πάντα ήταν έτοιμα για να εκτελέσουμε πάνω στο ζώο έναν τρυπανισμό, να αναστηλώσουμε το δέρμα του κρανίου του και να ηλεκτροφωτογραφήσουμε τις διάφορες πτυχές του εγκέφαλου του. Άλλ' υπό την επίδραση του αναισθητικού, το δελφίνι άρχισε να ασφυκτιά. Η αναπνοή του γινόταν όλο και πιο δύσκολη και στο τέλος ή καρδιά του σταμάτησε... Νοιώσαμε όλοι σαν εγκληματίες. Μάταια προσπαθήσαμε να το αναζωογονήσουμε. Το πρώτο μας δελφίνι πέθανε και άποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε το ένα τρίτο της δόσεως για το επόμενο πείραμα. Το δεύτερο δελφίνι φάνηκε στην αρχή ότι άντεχε στο αναισθητικό. Δεν έχασε τελείως τις αισθήσεις του και παρακολουθούσε όλες τις κινήσεις μας με το πρασινωπό του μάτι, αναπνέοντας ελαφρά μέσα στην καουτσουκένια

Στά τελευταία πέντε χρόνια ο Άμερικανός νευροφυσιολόγος Τζών Λίλλυ έγινε διάσημος σ' όλο τον κόσμο χάρη στις αληθινά καταπληκτικές έρευνές του για τη νοημοσύνη των δελφινιών. Δέ μένει σήμερα ή παραμικρή αμφιβολία: τα ποράξενα αυτά θηλαστικά της θάλασσας είναι τα ευφυέστερα ζώα της γής. Μπορούν να μάθουν ακόμα και να μιλάνε... Σα συνέχεια της μελέτης για τα δελφίνια που δημοσιεύθηκε στο τεύχος 108 του «Κόσμου», δίνουμε το παρακάτω ενδιαφέρον άρθρο όπου ο Άμερικανός επιστήμων περιγράφει τα συναρπαστικά του πειράματα.

σκάφη του όταν το χαϊδεύαμε και άνοιγόκλεινε ζωηρά τα βλέφαρά του. Το μόνο άνησυχητικό σημάδι ήταν ή άρρυθμη αναπνοή του.

ΤΟ ΑΡΡΩΣΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΣΤΟ τέλος, ή αναπνοή του εξασθένησε τόσο, ώστε χρειάστηκε να το αναζωογονήσουμε. Δυο άνδρες κράτησαν άνοιχτά τα σαγόνια του δελφινιού κι' ένας τρίτος έχωσε κομμάτια ξύλου ανάμεσα στα δόντια του. Ένας άλλος έβαλε το χέρι του στο φουερό στόμα και τοποθέτησε στο φάρυγγα ένα μικρό πλαστικό σωλήνα συνδεδεμένο με μια συσκευή όξυγόνου. Χάρη σ' αυτή την τεχνητή αναπνοή το δελφίνι ζωντάνεψε.

Φοβόμουν πως ο εγκέφαλός του είχε ύποστει βλάβη κατά τη διάρκεια της χειρουργείας, γιατί όταν το ξαναείξαμε στη μεγάλη δεξαμενή το δελφίνι είχε την τάση να κολυμπάει μονόπαντα, όλο από τη δεξιά πλευρά, σαν να μην μπορούσε να κρατήσει την ισορροπία του. Τ' άλλα δελφίνια έπαιζαν άμεριμνα στη δεξαμενή. Ήταν άκριβώς ή μοιραία στιγμή που μας άποκαλύφθηκε άπροσδόκητα ένας άγνωστος κόσμος...

Μόλις το άρρωστο δελφίνι μας άφέθηκε ελεύθερο στο νερό, έβγαλε μια μικρή κραυγή, κάτι σαν όξυ σφύριγμα σε δυο νότες: Κρεσέντο και ντεκρεσέντο. Ο ήχος αυτός ήταν σχεδόν άνεπαίσθητος στον άέρα, αλλά τον άκουσα καθαρά χάρη στα ύδρόφωνα που είχαμε εγκαταστήσει στη δεξαμενή. Κατά τύχη, εκείνη τη στιγμή λειτουργούσαν και οι συσκευές ήχογραφείας και κινηματογραφείας.

Το άποτέλεσμα της κραυγής αυτής ήταν άμεσο. Τα δυο πλησιέστερα δελφίνια κολύπησαν γρήγορα προς το νεοφερμένο, γλύτρωσαν κάτω από το σώμα του και το έσπρωξαν προς την επιφάνεια για να αναπνεύσει. (Τα δελφίνια, που δεν έχουν βράγχια, δεν μπορούν να μείνουν περισσότερο από μερικά λεπτά κάτω από την επιφάνεια). Το άρρωστο δελφίνι ανέπνευσε βαθειά, βυθίστηκε κι' έπρεσε πάλι από τη δεξιά πλευρά. Άνάμεσα στα τρία δελφίνια άρχισε τότε ένας διάλογος από σφυρίγματα και μουρμουρίσματα, που κατέληξε σε μια «λογική» άπόφαση, έ-

να δείγμα ζωικής άλληλοδοθείας: Μπροστά στα έκπληκτα μάτια μας, τα δυο ύγιη δελφίνια κολύπησαν από τη δεξιά πλευρά του άρρώστου και το στήριξαν με το σώμα τους ώστε να κρατήσει την ισορροπία του και να άνεβαίνει κανονικά στην επιφάνεια για να άνεπνεύσει.

ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΟΙ ΑΝΑΤΟΜΙΚΕΣ μας έρευνες άπέδειξαν ότι ο εγκέφαλος του δελφινιού μπορεί να συγκριθεί με τον ανθρώπινο. Τα κύτταρα του εγκεφα-

Στο ένυδριο του Μαϊάμι οι κτηνίατροι φροντίζουν για την υγεία των γυμνασμένων δελφινιών. Στη φωτογραφία, ο κτηνίατρος κάνει μια ένεση σουλφαμιδικού παρασκευάσματος σ' ένα δελφίνι που πάσχει από... ρευματισμούς!

λικού φλοιού του έχουν την ίδια πυκνότητα, οι έλικες και οι αὐλακώσεις του είναι αντίγραφα των δικών μας, ή ανατομική κατασκευή του γενικά βασίζεται στο ίδιο πρότυπο. Έξ άλλου, το προσωπικό του ένυδριού μας βεβαίωσε ότι τα δελφίνια, έστω κι' αν κακοποιηθούν, δεν επιτίθενται ποτέ κατά των ανθρώπων. Ήταν δύσκολο να παραδεχθούμε αυτή την παλιά παράδοση, γιατί ξέραμε ότι συχνά τα δελφίνια δε διστάζουν να τα βάλλουν ακόμα και με τους καρχάρεις και τ' άρσενικά, με τους περιόδο των έρώτων, άλληλοεσχίζονται άγρια. Τα σαγόνια τους είναι άρκετά ισχυρά για να κόψουν το χέρι ή το πόδι ενός ανθρώπου, άλλ' είναι γεγονός ότι δεν άναφέρθηκε ποτέ ούτε μια περίπτωση τέτοιου δυστυχήματος στην άνοιχτή θάλασσα ή στο ένυδριο. Δυο από τους συνοδούς μας ά-

νεκάλυσαν ότι τα δελφίνια είναι εύαισθητα στην ήχητική συχνότητα μέχρι 140 χιλιοκύκλων, πράγμα που εξέπληξε όλο τον κόσμο, γιατί το ανθρώπινο αυτί δε συλλαμβάνει παρά μόνο τους ήχους μέχρι 20 χιλιοκύκλων. Μελέτησαν τους ήχους που έκπέμπουν τα δελφίνια στα ένυδρια και άνεκάλυσαν ότι πρόκειται για ένα είδος ήχητικού ραντάρ. Με τους υπερήχους που έκπέμπουν, τα δελφίνια εντοπίζουν τη λεία τους ακόμα και στο σκοτάδι ή στα θολά νερά.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να άκούσει τη «φωνή» του δελφινιού παρά μόνο μ' ένα μετασχηματιστή του ήχου, αλλά το δελφίνι άκούει θαυμάσια τη φωνή του ανθρώπου.

Για να συνεχίσω τις εργασίες μου έπρεπε να βρω έναν τρόπο για να μελετήσω τον εγκέφαλο του ζωντανού δελφινιού. Αισθανόμουν πως έλειπε κάποιο ουσιώδες στοιχείο για τη λύση του αίνιγματος.

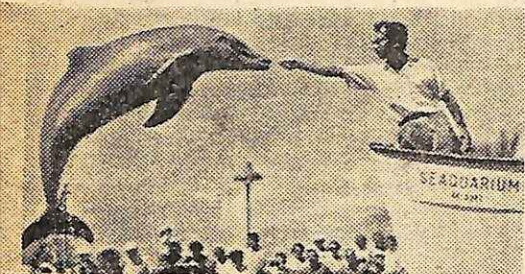
ΚΑΡΦΙ ΣΤΟ ΚΡΑΝΙΟ

ΔΠΕΥΘΥΝΘΗΚΑ στο Έθνικό Ίνστιτούτο Ψυχικής Υγείας χωρίς να ξέρω άκριβώς τι έπρόκειτο να μου προσφέρει. Άναζητούσα μια μέθοδο που θα μου επέτρεπε να εξερευνήσω τον εγκέφαλο του δελφινιού χωρίς αναισθητικά. Έκεί μου παρουσιάσαν μια μέθοδο που εφαρμόζεται στους πιθήκους, που μου φάνηκε άπλη κι' άποτελεσματική.

Ο πίθηκος συγκρατείται δεμένος και οι επιστήμονες του μήγουν στο κρανίο μ' ένα ελαφρό χτύπημα σφυριού, ένα λεπτό και κοντό σωλήνα (λεπτό περίπου σαν βελόνα ύποδερμικής ένεσεως). Το κρανίο διατρυπάται, άλλ' όχι ο εγκέφαλος. Μέσα από τον σωλήνα περνάει ένα λεπτότατο ηλεκτρόδιο που εισχωρεί ως τον εγκέφαλο. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει τη μελέτη των εγκεφαλικών αντιδράσεων στους ηλεκτρικούς έρεθισμούς χωρίς βλάβη του ζώου.

Θυμήθηκα το «ήχητικό ραντάρ» που άνοκαλύφθηκε από τους συνοδούς μου κι' άποφάσισα να χρησιμοποιήσω αυτό το σύστημα για να κάνω τα δελφίνια να έκπέμπουν φωνητικούς ήχους, που μπορούν να άκουσθούν από το ανθρώπινο αυτί. Θεωρητικά, είναι πολύ άπλό: Ένα δεμένο ζώο, με έλεγχο,

δια τοποθετημένα στον έγκεφαλό του, δογγάει αθύρματα. Ο ήχος αυτός καταγράφεται από ένα μαγνητόφωνο, μετασχηματίζεται κι' εξαπολύει αυτόματα μια ελαφρή ηλεκτρική έκκενωση που μεταδίδεται στον έγκεφαλο του ζώου ως «απάντηση» στην κραυγή του. Ο έρεθισμός αυτός, αν τα ηλεκτρόδια είναι τοποθετημένα στην κατάλληλη περιοχή του έγκεφάλου, είναι ευχάριστος. Τό ζώο μαθαίνει πώς ή φωνή του «αμείβεται» με μια ευχάριστη αίσθηση. Ο πειραματιστής μπορεί τότε να ποικίλλει την ένταση της έκκενωσης ανά-

Ένα γυμνασμένο δελφίνι στο ένυδρειο του Μαϊάμι.

λογα με την ποιότητα και τη φύση των ήχων που εκπέμπει το ζώο. Έτσι μπορεί να μετρήσει ως ποιο σημείο το πειραματόζωο θυμάται τις συνέπειες της φωνής του.

Έμεινα πολλούς μήνες στο Ίνστιτούτο για να συνηθίσω αυτή την τακτική. Πειραματίστηκα με τους πιθήκους, οι οποίοι όμως πολύ γρήγορα με απογοήτευσαν: Ήταν ανίκανοι να ξεπεράσουν το στάδιο των απλούστερων ζωικών αντιδράσεων. Έτσι επέστρεψα στα εύνοούμενά μου δελφίνια.

Η σπουδαιότερη δυσκολία για την εφαρμογή της μεθόδου ήταν να κρατηθούν ακίνητα: Τό γλυστερό σώμα του δελφινίου δε δέχεται εύκολα όπως το σώμα ενός τετραπόδου. Στο τέλος υιοθετήσαμε την εξής λύση: Ένα ξύλινο κιβώτιο με μια τρύπα στο επάνω μέρος για να κρατάει ακίνητο το κεφάλι, κι' ένα είδος «ζουρλομανδύα» από πλαστική ύλη για το σώμα.

Η ένσφηνωση των καθέτρων στο κρανίο δεν είναι πολύ οδυνηρή. Δοκίμασα πρώτα ένα ελαφρό χειρουργικό σφυρί, αλλά το κοινό σφυρί αποδείχθηκε βολικώτερο. Για να έχω τη συνείδησή μου άναυπη, έμπηξα έναν καθέτρα στο δικό μου κρανίο και διεπίστωσα ότι ο πόνος δεν ήταν αόριστος. Τό ζωντανό κόκκαλο του κρανίου παρουσιάζει περίπου την ίδια αντίσταση με το νερό ξύλο: Έχει αρκετή ελαστικότητα ώστε να τρυπήσει χωρίς να θρυμματισθεί.

ΠΑΡΑΞΕΝΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

ΥΜΑΜΑΙ ακόμα εκείνο το απόγευμα του Σαββάτου που μετακινούσαμε τα ηλεκτρόδια, χιλιοστό με το χιλιοστό, πάνω στην εύριστη έκταση του έγκεφαλικού φλοιού, στο επάνω μέρος του κρανίου ενός δελφινίου. Για κάθε μετακίνηση χρειαζόμα-

στε περίπου ένα τέταρτο, κάποτε και μισή ώρα. Τό δελφίνι, ωστόσο, δεν εξέδηλανε καμιά αντίδραση, ούτε πόνο, ούτε ευχαρίστηση, ούτε οργή. Ίσως είχαμε πέσει σε μια απ' αυτές τις «ζώνες τής σιωπής» που συναντώνται και στον ανθρώπινο έγκεφαλο. Στις ζώνες αυτές, οι έρεθισμοί οποιασδήποτε φύσεως δεν προκαλούν άμεσες αντιδράσεις. Πάντως, εκείνη τη στιγμή δεν ξέραμε τι να υποθέσουμε. Είχαμε αρχίσει να υποπτευόμαστε ότι το δελφίνι μας ήταν... εκ γενετής ήλθιο, ανίκανο ν' αντιδράσει.

Την άλλη μέρα το πρωί, ξεχνώντας πως είναι Κυριακή, έτρεξα στο εργαστήριο κι' έσπρωξα με το δάχτυλό μου το ηλεκτρόδιο, που χώθηκε κατά ένα χιλιοστό βαθύτερα στον έγκεφαλο του δελφινίου. Άμέσως κατάλαβα πως ο ηλεκτρικός έρεθισμός είχε κάποιο αποτέλεσμα: Τό δελφίνι σκίρτησε κι' άρχισε να εκπέμπει τους συνηθισμένους υπερήχους του που μπορούσα να παρακολουθώ με τον μετασχηματιστή.

Αποφάσισα να προχωρήσω χωρίς καθυστέρηση το ουσιαδές μέρος του προγράμματος έρευνών: Να είδα αν το δελφίνι θα μπορούσε να μπει στο παιχνιδι των άμοιβων και των αντιποινών. Άλλα πρώτα, έπρεπε να εξακριβώσω αν ο ηλεκτρικός έρεθισμός ήταν ευχάριστος ή δυσάρεστος. Για να τό κατάλαβα, έγκατέστησα πρόχειρα ένα διακόπτη τον οποίο τό δελφίνι θα μπορούσε να σπρώξει με τό κράμφορ (δεν υπάρχει άλλη λέξη για να χαρακτηρίσουμε τό μακρουλό του ρύγχος) και να διακόψει τό ρεύμα. Τη στιγμή που συνέδεα τό διακόπτη με τό σύστημα τής ηλεκτρικής έκκενωσης, παρατήρησα ότι τό δελφίνι παρακολουθούσε όλες μου τις κινήσεις. Μόλις τοποθέτησα τό μοχλό του διακόπτη και άφου τον μετακίνησα μερικές φορές για να δοκιμάσω τη λειτουργία του, τό δελφίνι άρχισε να τον σπρώχνει με τό μουσούδι

του. Είχε κιόλας καταλάβει τό μηχανισμό! Ο έρεθισμός ήταν ευχάριστος και τό δελφίνι έμαθε τό παιχνίδι με την πρώτη δοκιμή. Τέτοια ταχύτητα έκμαθήσεως δεν την είχα συναντήσει ούτε στους πιθήκους.

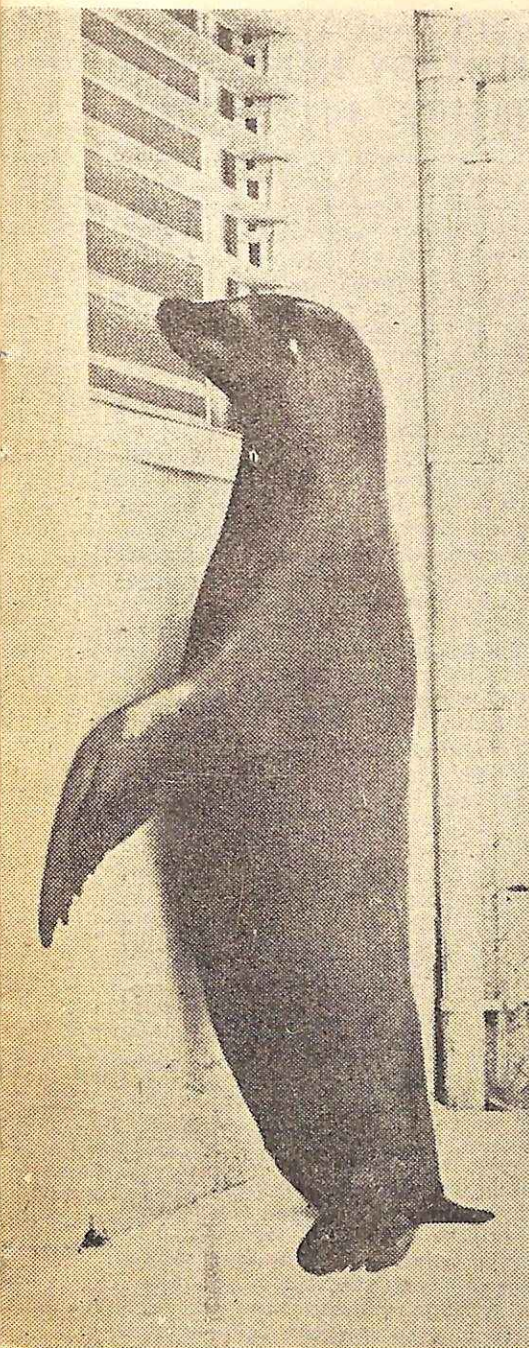
Κι' η περίπτωση του δεν ήταν μοναδική. Την ίδια κατανόηση εξέδηλωσαν κι' άλλα δελφίνια με τα οποία πειραματίστηκα. Ένα νεαρό θηλυκό έμαθε να σπρώχνει τό μοχλό του διακόπτη με δυό ή τρείς δοκιμές. Άλλα δυστυχώς οι έρεθισμοί που δεχόταν ο έγκεφαλός του δεν ήταν ευχάριστοι και κάθε φορά που διωχευόταν τό ρεύμα, τό δελφίνι έσπευδε να κλείσει τό διακόπτη. Μέχρι σήμερα έχω πειραματισθεί με δώδεκα δελφίνια διαφόρων ηλικιών: Όλα άνεξαιρέτως έδειξαν άμεση κατανόηση του μηχανισμού.

Έτσι, σέ σύγκριση με τον πίθηκο, τό δελφίνι, έστω και χωρίς ειδική εκγύμναση, έχει την ικανότητα να μαθαίνει τόσο γρήγορα, ώστε αν είχαμε τον τρόπο να μετρήσουμε τη νοημοσύνη του, θα μάς φαινόταν άσφαλώς ίση με τη νοημοσύνη ενός έξυπνου παιδιού. Ένα από τα πειραματόζώά μου είχε μάθει να εκπέμπει φωνητικούς ήχους κάθε φορά που διεκόπτετο ο ευχάριστος ηλεκτρικός έρεθισμός. Κατά τη διάρκεια του έρεθισμού δεν έβγαζε κανέναν ήχο. Με τη διακοπή του ρεύματος, μια εκρηκτική σειρά κραυγών, σφυριγμάτων κ.λ.π. — που μπορούσαν ν' ακουστούν από τό ανθρώπινο αυτί — έβγαζαν από την άναπνευστική του όπή, τό μονοδικό ρουθούνι του που βρίσκεται στην κορυφή του μετώπου του. Πάνω σ' αυτή την τρύπα έγκαταστήσαμε ένα μικρόφωνο μ' έναν ένισχυτή που έπέτρεπε ν' ακούγεται ο παραμικρός μίθυρος του δελφινίου σε κάθε γωνία του εργαστηρίου. Χρησιμοποίησα μια συσκευή ήχογραφήσεως με δυό μαγνητικές ταινίες, μία για την καταγραφή των ήχων του δελφινίου και μία για την υπαγό-

γων. Κατά τη γνώμη του, ή παλά θεωρία σύμφωνα με την οποία τα φαινόμενα τής άναισθησίας οφείλονται στη χημική ένωση του άναισθητικού με λιπαρές ουσίες του έγκεφάλου, δεν μπορεί πια να υποστηριχθεί. Η άναισθησία οφείλεται μάλλον στο σχηματισμό, μέσα στον έγκεφαλο, μικροκρυστάλλων που περιορίζουν τις ηλεκτρικές ταλαντώσεις των έγκεφαλικών μορίων.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΕΠΙΛΗΠΤΙΚΩΝ

Στό Λος Άντζελες λειτουργεί ένα μικρό εργοστάσιο του οποίου βλ. οι εργάτες και υπάλληλοι είναι επιληπτικοί. Τό εργοστάσιο ίδρύθηκε αποκλειστικά για την εργασιοθεραπεία των θυμάτων τής επιληψίας. Η εργασία έχει ευεργετικό αποτέλεσμα στους επιληπτικούς και περιορίζει τη συχνότητα των κρίσεων.

Οι φώκιες είναι ευφύεστες και ή περιέργειά τους φτάνει μέχρις άδριακρίσις!

ρευση των παρατηρήσεών μου κατά τη διάρκεια του πειράματος.

Και σέ λίγο, είχα την ευκαιρία να σημειώσω μια εκπληκτική λεπτομέρεια: Τό δελφίνι έκτός από τους συνηθισμένους ήχους του, σφυριγμάτα, πλαταγίσματα τής γλώσσας κ.λ.π., έβγαζε ήχους που ποτέ δεν είχαν ακουστεί σ' ένα ένυδρειο. Μερικοί απ' αυτούς τους ήχους έμοιαζαν με γέλιο, με ανθρώπινο γέλιο! Θυμήθηκα τότε πως κάποιος από τους βοηθούς μου είχε ξεσπάσει σέ γέλια καθώς μπαίναμε στο εργαστήριο.

Κατά τη διάρκεια των επομένων πειραμάτων προσπάθησα να πετύχω από τό ευφύεστατο αυτό πειραματόζωο φωνητικούς ήχους ώρισμένης έντάσεως και

χροιάς. Αυτό δεν ήταν άνωτερο των δυνάμεών του. Άλλα σέ λίγο, άκούγοντας τις ήχογραφήσεις των πειραμάτων, διεπίστωσα ότι τό δελφίνι προσπαθούσε κυρίως να επαναλάβει, να «μιμηθεί» ώρισμένες επιστημονικές εκφράσεις που υπαγόρευα στη δική μου μαγνητική ταινία. Δεν υπήρχε βέβαια κανέναν νόημα, καμιά λογική στην έκλογή των λέξεων που προσπαθούσε να επαναλάβει χωρίς να καταλαβαίνει, κι' οι άπομιμήσεις του ήταν άδέξιες, αλλά πάντως τόσο εύκρινεις ώστε κατέπληξαν τους συναδέλφους μου που τις άκουσαν.

Π.χ. έλεγα στο μικρόφωνο: «Τό Τ.Ρ.Ρ. (ρυθμός επαναλήψεως των ασκήσεων) είναι τώρα κατά δευτερόλεπτο». Προφερα τα άρχικά Τ.Ρ.Ρ. πολύ καθαρά και δυνατά για να μην κάνει λάθος ή δακτυλογράφος μου όταν θ' άντέγραφε την ταινία τό μαγνητόφωνο. Άλλ' ό ήχος αυτών των άρχικών φαίνεται πως έκανε έντύπωση στο δελφίνι, που τα επανελάμβανε με έρρινη φωνή άλλ' εύκρινέστατα! Επίσης, όταν είπα «έκατόν τριαντατρία λεπτά», τό δελφίνι επανέλαβε καθαρά «έκατόν τριαντατρία», σταματώντας στη λέξη «λεπτά» (μίνιτε) που άσφαλώς δεν μπορούσε να προφέρει γιατί περιείχε ένα χειλικό σύμφωνο.

Η άνακάλυψη αυτή μάς άναστάτωσε. Διαπιστώνουμε κατάπληκτοι ότι τό δελφίνι όχι μόνο μπορούσε ν' αντιδράσει στους ηλεκτρικούς έρεθισμούς, άλλ' ήταν ικανό να μιμηθεί τους ήχους τής ανθρώπινης λαλιάς. Τό κήτος αυτό που οι άρχαίοι «Έλληνες θεωρούσαν «φίλο των θεών και των ποιητών», θα γινόταν ίσως τό πρώτο ζώο που θα μπορούσε να συνομιλήσει με τον άνθρωπο...

Άλλοίμονο, πολλά δελφίνια με τα οποία πειραματιζόμαστε την εποχή εκείνη πέθαναν από έπιληψία. Φαίνεται πως οι ηλεκτρικοί έρεθισμοί άναστάτωναν τις λειτουργίες του έγκεφάλου τους. Άλλα στα πρώτα εκείνα πειράματα είμαστε υποχρεωμένοι να εργαζόμαστε στα τυφλά. Δεν ξέραμε ποιά ήταν τα κατάλληλα μέτρα που θα προστάτευαν τη ζωή των πειραματόζώων μας. Η σκληρή πείρα μάς έδωσε πως να «κοιμιλούμε» με τα δελφίνια χωρίς να τα πληγώνουμε ή να τα κουράζουμε. Μάθαμε ποιές είναι οι εύ-

αίσθητες έγκεφαλικές ζώνες του δελφινίου στις όποιες δεν πρέπει να καρφώνονται ηλεκτρόδια. Ο χάρτης του νευρικού συστήματος των δελφινιών είναι σήμερα σχεδόν πλήρης.

Άργότερα αποφάσισα να περιήρσω όσο τό δυνατόν περισσότερο τη χρήση των ηλεκτροδίων, έφ' όσον διαπιστώθηκε από τα πρώτα πειράματα ότι τό δελφίνι άντιδρά στις άμεσες άκουστικές έντυπώσεις, και έκδηλώνει αθύρματα την τάση ν' άπομιμείται τις φωνές που άκούει. Με τη βοήθεια τής γυναίκας μου και των παιδιών μου, άρχισα ν' άνατρέφω μόνος μου τα μικρά δελφίνια. Τα μεταχειρίζομαι σχεδόν σαν μωρά κι' έμπιστεύομαι στη φυσική τους κλίση προς τον άνθρωπο, την ευφυία και τό παιχνιδιάρικο πνεύμα τους. Ένας από τους νεαρούς τροφίμους τής δεξαμενής μου άποδείχθηκε ιδιαίτερα δεκτικός στα μαθήματα. Τόν βαφτίσαμε «Έλβαρ». Έμαθε άμέσως τ' όνομά του και προσπάθησε αθύρματα να προσαρμώσει στην άκουστική μας κλίμακα. Με τό ύδρόφωνο μπρέσαμε να παρακολουθήσουμε τις φωνητικές του προσπάθειες. Άπομιμείται σχεδόν κάθε λέξη που άκούει και τα καταφέρνει πολύ καλά, μ' όλο που τό λαρύγγι του είναι πολύ διαφορετικό από τό δικό μας. Για ν' άνταμείψουμε τον Έλβαρ για τις προόδους του, τό δώσαμε μια σύντροφο, ένα θηλυκό δελφίνι που όνομάσαμε «Τόλβα».

Τ' άξιαγάπητα αυτά ζώα έχουν εκπληκτικές ικανότητες μαθήσεως. Είμαι βέβαιος ότι με τον καιρό, με τις κατάλληλες μεθόδους και με πολλή ύπομονή, θ' άρχίσουν να καταλαβαίνουν κάτι από την ανθρώπινη γλώσσα, την όποια μπορούν τόσο εύκολα ν' άπομιμηθούν.

Οι άνθρωποι θα έχουν πολλά να κερδίσουν από την έκμετάλλευση τής ευφυίας των δελφινιών. Θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην άλιεία όπως οι σκύλοι χρησιμοποιούνται στο κυνήγι. Θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν στις άεροναυτικές έρευνες, ή για την έπίσημηση των θαλαμίσκων των άστροναυτών που πέφτουν στον άκεανό. Άλλα για μένα τό σπουδαιότερο απ' όλα είναι ότι για πρώτη φορά ο άνθρωπος έπιζητεί μιά άμεση έπαφή μ' ένα διαφορετικό ζωικό είδος.

Μαδελε Όλι

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΚΑΠΝΙΣΤΕΣ

Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ νόμος άπαγορεύει σέ παιδιά ηλικίας κάτω των 16 έτών την πώληση σιγαρέττων. Τα παιδιά δεν μπορούν ν' αγοράσουν ούτε τα σιγάρα του πατέρα τους από τό γειτονικό περίπτερο. Άν ο πατέρας έχει ανάγκη από τσι-

γάρα, πρέπει να κατέβει μόνος του να τ' αγοράσει. Άλλ' ό νόμος άπαγορεύει μόνο την πώληση, δεν άπαγορεύει τό κάπνισμα στους άνήλικους, και, φυτόπο να προμηθευθούν σιγαρικά, οι άνήλικοι βρίσκουν τον ρέπτα. Από μια πρόσφατη έρευνα μεταξύ των Άγγλων μαθητών φαίνεται πως τ' αγοράρα άρχίζουν, κατά μέσον όρο, να καπνίζουν από την ηλικία των έννέα έτών και τα κορίτσια από τα δεκατρία.

ΤΟ ΕΜΦΥΣΗΜΑ

Δε γνωρίζουμε ακόμα καμμιὰ ικανοποιητική θεραπεία τής όδυνηρής αυτής παθήσεως. 'Αλλ' όπως και στην περίπτωση πολλών άσθενειών που δε θεραπεύονται ποτέ όριστικά, υπάρχουν τὰ μέσα για νά κάνουμε ύποφερτὴ τὴ ζωὴ τοῦ ἐμφυσηματικού.

Το έμφύσημα είναι λιγώτερο γνωστό στο μεγάλο κοινό από τον καρκίνο του πνεύμονος και τη φυματίωση, και όμως είναι άρρώστεια πολύ πιο συχνή από τον καρκίνο και τη φυματίωση μαζί.

Πρόκειται για μιὰ χρόνια πνευμονική πάθηση, άγνωστης αιτιολογίας, που χαρακτηρίζεται κυρίως από τὸ «λαχάνιασμα» που προκαλεί. Παρατηρείται πὸ πάντων σὲ άτομα που έχουν ξεπεράσει τὰ σαράντα χρόνια τους.

Ο έλληνικός όρος «έμφύσημα», που χρησιμοποιείται διεθνώς, εκφράζει τὴν παθολογική αὐτὴ κατάσταση: Οί πνεύμονες είναι διαρκώς «φουσκωμένοι» από αέρα τὸν όποιο δὲν μπορούν νά εκκενώσουν κανονικά. Οί άπεγνωσμένες προσπάθειες τοῦ άρρώστου νά δβάλει τὸν αέρα από τὰ πλεμόνια του απορροφούν σιγά σιγά τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωτικότητά του. Οί διαρκώς φουσκωμένοι πνεύμονες καταλήγουν νά χάσουν τὴν ελαστικότητά τους καὶ μένουν μονίμως διεσταλμένοι. Τὸ διάφραγμα, ἡ μυϊκή μεμβράνη που χωρίζει τὸ θώρακα από τὴν κοιλιά καὶ ρυθμίζει τὴς αναπνευστικές κινήσεις, χαλαρώνεται βαθμιαία καὶ σὲ τέλος μένει ακίνητη. Οί άλλοι μὺς τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλιάς ἐξασθενίζουν, ἀπορροφῶν από τὴν ἔλλειψη δξυγόνου καὶ τὴν ἀκίνησία. Ἡ παραμικρὴ κίνηση τοῦ άρρώστου απαιτεῖ ἐπίμονη προσπάθεια.

Η ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΠΑΡΑ τὴ φαινομενική τῆς ἀπλότητα, ἡ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς είναι ἀρκετὰ περίπλοκη. Ένας υγιὴς ἄνθρωπος βάρος 70 κιλών που ἐργάζεται κατὰ μέσον ὅρο ὀκτὼ ὥρες τὴν ἡμέρα, καταναλώνει περίπου 600 λίτρος δξυγόνου σὲ 24 ὥρες. (Τὸ δξυγόνον ἀντιπροσωπεύει τὰ 21% τοῦ ατμοσφαιρικοῦ αέρος που ἀναπνέουμε). Τὸ δξυγόνον αὐτὸ εἰσέρει στο αἷμα μέσα από τὰ τοιχώματα τῶν μικροσκοπικῶν τριχοειδῶν ἀγγείων που καταλήγουν σὲς «πνευμονικὲς κυψελίδες» — τὰ 750 ἑκατομμύρια τῶν μικροσκοπικῶν κοιλοτήτων τοῦ σπογγώδους σώματος τῶν πνευμόνων. Τότε ἡ ἀντλία τῆς καρδιάς προωθεί τὸ δξυγονομένο αἷμα μέσα από τὴς ἀρτηρίες καὶ τὸ διανέμει σὲς τοὺς ἰστούς τοῦ ὁργανισμοῦ με τὰ διάφορα δίκτυα τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων.

Στὰ τριχοειδῆ ἀγγεία, τὸ αἷμα ἀνταλλάσσει τὸ δξυγόνον του με τὴς ἀχρηστες οὐ-

σίες (κυρίως τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος) τῶν μυϊκῶν κυττάρων καὶ κατόπιν, μέσα από ἕνα ἄλλο δίκτυο αἱμοφόρων ἀγγείων, τὴς φλέβες, ἐπιστρέφει σὲς πνεύμονες. Έκεί, σὲς πνευμονικὲς κυψελίδες, ἀπαλλάσσεται από τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος καὶ απορροφᾷ καὶ πάλι δξυγόνον...

Συνεπῶς ἡ σπουδαιότερη λειτουργία τῶν πνευμόνων είναι ἡ ἀνταλλαγή τῶν δυῶν αερίων. Ο ἄνθρωπος που εἰσπνέει 600 λίτρος δξυγόνου ἐκπνέει περίπου 500 λίτρος ἄνθρακικοῦ αερίου.

Ο υγιὴς ἄνθρωπος, σὴν ἀνάπνοση, ἀναπνέει περίπου 14 φορές κατὰ λεπτό. Ο ἐμφυσηματικός ἐκτελεῖ σὲ ἴδιο χρονικὸ διάστημα 20 — 30 ἀναπνευστικὲς κινήσεις, ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν καταφέρνει νά εἰσπνεύσει ἀρκετὸ δξυγόνον. Τὸ ποσοστὸ τοῦ ἄνθρακικοῦ αερίου σὲ αἷμα καὶ τοὺς ἰστούς αὐξάνεται. Ο ἄρρωστος γίνεται ἀπαθὴς ἢ ἐνδρέστιος. Ο ἐμφυσηματικός ζεῖ μονίμως σὲ μιὰ κατάσταση μερικῆς ἀσφυξίας ἢ αἰσθάνεται διαρκῶς σὰ νά ζεῖ σὲ μιὰ αἰθούσα που δὲν ἀερίζεται καλά.

Ταλαιπωρεῖται πολὺ προσπαθώντας νά καθαρίσει τὰ πνεμόνια του, δίνει δύνατά, ἀλλὰ δὲν καταφέρνει νά δβάλει τὴ θλέννα που συσσωρεύεται σὲς βρόγχους. Αὐτὸς ὁ ἐπίπονος θήγας προκαλεῖ διάρρηξη τῶν λεπτῶν διακλαδώσεων τῶν βρόγχων. Τὰ τοιχώματα τῶν βρόγχων φλογίζονται, διογκώνονται καὶ στενεύουν.

ΤΗΟΤΑΗ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ

ΠΙΝ από μερικά χρόνια, τὸ ἐμφύσημα δὲν ἦταν ἀρκετὰ γνωστὸ ἀκόμα σὲς γιατροὺς. Τὸ μέρδεναν με τὴ βρογχίτιδα, τὸ ἄσθμα, τὸ ἀπείδιδαν σὲ γήρας. Σήμερα, τὸ ἐμφύσημα μελετᾶται κατὰ βάθος ὡς αὐτόνομη άρρώστεια. Είναι μιὰ ἕπουλη άρρώστεια, που ἐπιδεινώνεται βαθμιαία. Περνοῦν πολλὰ χρόνια προτοῦ τὰ συμπτώματά τῆς γίνονιν αἰσθητά. Όταν ὁ άρρωστος καταφύγει σὲ γιατρό καὶ διαγνώσθῃ τὸ ἐμφύσημα, είναι συνήθως πολὺ ἀργά: Οί πνεύμονες καὶ οί βρογχικοὶ ἀγωγοὶ ἔχουν ἴποστὲ ἀνεπανόρθωτες βλάβες.

Αναφέρουμε μιὰ τυπικὴ περίπτωση: Στὰ σαράντα χρόνια του, ἕνας ναυτικὸς εἶχε πᾶνι σοβαρὴ πνευμονία καὶ στὰ χρόνια που ἀκολούθησαν, βρογχικά καὶ ἄλλες παθήσεις τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος. Στὰ σαράνταοχτώ του χρόνια, νέα πνευμονία. Βγήκε από τὸ νοσοκομεῖο καὶ ξανάοχισε τὴ δουλειά του, ἀλλ'

ΙΣΟΒΙΑ ΚΑΙ ΟΔΥΝΗΡΗ ΠΑΘΗΣΗ ΠΟΥ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΠΩΣ ΠΡΟΚΑΛΕΙΤΑΙ

Ένα πρωί, ἀνεβαίνοντας τὴς σκάλες, διεπίστωσε ὅτι ἦταν τόσο λαχανιασμένος ὥστε χρειάσθηκε νά σταματήσει δυῶ ἢ τρεῖς φορές. Έπειδὴ ἦταν μανιώδης καπνιστὴς, ἀπέδωσε τὸ λαχάνιασμα σὲν καπνὸ καὶ περιορίσε τὴν κατανάλωση σιγαρέττων σ' ἕνα πακέτο τὴν ἡμέρα. Ἀλλὰ τὸ λαχάνιασμα συνεχίσθηκε. Στὰ πενήντα του χρόνια ἔπαυε πάλι βρογγοπνευμονία. Έπειτα από λίγο ἄρχισε νά αἰσθάνεται ἀσφυξία τὴνύχτα, ἡ ἀναπνοή του ἔγινε δύσκολη.

Όταν οί γιατροὶ κατάλαβαν ἐπὶ τέλους ὅτι πρόκειται για ἐμφύσημα, ἦταν πολὺ ἀργά. Οί πνεύμονες ἔχαν ὑποστὲ ἀνεπανόρθωτες βλάβες. Στὰ πενήντα χρόνια του, ἦταν ἕνας ἀνάπηρος...

ΜΕΣΑ ΑΝΑΚΟΤΦΙΣΕΩΣ

ΤΟ ἐμφύσημα μπορεί νά προσβάλλει ὁποιοδήποτε. "Όποια κι' ἂν είναι τὰ αἷτια που τὸ προκαλοῦν — χημικοὶ ἐρεθισμοί, μολυσμένη βιομηχανικὴ ἀτμόσφαιρα, αἰθαλομίχλη, κάπνισμα, ὅλα ἔχουν προταθεῖ ὡς ἐξήγηση τῆς άρρώστειας — κοινὸς παράγων φαίνεται πὼς είναι οί ἐπανειλημμένες μολύνσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁργάνων.

Δὲν γνωρίζουμε ἀκόμα καμμιὰ ικανοποιητικὴ θεραπεία τῆς παθήσεως. Όταν ἐκδηλωθεῖ τὸ ἐμφύσημα, ὁ άρρωστος θὰ ὑποφέρει ἀπ' αὐτὸ σ' ὅλη του τὴ ζωή. Ἀλλ' ὅπως καὶ σὴν περίπτωση τοῦ διαβήτου καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν που δὲν θεραπεύονται ποτὲ ὁριστικά, μπορούμε νά κάνουμε ὑποφερτὴ τὴ ζωὴ τοῦ ἐμφυσηματικό.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα, χρειάζεται ἐγκαιρὴ διάγνωση καὶ ἄμεση ἐναρξὴ μιᾶς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι κάθε ἄνθρωπος μέσης ἡλικίας που ἐκδηλώνει ἐπίμονο θήγας καὶ δυσκολία σὴν ἀναπνοή πρέπει νά καταφύγει τὸ ταχύτερο σ' ἕναν εἰδικευμένο γιατρό. Ἄν πρόκειται για ἐμφύσημα, θὰ χορηγηθοῦν διάφορα φάρμακα βρογχοδιασταλτικά που χαλαρώνουν τὴς συσπάσεις τῶν βρόγχων. Τὰ φάρμακα αὐτὰ χορηγοῦνται ὑπὸ μορφή σκόνης ἢ αερίων που εἰσπνέονται με εἰδικὲς συσκευές. Ἐπάρχουν ἐπίσης καὶ φάρμακα που καθαρίζουν τοὺς ἀναπνευστικοὺς ἀγωγούς από τὴς βλεννώσεις που συσσωρεύονται ἐκεῖ καὶ δυσκολεύουν τὴν ἀναπνοή.

Σὲ πολλὰ νοσοκομεῖα ὑπάρχουν καὶ συσκευὲς μηχανικῆς ἀναπνοῆς εἰδικὰ για τοὺς ἐμφυσηματικούς. Αὐτὲς ἐξασφαλίζουν ἐπὶ μερικά λεπτά τὸ πρωί καὶ τὸ βράδυ τὸν καθαρισμὸ τῶν πνευμόνων ἀπὸ τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος καὶ περιορίζουν τὸν κίνδυνο τῆς βραδείας δηλητηριάσεως. Κατὰ τοῦ ἐμφυσηματος χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ ἡ δξυγονοθεραπεία ὅπὸ ἱατρικὴ ἐπὶβλεψη. Ἡ κατὰ περιόδους εἰσπνοὴ δξυγόνου από εἰδικὲς μάσκες ἐπιτρέπει σὲν άρρωστο νά μὴ μένει συνεχῶς σὲ νοσοκομεῖο καὶ νά συνεχίζει τὴ συνθηθισμένη του ἐργασία. Όταν αἰσθάνεται λαχανιασμένος, εἰσπνέει ἐπὶ λίγα λεπτά ἕναν αἶρα ἐμπλουτισμένο κατὰ 32 ἢ 40% με δξυγόνον. Τ-

πάρχουν μικρὲς φορητὲς φιάλες πεπιεσμένου δξυγόνου που μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν από τοὺς ἐμφυσηματικούς.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

ΩΣΤΟΣΟ, καμμιὰ συσκευή δὲν μπορεί ν' ἀντικαταστήσει τὴ μυϊκὴ δραστηριότητα τοῦ ἴδιου τοῦ άρρώστου. Οί Ἀμερικανοὶ γιατροὶ συμβουλεύουν σὲς ἐμφυσηματικούς τὴς καθημερινὲς πορείες, σὲ συνδυασμὸ με εἰσπνοὲς δξυγόνου από φορητὲς συσκευές. Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται σημαντικὴ βελτίωση τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ άρρώστου. Ἡ κίνηση γενικά είναι ὀφελιμὴ σὲ ἐμφύσημα. Ἡ κατάσταση ἐπιδεινώνεται με τὴν ἀκίνησία.

Ο Ἀμερικανὸς δρ Ουίλλιαμ Μίλλερ, που διεξάγει ἐρευνες ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τῆς ἀσκήσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς σὲ διάφορες άρρώστειες, ἀναφέρει τὴν περίπτωση ἑνὸς ἀνθρώπου μέσης ἡλικίας που εἶχε γίνεῖ τελείως ἀνάπηρος ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμφυσηματος. Ο άρρωστος ἀπευθύνθηκε σ' ἕνα νοσοκομεῖο, ὅπου ὑπεβλήθη σὲ μιὰ θεραπεία που συνδύαζε τὴς σωματικὲς ἀσκήσεις με τὴς εἰσπνοὲς δξυγόνου. Στὸ τέλος, ἡ ὑγεία του βελτιώθηκε ἀρκετὰ ὥστε νά τοῦ ἐπιτρέψει νά ξαναορχίσει τὴν ἐργασία του καὶ νά ζήσει μιὰ σχεδὸν κανονικὴ ζωή. Πέθανε από ἄλλη άρρώστεια ἔπειτα από πολλὰ χρόνια.

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΠΕΙΡΑΜΑ

ΤΟ ἱατρικὸ κέντρο τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης ἀνέλαβε πρόσφατα τὴ διεξαγωγή ἑνὸς πειράματος μακρῆς πνοῆς. Ἐκατοντάδες ἀνθρώπων ἐργάσιμης ἡλικίας που πάσχουν από ἐμφύσημα ὑποβάλλονται σὲ συνδυασμένην θεραπεία φυσικῆς ἀγωγῆς καὶ εἰσπνοῶν δξυγόνου, μετὰ τὴ λήξη τῆς ὁποίας τοποθετοῦνται σὲ ἐργασίες που ἀρμόζουν σὴν κατάσταση τους.

Ο δρ Ἀλμπερτ Χάας, που διευθύνει τὴς ἐρευνες, ὑπογραμμίζει τὸ ρόλο τῶν ἀναπνευστικῶν ἀσκήσεων που ἐπιτρέπουν σὲν άρρωστο ν' ἀποκτήσει ἕνα μέρος τῶν περιορισμένων ἀναπνευστικῶν του ἱκανοτήτων καὶ νά συνθηθίσει νά ἐργάζεται πᾶρὰ τὴν ἐνοχλητικὴ του πάθηση. Τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τοῦ πειράματος είναι πολὺ ἐνθαρρυντικά καὶ ἐλπίζεται ὅτι θὰ ὀδηγήσουν σὴν ὁργάνωση τῶν κατάλληλων κέντρων θεραπείας τοῦ ἐμφυσηματος στὰ μεγάλα νοσοκομεῖα.

Οί ἐρευνες που διεξάγονται αὐτὴ τὴ στιγμή ἀποτελοῦν τὴ μόνη ἐλπίδα τῶν ἐμφυσηματικῶν. Περιμένοντας τὴν ἀνακάλυψη μιᾶς ὁριστικῆς θεραπείας, τί πρέπει νά κάνουμε;

Πρέπει νά μάθουμε ν' ἀναπνέουμε κα-γιατοῦδς ὅταν ἀρχίσουμε νά αἰσθανόμαστε ἐπίμονο λαχάνιασμα, χρόνιο θήγας, καθώς καὶ σὴν περίπτωση ἐπανειλημμένων μολύνσεων τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος.

Πρέπει νά συμβουλευόμαστε εἰδικὸς νομικά. Πρέπει νά προσέοουμε τὴ στάση μας, νά καθάσουμε εὐδύτενεῖς, γιατί μόνο σ' αὐτὴ τὴ στάση λειτουργεῖ ἀποτελεσματικά ὁ μὺς τοῦ διαφράγματος. Πρέπει νά γυμναζόμαστε λίγο κάθε μέρα χωρὶς νά ξεχνᾶμε ὅτι τὸ γέλιο, τὸ τραγοῦδι καὶ τὸ σφύριγμα είναι φυσικὲς ἀσκήσεις που εἰνδοῦν τὴν καλὴ λειτουργία τῶν πνευμόνων.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΩΘΗΣΗ ΕΝΟΣ ΤΡΑΧΗΛΙΚΟΥ ΣΠΟΝΔΥΛΟΥ

Τὸ 21ο Φυσιοθεραπευτικὸ Συνέδριο στὴ Γερμανία.

ΕΝΑΣ Γερμανὸς ἐργάτης παραπονιόταν για «συχνοὺς πονοκεφάλους καὶ καταστάσεις ἀτονίας». Ο γιατρός τοῦ ἐργαστασίου τοῦ σύστησε μιὰ ἀκτινοσκοπικὴ εξέταση, σὴν ὁποία καὶ φάνηκε ἀμέσως ὅτι ἕνας σπόνδυλος τῆς ραχοσκαλιᾶς εἶχε μετατοπισθεῖ. Ο γιατρός ἐπανάφερε με ἀπλὲς κινήσεις τὴ σπονδυλικὴ στήλη στὴ θέση τῆς καὶ τὰ δυσάρεστα συμπτώματα τοῦ άρρώστου ἐξαφανίσθηκαν... Ἡ νέα αὐτὴ μέθοδος θεραπείας δὲν δο-ηθεῖ, βεβαίως, ὅταν οί πονοκέφαλοι κι' οί καταστάσεις ἀτονίας προέρχονται από ἄλλη αἰτία.

Κατὰ τὴς νεώτερες ἱατρικὲς ἐρευνες διαπιστώθηκε ὅτι ἀνωμαλίες τῆς δράσεως, πόνοι τῶν νέρων τοῦ προσώπου, ἀκουσία συστολή (συσπάσεις) τῶν μυῶν τῶν ὤμων καὶ τοῦ σῶκος, νευραλγίες τῶν βραχιόνων, ὑπέρταση, καθώς καὶ πολλὲς άρρώστειες τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων, πολὺποδες καὶ χρόνιος κατάρρους, ἐπίμονοι πονοκέφαλοι, ὀφείλονται σὲ κάποια τυχαία βλάβη στὴ συναρμογὴ τῶν τραχηλικῶν σπονδύλων. Πρόκειται για ἐρεθισμοὺς τοῦ συμπαθητικοῦ νευρικοῦ συστήματος, οί ὁποιοὶ ἐκδηλώνονται με διάφορα ἐξωτερικὰ συμπτώματα καὶ δὲν μποροῦν νά θεραπευθοῦν παρὰ μόνο με τὴν κατάλληλὴ ὥθηση τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ εἰδικότερα με τὴν ἀπομόνωση ὀρισμένων αἱμοφόρων ἀγγείων. Όταν τὰ συμπτώματα αὐτὰ προέρχονται από ἐρεθισμό τῶν νέρων, μποροῦν νά θεραπευθοῦν ἢ νά βελτιωθοῦν με τὴς κατάλληλες κινήσεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἡ μετατόπιση τῶν σπονδύλων είναι ἡ βαθύτερη αἰτία τῶν ἐνοχλητικῶν συμπτωμάτων.

ΕΚΤΟΣ από τὴν παραπάνω μέθοδο, εἶχε ἀναπτυχθεῖ παλαιότερα μιὰ θεραπευτικὴ μέθοδος δύο Γερμανῶν γιατρῶν, τῶν ἀδελφῶν Χούγκε, ἡ ὁποία βασίζεται σὴν ἀνακούφιση τοῦ προσβεβλημένου νεύρου με ἐνέσεις. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποδερμεύονται ὀρισμένα νεῦρα που ἔχουν πάθει ἐμπλοκή καὶ ἐξαλείφεται ἡ αἰτία τῶν ὀδυνηρῶν συμπτωμάτων.

Παρόμοιες βλάβες τῶν νέρων μποροῦν νά προκληθοῦν σὲ οὐλές από ἐγχειρήσεις, ἢ ἐξ αἰτίας μιᾶς κήλης που δὲν ἔχει ὑποληθεῖ σὴν κατάλληλὴ θεραπεία,

μιᾶς φλεγμονῆς τῶν δοντιῶν καὶ τῶν οὐλῶν σὴν κοιλότητα τοῦ στόματος, μιᾶς φλεγμονῆς τῶν ἀμυγδαλῶν ἢ τοῦ ὑπογαστρίου.

Τὰ πορίσματα αὐτὰ τῆς σύγχρονης ἱατρικῆς ἐρευνας ἀνακοινώθηκαν πρόσφατα στὸ 21ο Γερμανικὸ Ἱατρικὸ Συνέδριο Φυσιοθεραπευτῶν, στὸ ὁποῖο παρευρέθηκαν 800 γιατροί. Οί περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν παθολόγοι, εἰδικοί φυσιοθεραπευτὲς καὶ ἐρευνητὲς διαφόρων κλάδων. Τὸ συνέδριο ὁργανώθηκε ἀπὸ τὸν «Ἱατρικὸ Σύνταγο Φυσιοθεραπευτῶν», που ἔχει τὴν ἔδρα του στὴ λουτρόπολη φρόυντενστατ τοῦ Μέλανος Ἀρμυοῦ.

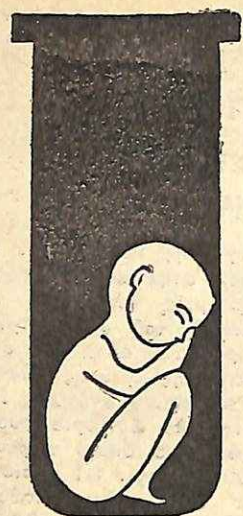
ὍΣΥΛΛΟΓΟΣ αὐτὸς ἔχει ὡς κύριο σκοπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀξιοποίηση τῶν θεραπευτικῶν δοτάνων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦσε ἄλλοτε ὁ λαός. Ὑποστηρίζονται ἐπίσης οί θεραπευτικὲς ἰδιότητες τῶν θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν, τὰ λασπόλουτρα, ἡ θεραπευτικὴ γυμναστική, τὸ βάδισμα χωρὶς ὑποδήματα σὴν ἐξοχή, καθώς καὶ ἡ διατροφή με ἀγνά φυσικὰ προϊόντα.

Στὸ συνέδριο τοῦ φρούντενστατ συζητήθηκε κυρίως ἡ θεραπευτικὴ τῶν νευρικών παθήσεων. Ἐπίσης ἔγιναν ὀρισμένες ὑποδείξεις καὶ προτάθηκαν νέα μέσα θεραπείας ἄλλων ἀσθενειῶν, τὰ αἷτια τῶν ὁποίων ἦταν ἄγνωστα μέχρι τώρα ἢ δὲν ἔχαν ἐκτιμηθεῖ σωστά.

Ἡ γενικὴ ἰδέα π.χ. ὅτι σὲ κάθε ἀσθένεια πρέπει νά ἐξοντώνονται με κάθε τρόπο οί μολυσματικὲς ἐστίες, κρίνεται ὡς λαθασμένη. Με τὰ μικροβιοκτόνα φάρμακα που χρησιμοποιοῦνται σήμερα καταστρέφεται ἡ φυσικὴ βακτηριακὴ χλωρίδα τῶν ἐντέρων, τῆς μύτης καὶ τοῦ φάρυγγος. Ἡ χλωρίδα τῶν νοσῶντων μικροβίων μπορεί τώρα ν' ἀντικατασταθεῖ με τὴν καλλιέργεια ὑγιῶν καὶ χρησίμων βακτηριδίων καὶ με τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποφεύγονται οί δυσάρεστες βλάβες που προκαλοῦνται ἀπὸ τὴ «συνύπαρξη» τῆς βλεννώδους μεμβράνης καὶ τῆς βακτηριακῆς χλωρίδος. Αὐτὸ είναι ἕνα χαρακτηριστικὸ δείγμα τῆς φυσιοθεραπευτικῆς μεθόδου: Θεραπεία με φυσικὰ μέσα, χωρὶς τὴν παρέμβαση φαρμάκων τὰ ὁποῖα ὀφελοῦν προσωρινά, ἀλλ' ἢ ἐπιδράσει τοὺς παῖει με τὴ συνεχὴ χρήση.

Η ΖΩΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΚΥΟΦΟΡΙΑΣ

“Επειτα από αναρίθμητα διαδοχικά στάδια ωριμάνσεως, σχηματίζεται στο μητρικό σώμα ένα μικρό, αλλά πλήρες ανθρώπινο πλάσμα. ‘Από τη μιά μέρα στην άλλη, θα ύποστεϊ την πρώτη του μεγάλη δοκιμασία: τή ΓΕΝΝΗΣΗ. ‘Η ζωή άπλώνεται μπροστά του. Και όμως, έχει κιόλας ένα παρελθόν γεμάτο περιπέτειες...

ΑΠΟ τη σύλληψη ως τη γέννηση, ή ανάπτυξη του έμβριου στο μητρικό σώμα γίνεται με ιλιγγιώδη ρυθμό. Στο τέλος του πρώτου μηνός, ο μικροσκοπικός οργανισμός ζυγίζει περίπου δέκα χιλιάδες φορές περισσότερο από το αρχικό του βάρος. Κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου της κυοφορίας το έμβρυο, από μικροσκοπικό κομματάκι άμορφου πολτού, μεταβάλλεται σε άπειρος πολύπλοκη ανθρώπινη μορφή που, αν και ατέλειωτη ακόμα, μπορεί εύκολα ν’ αναγνωρισθεί στα βασικά χαρακτηριστικά της.

Είναι αφάνταστη ή ακρίβεια και ή λεπτότητα όλων των οργανικών λειτουργιών που ρυθμίζουν την ανάπτυξη του εμβρύου.

ΤΟ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΚΥΤΤΑΡΟ

ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ της σύλληψης, το θηλυκό αναπαραγωγικό κύτταρο, το «ώαριο», διατρύπεται από το αρσενικό σπερματοζώαριο. ‘Αμέσως, τα 48 χρωμοσώματα του πυρήνος αυτού του κυττάρου, που είναι τώρα πλήρες, κινούνται προς όλες τις κατευθύνσεις προετοιμάζοντας την πρώτη κυτταρική διαίρεση. Το γονιμοποιημένο ώαριο έχει περίπου το μέγεθος μιάς τελείας αυτού του κειμένου που διαβάσετε. Και όμως, περιέχει όλα τα γεννητικά, κληρονομικά χαρακτηριστι-

κά που θα μεταδιασθούν σ’ αυτό το παιδί, που θα έχει τα γαλανά μάτια του πατέρα του και τα μουσικά χαρίσματα της γιαγιάς του, τη μύτη της μητέρας του και τον άναστημα του παπού του...

Καθώς το αρχικό γονιμοποιημένο κύτταρο διαιρείται στα δύο, κατοπινστά τέσσερα, στα όχτώ κ.λπ., καταβαίνει συγχρόνως από τους ώαγωγούς στον πυθμένα της μήτρας — ένα ταξίδι πέντε εκατοστών που διαρκεί τρεις ή τέσσερις ημέρες. Τη στιγμή που θα φτάσει, θα έχει κιόλας περίπου 16 κύτταρα. Σ’ αυτό το πρώτο στάδιο έχει συντελεσθεί μιά μυστηριώδης μεταβολή: ‘Υπάρχουν τώρα δυο πολύ διαφορετικές κατηγορίες κυττάρων: Τα πεπλαυσμένα κύτταρα που αναπτύσσονται ταχύτατα και θα σχηματίσουν το λεπτό έξωτερο περίβλημα του εμβρύου, και τα στρογγυλά έσωτερικά κύτταρα που πολλαπλασιάζονται κάπως βραδύτερα.

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΣΦΑΙΡΑ

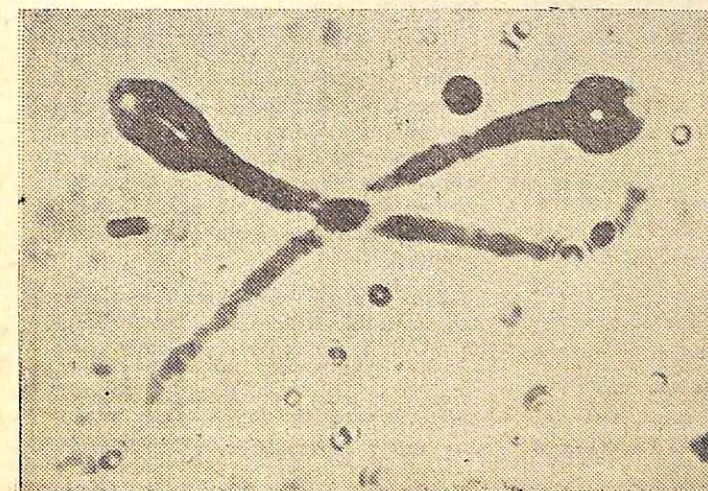
ΑΠΟ την τέταρτη ως την έκτη ή έβδομη μέρα, το έμβρυο, μιά μικρή στρογγυλή σφαίρα όχι μεγαλύτερη από το κεφάλι μιάς καρφίτσας, κολυμπάει στο χλιαρό υγρό που γεμίζει τη σκοτεινή κοιλότητα της μήτρας. ‘Ο βελούδινος βλεννογόνος της μήτρας που διασχίζεται από μικρά αίμοφόρα

άγγεια, έχει γίνει άπαλός και παχύς, όπως συμβαίνει κάθε 28 ημέρες, σ’ όλη τη γόνιμη περίοδο της γυναίκας.

Γύρω στην έβδομη μέρα, το μικροσκοπικό έμβρυο που κυκλοφορούσε κατά μήκος αυτού του σπογγώδους βλεννογόνου, εισδύει σ’ έναν πόρο και θάβεται εκεί τελείως. Στο πέρασμά του σπάζει μερικά τριχοειδή άγγεια και προκαλεί μιά μικρή αιμορραγία. Μόλις συμβεί αυτό, από την επιφάνεια που εμβρύου (που δεν είναι ακόμα παρά μιά μικρή σφαίρα σαν το κεφάλι της καρφίτσας) ξεπετάγονται μικροσκοπικά πλοκάμια, «ριζίδια» που βυθίζονται στο αίμα και άπορροφούν το όξυγόνο και τις θρεπτικές ουσίες — άλλα-

ραχθούν τα εξειδικευμένα κύτταρα του νευρικού συστήματος, του δέρματος, των νυχιών, του σμάλτου των δοντιών, του βλεννογόνου της μήτρας και του φάρυγγος. Το μεσαίο στρώμα θα δώσει τους μύς, τα όστα και τους χόνδρους, το αίμα και τα αίμοφόρα άγγεια, τα νεφρά και τα δόντια. ‘Από το τρίτο στρώμα θα παραχθεί ο πεπτικός σωλήνας και το μεγαλύτερο μέρος του αναπνευστικού συστήματος.

‘Η έπομένη μεταμόρφωση είναι ίσως ή πιό αξιοθαύμαστη απ’ όλες. Γύρω στη δεκάτη ένατη ή την είκοστή μέρα, ο τριπλός δίσκος αλλακώνεται σε μιάν από τις επιφανείες του από ένα βαθύ αύλακι με άνυψωμένα κράσπεδα. Τα

Το σπέρμα του άρρενος. Φωτογραφία παρμένη με το ηλεκτρονικό μικροσκόπιο.

τα, ύδατάνθρακες, πρωτεΐνες, λίπη. ‘Ετσι, καλοθρεμμένο, το έμβρυο αναπτύσσεται ταχύτατα.

‘Ολα αυτά συνέβησαν πολύ προτού ή μέλλουσα μητέρα αντιληφθεί ότι βρίσκεται σε «ένδιαφέρουσα κατάσταση». ‘Υπάρχουν ελάχιστες πιθανότητες ότι θ’ αντιληφθεί την κατάστασή της πριν από την είκοστή πρώτη μέρα, το νωρίτερο.

Στο μεταξύ, τα στρογγυλά έσωτερικά κύτταρα της μικρής σφαίρας έχουν σχηματίσει δυο μικροσκοπικούς μεμβρανώδεις σάκκους: Το «χόριον» και τον «άμνιον». Στο σημείο που οι σάκκοι αυτοί ενώνονται, αντιδρούν για να σχηματίσουν ένα τρίτο στρώμα κυττάρων, έτσι ώστε το σύνολο αποτελεί ένα δίσκο με τρία επάλληλα στρώματα. Το χόριον δε θα χρησιμεύσει πια σε τίποτα, ενώ ή άμνιωτική μεμβράνη θα παίξει ουσιαστικό ρόλο ως τον τοκετό. ‘Αλλά γενικά, ο πρωταγωνιστής στην ανάπτυξη του εμβρύου είναι τώρα ο δίσκος με τα τρία στρώματα.

ΑΞΙΟΘΑΥΜΑΣΤΕΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

ΚΑΘΕ στρώμα κυττάρων θα δώσει στο έμβρυο ειδικούς ιστούς. ‘Από το ένα στρώμα θα πα-

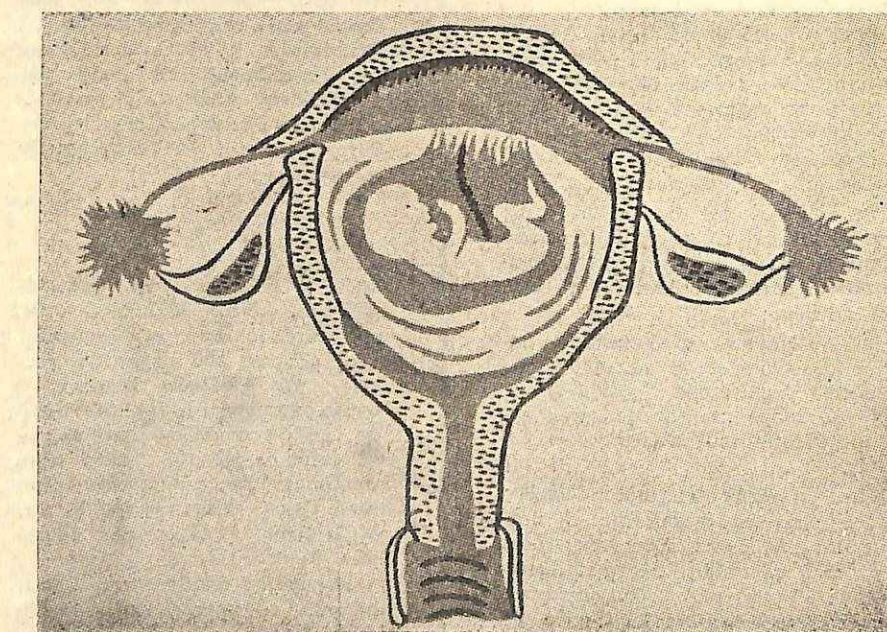
κράσπεδα συγκλίνουν προς την μιά άκρη όπου θα σχηματισθεί το κεφάλι. Κατόπιν τα κράσπεδα αναδιπλώνονται και δίνουν στο δίσκο μιά κυλινδρική μορφή, σε σχήμα ήμισελήνου. ‘Η έξωτερική καμπύλη θα γίνει ή ράχη του παιδιού. Σε λίγες μέρες αρχίζουν να φαίνονται τα πρώτα ίχνη της σπονδυλικής στήλης και ο έγκεφαλικός ιστός θ’ αρχίσει να γεμίζει την κοιλότητα που έχει σχηματισθεί στη μιά άκρη του σωλήνος. Σε λίγο αρχίζουν να διακρίνονται διάφορα έξογκώματα, τα πρώτα ίχνη των μελών του σώματος. Την είκοστή πρώτη μέρα, μιά μικρή καρδιά έχει κιόλας σχηματισθεί. Δέκα μέρες αργότερα, αρχίζει να χτυπάει.

ΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΛΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΕΜΒΡΥΟ συνδέεται με τα κοιλώματα της μήτρας με μιά κυτταρική χορδή που επιμηκώνεται σιγά σιγά για να σχηματίσει τον ομφάλιο λώρο, που το μήκος του φτάνει τα 56 εκατοστά.

Κλεισμένο μέσα στον άμνιωτικό σάκκο, το έμβρυο προστατεύεται από διπλό περίβλημα. ‘Εχει τώρα το σχήμα μιάς μικροσκοπικής ήμισελήνου, κλει-

ΑΝΩ: ‘Η διάταξη των χρωμοσωμάτων στο αναπαραγωγικό κύτταρο του άρρενος καθορίζει το φύλο του εμβρύου. ‘Επάνω, ή κυκλική διάταξη παράγει άρσενικά παιδιά, κάτω, ή ώσειδης διάταξη προσδιορίζει το θηλυκό φύλο. ΚΑΤΩ: Τα τρία αυτά σχέδια δείχνουν την ιδιότητα διαστολής της μήτρας.

Τομή της μήτρας στους πρώτους μήνες της έγκυμοσύνης.

Αναιμική του θαύματος της δημιουργίας ενός νέου ανθρώπινου πλάσματος — στιγμή πληρότητας για τη μέλλουσα μητέρα...

σμένης σ' ένα σάκκο από ιστό, που κι αυτός περιβάλλεται από μια σφαίρα από ιστό, θαμμένη στο βλεννογόνο της μητρας. 'Επί πλέον, ο αμνιωτικός σάκος είναι γεμάτος από ένα υγρό, κατά 98% νερό, που αμβλύνει κάθε μηχανική πίεση από το εξωτερικό. Γι' αυτό και η μέλλουσα μητέρα μπορεί να κινηθεί ελεύθερα ή και να υποστεί σοβαρά δυστηρήματα χωρίς ν' αποβάλλει.

Από δω και πέρα, πολύ γρήγορα το έμβρυο θα πάρει ανθρώπινη μορφή. Γύρω στο τέλος του δεύτερου μήνα, το μήκος του εμβρύου δεν ξεπερνάει τα δύο εκατοστά από το κεφάλι ως τα πόδια, αλλά διακρίνονται κιάλας ή μύτη του, το στόμα και οι κόγχες των ματιών.

ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΕΣ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΕΔΩ και δυο μήνες η μικρή καρδιά έχει αρχίσει να χτυπάει και ο ρυθμός της σταθεροποιείται. Το έμβρυο έχει αρχίσει να καταπίνει μικρές γουλιές αμνιωτικού υγρού, σ' α' σκεύεται στην κατάποση και στην αναπνοή, γιατί το υγρό εισδύει και στους πνεύμονες και αποβάλλεται με τις κινήσεις του θώρακος. Αυτό δεν είναι παρά μια λαθητεία, γιατί ως τον τοκετό, το έμβρυο αντλεί το οξυγόνο και τις θερματικές ουσίες που χρειάζεται από το αίμα της μητέρας.

Όλες αυτές οι εκπληκτικές τελειοποιήσεις έχουν συντελεσθεί στους τρεις πρώτους μήνες. Η μήτρα έχει διογκωθεί, αλλά η κοιλιά δεν έχει ακόμα μεγαλώσει, αν και η μητέρα έχει συχνά την εντύπωση ότι «βαράίνει».

Κατά τους εξή επόμενους μήνες το έμβρυο μεγαλώνει σιγά σιγά, ενώ οι οργανικές του λειτουργίες αναπτύσσονται.

Δυο τύποι σπερματοζωαρίων φαίνονται σ' αυτή τη φωτογραφία. Αυτό με το μεγάλο ωοειδές κεφάλι πτεύεται, οπότε προσδιορίζουν το φύλο του θηλυκού εμβρύου.

τα βαθμιαία. Στον έβδομο μήνα είναι κιάλας έντελως ανεπτυγμένο και μπορεί να επιζήσει έξω από το μητρικό σώμα, μ' όλο που η κυοφορία διαρκεί συνήθως έννεα μήνες.

Το έμβρυο συνδέεται με το μητρικό σώμα μόνο με τον όμφαλο λώρο. Στον όμφαλο λώρο δεν υπάρχουν νευρικά κύτταρα. Το νευρικό σύστημα της μητέρας και το νευρικό σύστημα του παιδιού είναι τελείως ανεξάρτητα και συνενώνονται μόνο με το ότι σκέπτεται

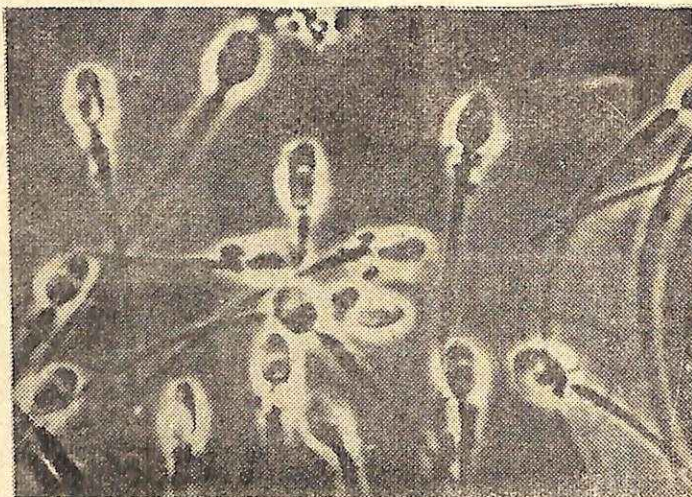
ή αισθάνεται ή μητέρα δεν μπορεί να μεταβιβασθεί στο έμβρυο. Όλες οι παλιές αντιλήψεις για τις «προγεννητικές επιδράσεις» δεν έχουν καμιά επιστημονική βάση.

Η ΜΙΚΡΗ ΚΑΡΔΙΑ ΧΤΥΠΑΕΙ

Ο ΠΩΣ το νευρικό σύστημα, έτσι και το κυκλοφορικό σύστημα του εμβρύου είναι τελείως ανεξάρτητο από της μητέρας. Ο οργανισμός του εμβρύου παράγει το δικό του αίμα που δεν ανακατεύεται ποτέ με της μητέρας. Τα δυο κυκλοφορικά συστήματα δεν έρχονται σ' επαφή, αλλά ανταλλάσσουν χημικές ουσίες μέσω ενός ειδικού οργάνου, του «πλακούντος», που αναπτύσσεται στη μήτρα κατά τη διάρκεια της κινήσεως και αποβάλλεται κατά τον τοκετό.

Ο όμφαλος λώρος συνδέει το έμβρυο με τον πλακούντα. Είναι ένας παχύς δίσκος διαμέτρου 15 εκατοστών, γεμάτος αιμοφόρα αγγεία που συμπλέκονται με τ' αγγεία και τους ιστούς του μητρικού σώματος. Ο πλακούντας αναπνέει και απορροφά τις θρεπτικές ουσίες για λογαριασμό του εμβρύου. Η λειτουργία του έχει τεράστια σημασία, γιατί επιτρέπει στο έμβρυο να τραφεί και ν' αναπνεύσει σε μια περίοδο που τα πεπτικά και τ' αναπνευστικά του όργανα είναι ακόμα ανώριμα.

Στον τέταρτο μήνα η μητέρα αισθάνεται το παιδί να σαλεύει μέσα της. Στην αρχή οι κινήσεις αυτές είναι ανεπαίσθητες, αλλά έπειτα από μερικές εβδομάδες τα μέλη του εμβρύου κινούνται ισχυρά. Το παιδί «κλωτσάει». Στο τέλος του τέταρτου μήνα το έμβρυο έχει

μήκος 15 εκατοστών και ζυγίζει 170 γραμμάρια. Τα φρούδια κι' οι βλεφαρίδες έχουν εμφανισθεί. Οι παλμοί της καρδιάς είναι αρκετά ισχυροί ώστε ν' ακούγονται με το στηθοσκόπιο. Η καρδιά χτυπάει 136 φορές κατά λεπτό, δηλαδή δυο φορές πιο γρήγορα από την καρδιά της μητέρας. Ένας νέος σταθμός: Τα μολακά και χονδρόδη κόκκαλα του εμβρύου συσσωρεύουν ασβέστιο και σκληραίνουν.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

Τὰ περιπατητικά ψάρια της Κένυας, τὰ πελώρια βατράχια του Καμερούν, τὰ ιπτάμενα φίδια της Μαλαισίας, οί αγελάδες τών μυρμηγκιών, τὰ ζώα που περπατούν ανάποδα — ή άπειρη ποικιλία τών μορφών της Δημιουργίας δὲ θὰ πάψει νὰ μᾶς ἐκπλήσσει...

Ψάρια στὰ δέντρα

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΕΙΣΠΕΡΙΕΡΓΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

ΣΩΣ δεν άκούσατε ποτέ νά γίνεται λόγος για ένα ψάρι που σκαρφαλώνει στα δέντρα ή για το μεγάλο βατράχι που μπορεί νά καταπιεί έναν άρουραίο; Και τὰ ιπτάμενα φίδια, τὶς αγελάδες τών μυρμηγκιών, τὰ ζώα που περπατάνε πάντα με τὸ κεφάλι κάτω καὶ τὰ πόδια πάνω, τὰ γνωρίζετε; Καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ ὑπάρχουν στὴ φύση.

Υπάρχουν πολλὰ εἶδη ψαριῶν που μποροῦν νὰ ζήσουν ἔξω ἀπ' τὸ νερό. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ, ὁ «περιόφθαλμος» τοῦ Καϊλρέντερ, που κοινῶς ὀνομάζεται περιπατητικὸ ψάρι, ζεῖ στὶς ἐλώδεις περιοχὲς τών ποταμῶν τῆς Κένυας καὶ τῆς Ταγκανίκας. Εἶναι ἕνα πρασινωπὸ ψάρι πού, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συνηθισμένα βράγχια, ἔχει καὶ ἀναπνευστικὸ σύστημα πού τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀναπνέει τὸν ἀτμοσφαιρικὸ ἀέρα ὅπως τὰ χερσάδια πλάσματα. Ὄταν ξεραθοῦν τὰ ἔλη, τὸ περιπατητικὸ ψάρι ξεκινάει γιὰ τὰ γειτονικά δάση. Προωθείται πάνω στὸ λασπερὸ ἔδαφος με τὰ πτερύγιά του καί, βοηθούμενο ἀπὸ τ' ἀγκάθια τῆς κοιλιάς του, καταφέρνει νὰ σκαρφαλώσει στοὺς κορμούς τών δέντρων καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὰ κλαδιά καὶ στὰ φυλλώματα. Ἐκεῖ, προφυλαγμένο ἀπὸ τὶς φλογερὲς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου παραμονεύει τὰ ἔντομα πού ἀποτελοῦν τὴν τροφή του.

Οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι φαντάζονται ὅτι τὰ μικρὰ ψάρια εἶναι τὰ πιὸ δειλά καὶ ἀκίνδυνα πλάσματα τῆς δημιουργίας. Ὑπάρχουν ὅμως τ' ἀγρία σαρκοβόρα «πιράνια» τοῦ Ἀμαζονίου, ψάρια πού τὸ μήκος τους δὲν ὑπερβαίνει τὰ σαράντα ἐκατοστὰ. Μερικὲς ἐκατοντάδες «πιράνια» μποροῦν νὰ καταβροχθίσουν ἕνα κοπάδι βοδιῶν πού περνάει τὸν ποταμὸ σὲ λίγα λεπτά. Μ' ἕνα δάγκωμα μποροῦν νὰ κόψουν ἕνα ἀνθρώπινο δάχτυλο.

Τὰ πελώρια βατράχια πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ βρίσκονται στὸ Καμερούν. Ὁρισμένα εἶδη τους ζυγίζουν περίπου τρία κιλά. Ἐνα καὶ μόνο βατράχι, μαγειρεμένο με τὸν κατάλληλο τρόπο, μπορεῖ ν' ἀποτελέσει πλήρως γεύμα γιὰ μιὰ οἰκογένεια ἰθαγενῶν.

Τὰ ιπτάμενα φίδια κατοικοῦν σὲ ὀρισμένα νησιά τῆς Μαλαισίας. Τὸ μήκος τους εἶναι περίπου 1,80 καὶ τρέφονται με σὰύρες, τὶς ὁποῖες κυνηγᾶνε στὰ κλαδιά τών δέντρων. Ἡ φύση δὲν τοὺς ἔχει δώσει φτερά, τοὺς δίδαξε ὅ-

μως τὸν τρόπο νὰ περνᾶνε ἀπὸ τὸ ἕνα δέντρο στὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ συντομώτερο δρόμο. Τὸ κυλινδρικὸ σῶμα τοῦ ἔρπετου πλαταίνει σὰν νὰ τὸ ἔχει πατήσει ὁδοστρωτήρας. Τὰ διακόσια πλευρικά ὀστά του ἀπλώνονται ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές καὶ ὁ κύλινδρος γίνεται δίσκος ἐπίπεδος. Δυὸ δευτερόλεπτα εἶναι ἀρκετὰ γι' αὐτὴ τὴν μεταμόρφωση. Κατόπιν τὸ φίδι ἀφήνεται νὰ γλιστρήσει στὸν ἀέρα. Ἡ πτήση του εἶναι ἕνα τέλεια ἰσορροπημένο βόλ πλανέ. Γλιστράει παράλληλα πρὸς τὸ ἔδαφος ἐπὶ μερικὰ μέτρα καὶ προσγειώνεται με μεγάλη ἀκρίβεια σ' ἕνα κλαδί τοῦ γειτονικοῦ δέντρου. Σὰν καλὸς ἀνεμοπόρος ξέρει ν' ἀνακόπτεται τὴν φορὰ τῆς πτήσεως φρενάροντας με τὴν ἄκρη τῆς οὐράς του. Κατόπιν παίρνει πάλι τὸ κυλινδρικὸ του σχῆμα καὶ ἀρχίζει νὰ κυνηγᾶει τὶς δευδρόβιες σὰύρες.

Ὅσο γιὰ τὰ μυρμηγκία, εἶναι πασίγνωστο πὼς ἡ κοινωνικὴ τους ὀργάνωση παρουσιάζει πολλὲς ἐνδιαφάνουσες ἀναλογίες με τὴν ἀνθρώπινη συλλογικὴ ζωὴ. Ἀλλὰ πολλοὶ πιστεύουν ὅτι τὰ μυρμηγκία ὑπακούουν μοναχὰ στὸ τυφλὸ τους ἐνστικτό. Καὶ ὅμως, ὀρισμένες πράξεις τους ἐκφράζουν ἕνα βαθμὸ νοημοσύνης πού ξεπερνάει τὸ τυφλὸ ἐνστικτό. Γνωρίζουμε π.χ. τὰ μικρὰ παράσιτα τών φυτῶν πού λέγονται φυλλοφειρές ἢ ἀφίδες. Τὰ ἔντομα αὐτὰ ἐκρίνουν ἀπὸ τὸν πεπτικὸ τους σωλῆνα ἕνα ὑγρὸ πού τὰ μυρμηγκία θεωροῦν ἐξαιρετικὰ νόστιμο καὶ θρεπτικὸ. Ἄν τὸ μυρμηγκὶ δὲν ἦταν παρά ἕνα πλάσμα πού ὑπακούει ἀποκλειστικὰ στὸ ἐνστικτὸ του, θὰ σκότωνε ἀδίσταχτα ὅλες τὶς ἀφίδες πού θὰ συναντοῦσε στὸ δρόμο του, καὶ θ' ἀπομυζοῦσε τὰ θρεπτικὰ ὑγρά τους. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ καθαρὰ ἐνστικτώδης συμπεριφορά. Ἀλλὰ τὰ μυρμηγκία δὲν φέρονται ἔτσι. Δὲν σκοτώνουν ποτὲ τὶς ἀφίδες, ἀλλὰ τὶς συγκεντρώνουν καὶ τὶς περιποιούνται, ὅπως ὁ ἄνθρωπος περιποιεῖται τὰ γαλακτοφόρα κοπάδια του. Ὁδηγοῦν τὶς ἀφίδες στὰ τρυφερὰ πράσινα φυλλὰ γιὰ νὰ «δοσκήσουν» καὶ τὶς προστατεύουν ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τών ἄλλων ἐντόμων. Ὄταν οἱ θοσκὲς ἐξαντληθοῦν, τὰ μυρμηγκία μεταφέρουν τὰ κοπάδια τους σὲ τρυφερώτερα κλωνάρια.

Τὸ ζῶο πού περπατᾶ ἀνάποδα εἶναι ὁ νυχελὴς, μικρὸ μαλλιαρὸ πλάσμα πού ζεῖ στὰ τροπικὰ δάση τῆς Ἀμερικής. Ἐκτελεῖ ὅλες τὶς μετακινήσεις του ἀπὸ κλαδί σὲ κλαδί κρεμασμένο με τὸ

κεφάλι πρὸς τὰ κάτω. Δὲν εἶναι μόνο τὸ πιὸ τεμπέλικο πλάσμα τῆς Δημιουργίας, ὅπως δείχνει τ' ὄνομά του, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ τὸ πιὸ ἡλίθιο. Ἡ βραδύτητα τών κινήσεών του εἶναι ἀπίστευτη. Νομίζει κανεὶς ὅτι βλέπει μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία γυρισμένη σὲ «ραλάντι». Ἀκόμα καὶ στὴν περίοδο τών ἐρώτων ἡ ζωτικότητα του δὲν φαίνεται καθόλου ἐνισχυμένη. Τὸ θέαμα ἐρωτευμένου νυχελοῦς εἶναι κωμικὸ: Μὲ τὰ βλακώδη στρογγυλὰ μάτια του κυττάζει ἀνέκφραστα τὸ θηλυκὸ ἀπλώνοντας ἀργὰ τὸ πόδι του γιὰ νὰ τὸ χαιδέψει. Ἀλλ' ἡ Δουλοτινέα του εἶναι ἐξ ἴσου καθυστερημένη διανοητικὰ. Χρειάζεται μερικὲς ὥρες γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ τὶς προθέσεις τοῦ ἐρωτευμένου μνηστήρος της. Τὴ στιγμὴ πού ἐκεῖνος σκέπτεται φιλοσοφικὰ τὰ προβλήματα τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ εἴδους, ἐκείνη μπορεῖ νὰ σκέπτεται ἕνα καλὸ γεῦμα. Ὄταν τὸ πόδι του πλησιάζει νὰ τὴν ἀγγίξει, ἐκείνη μετακινεῖται ἀργὰ πρὸς τὸν πλησιέστερο καρπὸ, πάντα κρεμασμένη με τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω. Χρειάζεται ἀρκετὰ λεπτὰ γιὰ νὰ μετακινήσει τὸ ἕνα πόδι μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ ὅμως τὸ ἐξ ἴσου βραδυκίνητο ἀρσενικὸ δὲν προφταίνει νὰ τὴν ἀγγίξει. Ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει καμμιὰ ἐκπλήξη γιὰ τὴν ἀποτυχία του, γιατί ἕνας νυχελὴς εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐκπλαγῇ γιὰ ὅ,τιδήποτε.

Ὁ παλιὸς μῦθος τοῦ φιδιοῦ πού δαγκώνει τὴν οὐρά του, γίνεται ἕνα στεφάνι καὶ κατακυκλᾶει στὶς πλαγιὲς τών λόφων, δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση με τὴν πραγματικότητα. Κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔρπετα δὲν ἔχει παρόμοιες συνθέσεις. Τὰ φίδια προωθοῦνται συστρέφοντας τὸ σῶμα τους, ἀλλ' οἱ κινήσεις τους εἶναι πάντα ὀριζόντιες, ποτὲ κάθετες ὅπως τὰ παριστάνουμε σὲ ὀρισμένες ἀπεικονίσεις. Ἄν τοποθετήσουμε ἕνα φίδι πάνω σὲ μιὰ γυάλινη πλάκα δὲ θὰ μπορέσει νὰ προχωρήσει γιατί τὰ λέπια τῆς κοιλιάς του γλιστράνε καὶ δὲ βρίσκουν ἀντίσταση.

Στοὺς ζωολογικοὺς κήπους πολλοὶ ἐπιστήμονες θέτουν παράξενες ἐρωτήσεις, π.χ. «πὼς κοιμούνται οἱ ἐλέφαντες»; Σ' ἕνα ζωολογικὸ κῆκο τών Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ Χαρτὸύμ, ἕνας μεγάλος ἀφρικανικὸς ἐλέφαντας, κοιμάται ὀρθιος. Ἐπὶ εἴκοσι χρόνια, οἱ νυχτοφύλακες δὲν τὸν εἶδαν ποτὲ ξαπλωμένο.

Τὰ ζῶα ἔχουν τὴ φήμη ὅτι προβλέπουν τὸν καιρὸ πού θὰ κάνει στὴν ἐπόμενη ἐποχὴ καὶ λαθεῖνουν τὰ μέτρα τους. Λένε π.χ., ὅτι ἂν ὁ χειμῶνας προβλέπεται βαρὺς, τὸ τρίχωμα τών ζώων γίνεται παχύτερο, τὸ σῶμα τους συγκεντρώνει περισσότερὰ λίπη, ἐνῶ οἱ φώλιές τους κατασκευάζονται βαρύτερες καὶ θερμότερες. Ἀλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἐξακριβωμένα. Κάθε φθινόπωρο τὰ ζῶα ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ χειμῶνα. Οἱ μετεωρολογικὲς προβλέψεις τους εἶναι γενικῆς φύσεως, ὄχι ἀκριβέστερες ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες.

‘Η δάλασσα καὶ τὰ βουνά

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ τῆς Ἀγγλίας Γουλιέλμος ὁ 4ος καὶ ἡ κυβερνήσῃ του ἀποφάσισαν, ἀντίθετα πρὸς τὶς παραδόσεις καὶ τοὺς διπλωματικοὺς κανόνες τῆς Ἀγγλίας, νὰ στείλουν, τὸν καιρὸ τοῦ Ὁθωνα, στὴν Ἑλλάδα γιὰ πρεσβευτὴ τους ἕνα ναυτικό. Σὰν τέτοιον δάλεξαν τὸν φιλέλληνα λόρδο Λάϊον.

Τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς διαμονῆς του στὴν Ἀγγλία ὁ ναύαρχος Λάϊον ἐπισκέφθηκε τὰ βασιλιά Γουλιέλμο γιὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσει. Μὲ τὴν ἐγκαιρία αὐτὴ κουβέντισαν γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ εἶπαν πολλὰ, ὁ ναύαρχος ἀποχαιρέτησε τὸ βασιλιά καὶ βγήκε ἀπὸ τὴν αἰθούσα. Δὲν εἶχε ὅμως προφάσει ν’ ἀπομακρυνθεῖ, πὺν ὁ βασιλιάς ἔστειλε ἕναν αὐλικὸ καὶ τὸν ξαναφώνησε. Τότε ὁ Γουλιέλμος ἀνοίξε μπροστὰ σὺν ναύαρχο ἕνα χάρτη τῆς Ἑλλάδος καὶ δείχνοντάς του μὲ τὸ δάχτυλό του εἶπε:

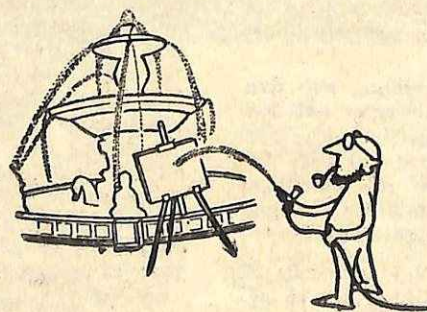
— Λάϊον, φρόντισε νὰ ἐπιστήσεις τὴν προσοχή τῶν προκρίτων τῆς Ἑλλάδος πᾶνω στὰ θαλάσσια συμφέροντα τῆς χώρας τους. Κανένα ἄλλο κράτος, ὅπως βλέπεις, δὲν περιβρέχεται ἀπὸ θάλασσα τόσο ὅσο ἡ Ἑλλάς. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τοὺς στρέψεις τὴν προσοχή τους σ’ αὐτὸ καὶ νὰ τοὺς παροτρύνῃς νὰ ἀναπτύξουν τὸ ναυτικὸ τους, γιὰτὶ σ’ αὐτὸ βρίσκονται τὰ συμφέροντά τους καὶ ἡ μελλοντικὴ τους δόξα...

Ὁ Λάϊον εἶχε ξανακάμει μερικὰ θέματα φεύγοντας, στὰν ὁ βασιλιάς τὸν ξαναφώνησε:

— Λάϊον, πρόσεξε καὶ εἶδα πόσα βουνὰ ἔχει ἡ Ἑλλάδα. Κάμε καὶ σ’ αὐτὰ προσεχτικὸν τὸν βασιλιά τῆς Ἑλλάδος. Πῆς του πὺς τὸ ἔθνος πὺν βασιλεύει ἔχει τόσες θρενὲς ἐγκρίσεις, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ ὑποδουλωθεῖ ποτέ. Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ σπεύσει ὁ βασιλιάς Ὁθωνας νὰ ἐγκαταστήσει συνταγματικὴν κυβερνήσῃ καὶ νὰ διοικήσῃ τὴν Ἑλλάδα φιλελευθέρως.

ΕΝΑΣ ΔΕΝ ΠΑΡΕΔΩΣΕ

ΚΑΤΑ τὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ Πειραιᾶ στὸ 1855, οἱ Ἀγγλογάλλοι εἶχαν κατασχέσει τὰ πολεμικὰ καράβια τῶν Ἑλλήνων. Ἐνας μονάχα καπετάνιος δὲν πειθάρχησε στὴν κυβερνητικὴν διαταγὴν δὲν δὲν παρέδωσε τὸ καράβι του. Ἦταν ὁ Ἱδραῖος Ραφαλιᾶς, παλὺς ἀγωνιστὴς τοῦ Εἰκοσιένα. Ὁ Ραφαλιᾶς, λοιπόν, μόλις πῆρε τὴ διαταγὴν ἔκαμε πανιὰ καὶ χάθηκε στὸ πέλαγος. Οἱ Ἀγγλοὶ ὅμως τὸν κυνήγησαν καὶ τὸν ἀποκλείσαν σ’ ἕνα λιμάνι τῆς Μυτιλήνης. Τότε ἔνας Ἀγγλὸς ἀξιωματικὸς ἔριξε μιὰ βάρκα, μπῆκε μέσα, πῆγε στὴν ἑλληνικὴ κορβέτα καὶ ἔδειξε τὴ διαταγὴν πὺν ἔλεγε νὰ παραδώσει ὁ Ἑλληνας τὸ καράβι.

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

τὸν παρασημοφόρησε.

ΚΑΙ ΤΟ ΡΩΜΑΙ.ΚΟ ΠΝΕΤΜΑ

ΤΡΕΙΣ ναῦτες παρουσιάστηκαν σ’ ἕναν καραβοκύρη. — Ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ δουλειά, καπετάνιε; ρωτήσανε. — Τί ξέρεις τοῦ λόγου σου; ρώτησε τὸν ἕναν ὁ καπετάνιος. — Ξέρω ὅλους τοὺς ἀνέμους ἀπὸ πὺν φυσᾶνε.

— Ἀνέβα ἀπάνω, θέλω ἕναν τέτοιο σὰν κι’ ἐσένα. Ἀμέ, τοῦ λόγου σου τί ξέρεις; ρώτησε τὸν ἄλλον.

— Ἐγὼ ξέρω νὰ κάνω τὸ καράβι νὰ ταξιδεύει πρῶμα πάντα.

— Καλὸς εἶσαι καὶ σὺ, ἔλα μέσα... Ἀμὲ ἡ ἀφεντιά σου, τί μπορεῖς νὰ κάνεις; ρώτησε τὸν τρίτο.

— Ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτ’ ἄλλο παρὰ νὰ θλαστήμω.

— Τράβα τὸ δρόμο σου, δὲ σὲ χρειάζομαι, εἶπε ὁ καπετάνιος.

— Τότε, εἶπαν οἱ ἄλλοι δύο, κι’ ἐμεῖς δὲν πιδόνομε δουλειά, ἢ θὰ πάρεις καὶ τοὺς τρεῖς, ἢ κανένα.

— Λοιπόν, ἔλα καὶ σὺ πὺν θλαστήμω, εἶπε ὁ καπετάνιος.

Μόλις ἀνοιχτήκανε στὸ πέλαγος βρῆκαν ἀσχημὸν καιρὸ.

— Πὺν εἶσαι σὺ πὺν ξέρεις τοὺς ἀνέμους; Πῆς μου τί ἀνέμος φυσᾶει.

— Τώρα, ν’ ἀνάψω φωτιά, νὰ δῶ κατὰ πὺν τραβάει ὁ καπνὸς καὶ νὰ σοῦ εἰπῶ.

— Ἀνάθεμά σε, αὐτὸ εἶν’ ὅλο πὺν ξέρεις; Νὰ ὀθεῖ ὁ ἄλλος πὺν ξέρει νὰ μᾶς δείξει πρῶμο τὸν καιρὸ.

Ἔρχεται ὁ ἄλλος, πιδίνει τὸ δοιάκι καὶ γυρίζει τὸ καράβι ὀλόπρσιμα κι’ ἴσα πᾶνω σὲ κατὶ θράχια ἀντικρινά.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, ἀναθεματισμένε; φωνάζει ὁ καπετάνιος.

— Πρῶμα πᾶω...

— Πρῶμα γιὰ νὰ μᾶς ρίξεις ὅξω, πὺν νὰ σέ...

— Νὰ θλαστήμω, καπετάνιε; ρώτησε ὁ τρίτος.

— Βλαστήμα, νὰ ζήσεις, θλαστήμα ὅσο μπορεῖς, ἐσὺ μονάχα ξέρεις κατὶ ἔδω μέσα!

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

Μιὰ μεγάλη ἀγάπη

Τοῦ ERSKINE KALDWELL

Ο ΤΕΝΤ Μπάρτον κῆτταζε μὲ ἀπληστία ἀπὸ τὸ παρᾶθυρο τοῦ τραῖνου τὰ γνῶριμα τοπία. Τοῦ φαινόταν ὅτι δὲν τὰ εἶχε ποτέ ἐγκαταλείψει. Κι’ ὅμως εἶχε ζήσει τέσσερα ὀλόκληρα χρόνια μακριὰ τους, χωρὶς νὰ πᾶν οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ τὰ φέρνει στὴ μνήμη του καὶ μὲ τὸν ἀόριστο φόβο μήπως δὲν τὰ ξανάβλεπε ποτέ. Τέσσερα ἀτέλειωτα χρόνια στὸν πόλεμο. Ἡ Βόρειος Ἀφρική, ἡ Ἰταλία μετὰ, τέλος ἡ Γαλλία. Καὶ τώρα ἀναγνώριζε ὅλα τὰ μέρη, ἔνα — ἕνα ἀπ’ ὅπου περνοῦσαν. Δὲν εἶχαν ἀλλάξει καὶ πολλὰ. Τὸ λιμανάκι Τσέρτσον! Ἡ στάνη Πάλμερ. Κι’ ὁ μικρὸς στενὸς δρομάκος πὺν ἔφερνε στὸ σπίτι τοῦ Τζῆμ Φόστερ.

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε τώρα λίγο πῖδ δυνατά. — Τζῆμ, μουρμούρισε, Τζῆμ... Πόσο κακὸ μοῦ κάνει πὺν γυρίζω στὴν πατρίδα χωρὶς ἐσένα...

Ἦστερα εἶδε τὴν ἐπιγραφὴν πὺν ἀνήγγελε τὸ σταθμὸ τοῦ Ρίτγουνι. Στὴν ἀποβάθρα, ἀνάμεσα στὸν κόσμο πὺν περιέμενε τοὺς ἀποστρατευμένους ἀμέσως φηγνῶρισε τὸν πατέρα του καὶ τὴ μητέρα του. Δὲν εἶχαν γεράσει πολὺ. Ἐνοίωσε μιὰ παράξενη, βαθειὰ συγκίνηση, πὺν τοῦ ἀνέβασε ἕνα κόμπο στὸ λαιμὸ. Σὲ λίγο θὰ δριγκῶταν πᾶσω στὸ ἀγρόκτημά τους.

Ἀκόμη ἐδιᾶλεγε τὸ καλαμπόκι στὸ ὑπόστεγο, στὰν ἄκουσε τὸ αὐτοκίνητο νὰ σταματᾷ. Ἀμέσως κατάλαβε ὅτι ἦταν ἡ Νάνσυ Γκλέννον καὶ τὰ χέρια του ἀσχίσαν νὰ τρέμουν. Μά, νά, εἶχε κιόλας κατέβει κι’ ἔτρεχε πρὸς αὐτόν.

— Τέντ! φώναξε χαρούμενα, ἐγὼ εἶμαι! Ἡ Νάνσυ...

Δὲν τολμοῦσε νὰ κουνήσει. Ἐνοίωσε ἀδίσταχτο πόνο.

— Ἐλα λοιπόν, Τέντ, δὲν μὲ θυμᾷ...

σαι: ἔκανε ἡ νέα μὲ παράποτο.

Εἶχε σταθεῖ μπροστὰ του μὲ ἀμηχανία, μὲ κομμένη τὴ φόρα. Ἀντὸς τῆς ἀπλωνε τὸ χεῖρ ἀντὶ νὰ τὴ σφιξε στὴν ἀγκυλιά του, ὅπως αὐτὴ νόμιζε πὺς θὰ γινόταν. Ἡ Νάνσυ κῆτταζε τὸ χεῖρ του χωρὶς νὰ καταλαβαίνει.

— Τί τρέχει, Τέντ; Τί σημαίνει αὐτό; Γύρισε ἀλλοῦ τὰ μάτια του γιὰ ν’ ἀποφύγει αὐτὸ τὸ ἀπογοητευμένο, ἀπορημένο βλέμμα πὺν δὲν μποροῦσε νὰ τὸ σταθεῖ.

— Χαί... χαίρομαι πολὺ πὺν σὲ βλέπω, εἶπε κυτᾶζοντας κάτω.

— Δὲν καταλαβαίνω, Τέντ, ἔκανε ἡ νέα μὲ ἄτονη φωνή.

Τόσο πολὺ τὸν τᾶραξε ἡ σκέψη πὺς ἡ Νάνσυ μποροῦσε νὰ ὀποθεῖται καμμιὰ προδοσία ἀπὸ μέρους του, πὺν ἔβαλε δύναμη νὰ τὴν κυτᾶξει ἴσα στὰ μάτια γιὰ πρώτη φορὰ.

— Ἐπρεπε νὰ τὸ εἶχα καταλάβει ὅτι κατὶ συνέβη. Ἐπρεπε νὰ τὸ καταλάβω καὶ, στὰν σταμάτησε ξαφνικὰ νὰ μοῦ γράφει πρῖν ἀπὸ ἔξη μῆνες. Ἐπρεπε καμμιὰ ἄλλη, Τέντ; Αὐτὸ εἶναι; Πῆς μου τὴν ἀλήθεια. Πρέπει νὰ ξέρω.

— Δὲν εἶναι ἐνδοκὸ νὰ σοῦ ἐξηγήσω, Νάνσυ... Δὲν ξέρω πὺς...

Μπέρδεψε τὰ λόγια του. Κι’ ἀσθάνθηκε ξαφνικὰ τόσο ἀδύνατος, τόσο χαμένος...

— Δὲν εἶναι καθόλου αὐτὸ πὺν φαντάζεσαι, ἔκανε ἐπιτέλους βραχνά. Δὲν ἔχεσά τίποτε ἀπὸ τὰ παλιά... ἀπ’ ὅ,τι ἀφορᾷ ἐμᾶς τοὺς δύο... καὶ τοὺς ἄλλους. Θυμᾶσαι τὸν Τζῆμ Φόστερ, πῆς μου Νάνσυ; Ἐ! λοιπόν, ὁ Τζῆμ Φόστερ...

— Μὰ καὶ βέβαια θυμοῦμαι τὸν Τζῆμ, ἔκανε ζωηρὰ ἡ Νάνσυ. Μά, Τέντ, γιὰ μᾶς τοὺς δύο σοῦ μιλῶ τώρα.

— Δὲν μπορεῖς νὰ μιλᾷς γιὰ μένα χωρὶς νὰ μιλᾷς καὶ γιὰ τὸν Τζῆμ. Δὲν...

ΤΟ ΞΕΝΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

μπορεῖς νὰ καταλάβεις πὺς...

— Ἄκουσέ με, Τέντ, ἔκανε ἱκετευτικά.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ τοῦ φάνηκε πὺς ξανάβλεπε τὸ γνῶριμο καὶ χαρούμενο χαμόγελο στὰ γυαλιστερά μάτια, πὺς πάλι ἐνοίωθε τὰ δὺν ἀπαλὰ χέρια γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ του.

— Θυμᾶσαι τί ἔγινε ἀκριβῶς πρῖν φύγεις, Τέντ; Δὲν γίνεται νὰ μὴ τὸ θυμᾶσαι. Εἴχαμε περάσει ὅλη τὴ μέρα μας στὸ λιμανάκι Τσέρτσον... Μόνο ἐσὺ κι’ ἐγὼ. Εἶχα φέρεи λίγα πράγματα νὰ φᾶμε. Καί...

ΤΟ ΔΑΜΗΣΕ ἐπιτέλους νὰ ξανασηκώσει τὰ μάτια του. Τὰ χεῖλῃ του ἦσαν στεγνὰ καὶ τὰ μάτια του θαμπομένα. Πέρασε τὸ χεῖρ του πᾶνω στὸ πρόσωπό του κι’ ἔτριψε τὰ μάτια του. Δὲν ἀπόρησε βλέποντας δάκρυα νὰ κυλοῦν στὰ μάγουλα τῆς Νάνσυ Γκλέννον. Τὸ μόνο πὺν μποροῦσε νὰ κάνει ἦταν νὰ συγκρατηθεῖ γιὰ νὰ μὴ τὴν πάρει στὴν ἀγκυλιά του καὶ νὰ τὴν παρακαλέσει νὰ τὸν συγχωρήσει γιὰ τὸ κακὸ πὺν τῆς ἔκαμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ.

Ἡ Νάνσυ προχώρησε ἀργὰ πρὸς τὸ αὐτοκίνητό της. Περιέμενε ὅσπου νὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα, μὲ τὴν ἐλπίδα πὺς θὰ γύριζε τὸ κεφάλι, πὺς κατὶ θὰ τοῦ ἔλεγε... ὅ,τι δῆποτε, μὰ πὺς δὲ θὰ τὸν ἄφηνε ἔτσι. Ὅταν ἄκουσε πὺς ἔβαζε μπρὸς, ἄρχισε νὰ τρέχει:

— Νάνσυ, φώναξε ἐνῶ τὸ αὐτοκίνητο ἐξαφανιζόταν... Νάνσυ...

Ο ΤΕΝΤ κῆτταζε τὴ μητέρα του μὲ βαθειὰ τουφερότητα. Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἐλαφρότατα ἀσπρίσει. Τόση εἶχε σταθεῖ ἡ ἀπορία της πὺν εἶχε σωριαστεί στὴ μεγάλη δερμάτινη πολυθρόνα πὺν στόλιζε τὸ μεγάλο λιβιγκρουμ μπροστὰ στὸ τζάκι.

— Μὰ τί συνέβη, Τέντ; Ὅλα αὐτὰ τὰ τέσσερα χρόνια ἡ Νάνσυ δὲν ἔπαυε οὔτε μιὰ φορὰ νὰ φορεῖ τὸ δαχτυλίδι πὺν τῆς χάρισε πρῖν φύγεις. Μὴ μοῦ πῆς πὺς ἄλλαξε τώρα γνώμη. Πρῖν ἀπὸ ὀκτὼ μὸλις μέρες μοῦ ἔλεγε...

— Δὲν φταίει ἡ Νάνσυ, μητέρα, ἐγὼ φταίω.

— Ἐσὺ; Μὰ δὲν εἶναι δυνατό! Γιατί;

— Ἐπρεπε, μητέρα, ἔτσι εἶναι... Πολλὰ πράγματα ἔγιναν...

— Μὰ πὺς μπόρεσες, Τέντ, μετὰ ἀπὸ τόσον καιρὸ; Ἡ Νάνσυ εἶναι ὑπέροχο κορίτσι!... Καὶ σὲ περιέμενε ὅλα αὐτὰ τὰ τέσσερα χρόνια. Δὲν θέλεις πῖδ νὰ παντρευτείς;

— Ὁχι, μητέρα, νομίζω ὅτι θὰ παντρευθῶ... Μὰ μὲ κάποια ἄλλη.

— Κάποια ἄλλη; Ποιά;

— Τὴ Φλόρενς Γουόρρεν.

Τὸν κῆτταζε μὲ δυσπιστία, χωρὶς νὰ καταλαβαίνει.

— Τὴ Φλόρενς Γουόρρεν, ἐπανελάβε. Μὰ θὰ παντρευθῶναι μὲ τὸν Τζῆμ Φόστερ ἂν δὲν σκοτωνόταν στὸν πόλεμο...

— Ἴσως γι’ αὐτὸ θὰ τὴν παντρευθῶ,

μητέρα.. 'Ακριβώς γιατί σκοτώθηκε ο Τζιμ...

— Δεν σε καταλαβαίνω, Τέντ.
— Νομίζω ότι κανείς δεν θα μπορούσε να καταλάβει, εκτός από τον Τζιμ κι' εμένα.

ΒΡΙΣΚΟΤΑΝ στο μονοπάτι που χώριζε το αγρόκτημα των Μπάρτον από το αγρόκτημα των Γκλέννων. Περιμένε πάνω στ' αλογό του, ένα ωραίο κόκκινο άλογο, που το είχε ξαναβρεί με βαθεία συγκίνηση. Σε απόσταση εκατό μέτρων περίπου είδε τη Νάνσυ να ξερεται προς το μέρος του.

— Νάνσυ, πρέπει να με συγχωρήσεις..
— Δεν χρειάζεται, Τέντ.. Έκανε ή νέα και πήγε να τραβήξει τα γκέμια του αλόγου της για να φύγει, μα ο Τέντ την εμπόδιζε.

— Πρέπει να μ' ακούσεις, Νάνσυ... σε παρακαλώ...

Δίστασε μια στιγμή και πήδηξε κάτω. Όταν την αισθάνθηκε τόσο κοντά του ο Τέντ κυριεύθηκε από την άκατανίκητη διάθεση να την σφιξει στην αγκαλιά του, μα σκέφθηκε ότι τώρα πια δεν το είχε αυτό το δικαίωμα.

— Δεν ξέρω ακριβώς πώς να σου εξηγήσω, μουρμούρισε διστακτικά. Είναι τόσο δύσκολο να καταλάβεις...

— Νομίζω πως καταλαβαίνω πολύ καλά, έκανε εκείνη ζωηρά. 'Υπάρχει μια άλλη γυναίκα..

— Ναί, έκανε ο Τέντ με ξαφνική απόφαση, μα αυτό που πρέπει να ξέρεις είναι ότι έσένα αγαπώ, Νάνσυ. Πώς ποτέ δεν έπαυα να σ' αγαπώ όλο αυτό το διάστημα που έλειπα. Με πιστεύεις, πές μου;

— 'Η Νάνσυ είχε κρύψει το πρόσωπό της με τα χέρια της, μα κουνούσε με πείσμα το κεφάλι σαν να μην μπορούσε να καταλάβει.

— Πρέπει να με πιστέψεις, Νάνσυ, επανέλαβε ο Τέντ ικετευτικά. Πρέπει όπωσδήποτε να με καταλάβεις.

— Πώς θέλεις να πιστέψω έναν άνθρωπο που μου λέει πως μ' αγαπά και που παραδέχεται συγχρόνως πως υπάρχει μια άλλη; Στον πόλεμο τίς πήρες αυτές τις αποφάσεις;

— Μα ακριβώς χρειάζεται να καταλάβεις τι σημαίνει πόλεμος.

Κύτταζε τα καταπράσινα χωράφια έξω μπροστά του.

— Χρειάζεται να καταλάβεις τι σημαίνει να βλέπεις τον καλύτερο φίλο σου να πεθαίνει μπροστά στα μάτια σου.

Τα δυο αλογα χτυπούσαν τα πέταλά τους και τίναζαν τα κεφάλια τους ανυπόμονα. Ήταν η σειρά της Νάνσυ τώρα να κρατάει τα μάτια χαμηλωμένα.

— Αυτό έγινε με τον Τζιμ Φόστερ, είπε ο Τέντ. Ποιν ξεκινήσαμε μαζί για τον πόλεμο, είχαμε πάει μαζί στο σχολείο, μαζί παίζαμε, μαζί πηγαίναμε κυνήγι και ψάρεμα κάθε Κυριακή. 'Ο Τζιμ ήταν ο καλύτερος φίλος μου. 'Τ-στερα έφθασε αυτή η τρομερή νύχτα στην 'Ιταλία...

— 'Ο Τζιμ μου έσωσε τη ζωή κι' αυτό το στοίχισε τη δική του. Χωρίς αυτόν δεν θάμουνα τώρα εδώ να σου μιλώ. Οι άνθρωποι που δεν πήγαν στον πόλεμο, δεν μπορούν να καταλάβουν. 'Οχι, δεν μπορούν να καταλάβουν..

— 'Εκείνη τη νύχτα στην 'Ιταλία...

ΟΙ γερμανικές δίδες έσκαγαν όλο-γυρα στο χιόνι. Ήταν χειμώνας κι' έκανε παγωνιά. Καμιά σχέση με την ήλιόλουστη 'Ιταλία των ταξιδιωτικών βιβλιαρίων. 'Ο λοχαγός είχε επι-στευθεί στον Τζιμ την διοίκηση μιας περιπόλου πέντε ανδρών που θα έκαμνε μια επιδρομή — άστραπη στις έχθρες γραμμές. 'Επρεπε με κάθε θυσία να φέρουν πίσω μερικούς αιχμαλώτους για να μπορέσουν ν' αποκτήσουν έτσι χρήσιμες πληροφορίες. Είχαν πετύχει στην αποστολή τους, μα επιστρέφοντας στις γραμμές τους έπεσαν σε γερμανική περίπο-λο πολύ μεγαλύτερη από τη δική τους. Δεν μπόρεσαν ν' αποφύγουν τη συμπο-κή. Σε λίγο δεν είχαν απομείνει παρά μόνο τέσσερις: ο Τέντ, ο Τζιμ και δυο Γερμανοί αιχμάλωτοι. 'Ο Τζιμ διέταξε τότε τον Τέντ να πάει πίσω τους δυο αιχμαλώτους στις αμερικανικές γραμμές. Αυτός θα κάλυπτε μόνος του την υπο-χώρηση προσπαθώντας να ξεγελάσει τον έχθρο. Μα εκείνη τη στιγμή μια χειρο-βομβίδα έσκασε δίπλα τους και τραυμά-τισε σοβαρά τον Τζιμ.

— Καλέ μου Τέντ, έκανε με πνιγμέ-νη φωνή, νομίζω ότι αυτή τη φορά ό-λα τελειώσαν για μένα.

— Μα όχι, Τζιμ.. 'Αν παραδοθούμε θα σε περιποιηθούν σαν αιχμάλωτο πο-λέμου...

— Τέτοιο πράγμα αποκλείεται να γί-νει. Πρέπει με κάθε θυσία να πιάς τους δυο αιχμαλώτους στο λοχαγό. Να φύ-γετε άμέσως. 'Εγώ θα μείνω εδώ και θα τραβώ όση ώρα έχω δυνάμεις.

— 'Ο Τέντ άρνήθηκε κι' έβγαλε το μαν-τήλι του.

— Θα κάνω σινιάλο ότι παραδινόμα-στε.

— 'Εγώ έχω τη διοίκηση της περιπό-λου, έκανε ο Τζιμ. 'Αν κάνεις τέτοιο πράγμα πυροβολώ έναν σου.

— 'Ο Τέντ άμέσως κατάλαβε ότι ο Τζιμ δεν θα δίσταζε να πραγματοποιήσει την άπειλή του. Παρ' όλ' αυτά έβαλε τα δυ-νατά του να τον πείσει. Δεν μπορούσε να τον εγκαταλείψει έτσι.

— Άφρησε μας τουλάχιστον να σε πάρουμε μαζί μας. Θα σε σηκώνουν οι δυο αιχμάλωτοι.

— 'Οχι, επέμεινε ο Τζιμ. 'Όταν οι Γερμανοί καταλάβουν πως φεύγουμε, θα μās κυνηγήσουν. Πρέπει να πιάς τους αιχμαλώτους στις γραμμές μας. 'Εγώ θα τους κρατώ τους Γερμανούς ώσπου να μου τελειώσουν οι σφαίρες μου.

— 'Ο Τέντ ήξερε πως ο Τζιμ δεν θα άλλαζε γνώμη. Κι' άλλες χειροβομβίδες τώρα έσκαγαν δίπλα τους. Οι Γερμανοί τους κύκλωναν τώρα από τα τρία μέρη και σε λίγο ο κλοιός θα είχε κλείσει γύ-ρω τους.

— Μόνο ένα πράγμα, Τέντ, θα ήθελα να κάνεις για μένα ψιθύρισε πάλι ο Τζιμ που έκανε πολύ αίμα.

— Μα βέβαια... 'Ότι θέλεις. Σου δί-νω το λόγο της τιμής μου πως ό,τι μου ζητήσεις θα το κάνω.

— Είναι για τη Φλό.. Ξέρεις τη Φλό Γουάρεν. Είμαστε άρρωθωνισμένοι και ε'χαμε αποφασίσει να παντρευτούμε μόλις θα γούρζε. Ξέρω πως κι' εσύ εί-σαι άρρωθωνισμένος, με τη Νάνσυ.. Μα άκουσέ με, Τέντ...

— Ναί.. Τι πρέπει να κάνω για τη Φλό Γουάρεν; Σου δοκίμομαι, σου υπό-σχομαι πως θα το κάνω, Τζιμ.

— Πρέπει να τη φροντίσεις. Τέντ.

Αυτό είναι όλο. Είναι ή μόνη γυναίκα που αγαπάω, και θα πεθάνω με τη εικόνα της στα μάτια μου. Πές της πως ήθελα τόσο πολύ να γυρίσω για να πα-ντρευτούμε, μα πως δεν μπορούσε να γί-νει αυτό το πράγμα... Πές της πως έ-πρεπε να μείνω εδώ, να της το εξηγή-σεις. Μα φοβούμαι τόσο πολύ μήπως παντρευθεί άργότερα κανένα που δεν θα της φέρεται καλά. Δεν θέλω να της συμ-βεί κάτι τέτοιο πράγμα και δεν θα είμαι πια κοντά της να την προτιστατεύσω. Γι' αυτό θέλω να τη φροντίσεις. Φρόν-τισε τη Φλό, Τέντ. Φρόντισε να μη παν-τρευτεί κανένα που θα της φέρεται ά-οχημα. Θα σε παρακαλούσα να τη παν-τρευτείς εσύ. 'Ετσι θα πέθαινα ήσυχος για την ευτυχία της. 'Αν μπορούσε να γίνει ένα τέτοιο πράγμα, Τέντ, θα πέ-θαινα με τη γαλήνη στην καρδιά. Μα φυσικά δεν μπορώ να σου ζητήσω τέ-τοιο πράγμα. Είναι ή Νάνσυ που σε πε-ριμένει...

Νέες χειροβομβίδες έσκαγαν δίπλα τους. Οι δυο Γερμανοί αιχμάλωτοι εί-χαν ξαρώσει από το φόβο τους. 'Ο Τζιμ άνασπώθηκε κι' άρχισε να πυροβολεί εναντίον του έχθρου.

ΤΑ μάτια της Νάνσυ ήσαν γεμάτα δάκρυα. 'Ο Τέντ ένοιωσε το χέρι της πάνω στο δικό του.

— Κι' εγώ δεν ξέρω τί να πω, Τέντ, μουρμούρισε. Καταλαβαίνω τί αισθάνε-σαι. Μα εγώ δεν ξέρω τί να σου πω..

— 'Εξακολουθώ να στέκομαι ο ένας άπέναντι στον άλλο στο μονοπάτι, κρα-τώντας τ' αλογό τους από τα γκέμια.

— Με πόση λαχτάρα περιμένα αυτή τη στιγμή που θα δριζόμουνα πάλι κον-τά σου, Νάνσυ, έλεγε ο Τέντ. Κανένας στον κόσμο δεν μπορεί να ξέρει τί ση-μαινει αυτό το πράγμα για μένα. Μήνες και μήνες δεν σκεφτόμουνα παρά μόνο αυτό, δεν σκεφτόμουνα παρά μόνο πότε θα παντρευόμουν για να ζήσουμε μαζί σ' όλη τη ζωή μας. Μα δεν μπορώ να ξεχάσω τον Τζιμ. Δεν μπορώ να ξεχάσω πως αν δεν θυσιαζόταν για μένα εκείνη τη νύχτα δεν θα ήμουν εδώ αυτή τη στιγμή. Τώρα δεν μπορώ να τον προδό-σω.. Δεν μπορώ, Νάνσυ..

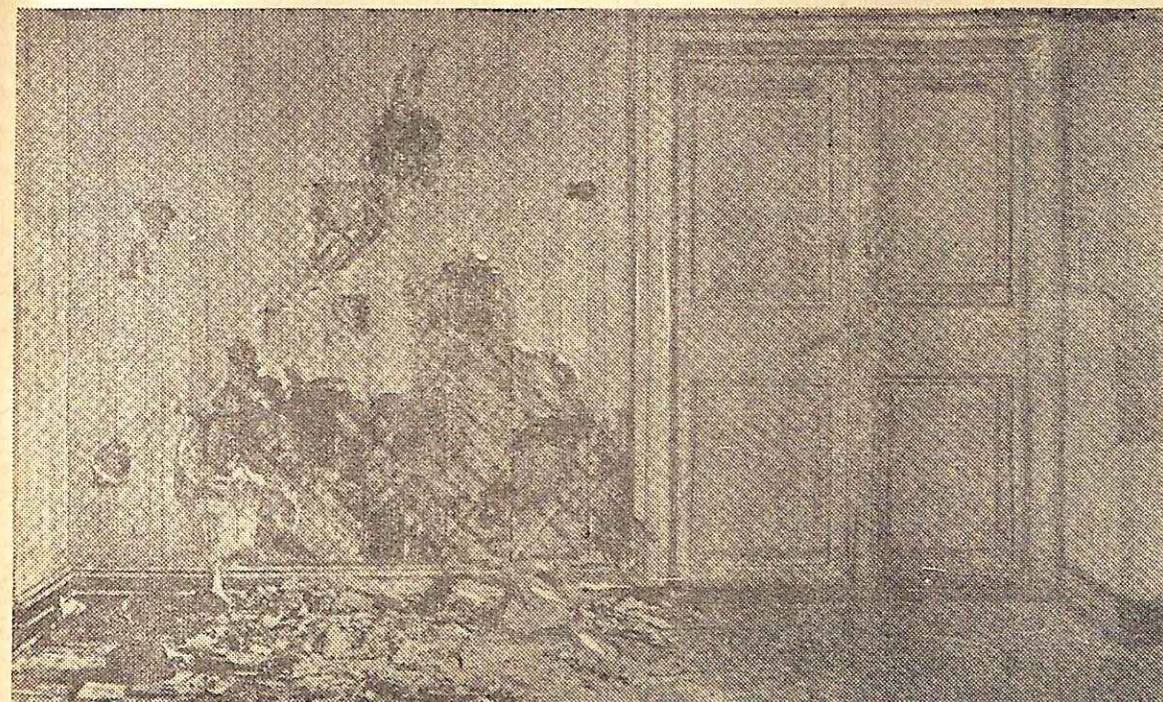
— Ναί, έκανε εκείνη σιγά σιγουίζον-ζοντας τα δάκρυα που κυλούσαν πάνω στα μάγουλά της.. σε καταλαβαίνω ε-γώ, Τέντ... Νομίζω πως σε καταλα-βαίνω...

ΟΗΛΙΟΣ που κόντευε να βασιλέψει πλημμύριζε το χαλί στα πόδια της Φλό Γουάρεν. Δεν είχε κάνει ούτε μια κίνηση όση ώρα της μιλούσε ο Τέντ ενώ βηματίζει νευρικά μέσα στο δωμάτιο. 'Όταν τελείωσε να της διη-γείται εκείνη τη νύχτα στην 'Ιταλία, έσβησε το τσιγάρο του στο τασάκι και στάθηκε μπροστά της.

— Μετά που γνώρισες έναν άνθρωπο σαν τον Τζιμ, μουρμούρισε, φοβόμαι πως δεν θα είσαι και πολύ ετυχισημέ-νη μαζί μου.

— 'Η Φλό έσκυψε λίγο μπροστά για να τον κυττάξει καλύτερα στα μάτια.

— Μα δεν πρόκειται να σε παντρευ-

Το δωμάτιο στο ισόγειο της οικίας 'Ιπάτιεφ στο Αικατερίνμπουργκ όπου θανατώθηκε ή τσαρική οικογένεια.

‘Η ματωμένη νύχτα του Αΐκατερίνμπουργκ

Ο ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΤΣΑΡΩΝ

— Όταν ο κομισσάριος Γιουρόφσκι σήκωσε το περιστροφό του εναντί-ον του τσάρου, δεν υποπτευόταν άσφαλώς ότι ή κίνησή του αυτή, έ-κείνη τη νύχτα της 17ης 'Ιουλίου του 1918, σφράγιζε την όριστική άποκοπή της Ρωσίας από το παρελθόν της. Γεννιόταν ένας νέος κόσμος που ζει άκόμη.

— 'Ο Γάλλος ιστορικός Φρανσουά Μπρινιό μās δίνει την άφήγηση των όρών αυτών, που μιá 'Ιστορία αιώνων βουτήχτηκε στο αί-μα. Θ' άποδειχθεί επίσης πόσο έλάχιστες είναι οι πιθανότητες να επέζησε ή μεγάλη δουκίσσα 'Αναστασία.

Η ΠΟΡΤΑ άνοιξε. Ένδεκα άτομα μπήκαν στο δωμάτιο περπατώντας ο ένας πίσω από τον άλλο.

Πρώτος πήγαινε ο Τσάρος Νικόλαος Β' που κρατούσε στην αγκαλιά του, τον μεγάλο δούκα 'Αλέξη. Πίσω ακολουθού-σαν ή τσαρίνα 'Αλεξάνδρα και οι τέσσε-ρις κόρες τους: οι μεγάλες δούκισσες 'Όλγα, Τατιάνα, Μαρία και 'Αναστασία. 'Ο γιατρός Μποτκίν, ο οικογενειακός γιατρός, ή καμαριέρα της τσαρίνας 'Αν-να Ντεμίντοβα, ο μάγειρος Χαριτόνοφ κι' ο τελευταίος ύπηρετης, Τρούπ.

Στο δωμάτιο δεν όπηρχαν παρά τρία μόνο καθίσματα. Κάθισαν ο τσάρος, ή τσαρίνα κι' ο άρχιδούξ που όπέφερε ά-πό το γοφό του. Και πάλι άρχισε ή άναμονή.

— Ήταν ή 17η 'Ιουλίου του 1918.

— 'Η άναμονή αυτή διαρκούσε ένα όλό-κληρο χρόνο. Για την άκρίβεια, από το όράδυ της 22ας Μαρτίου του 1917. 'Από

τη στιγμή που στην όρτα των άνακτό-ρων του Τσάροσκγιε — Σέλο, έξη φρου-ροί είχαν κατεβάσει τις ξυφολόγγες τους πάνω στο στήθος του τσάρου πασών των Ρωσιών φωνάζοντας:

— Πίσω, κύριε συνταγματάρχα! Δεν περνάτε!

— Ήταν το τέλος ενός Κόσμου.

Τοιάντα — δυο χιλιόμετρα από την άυτοκρατοική διαμονή, στα άνάτορα της 'Αγίας — Πετρούπολης, που είχαν μεταμορφωθεί σε Βουλή, οι επαναστά-τες είχαν ήδη άρχισι τις φανταμάρες. 'Ολόκληρα στρατεύματα ξεσηκώνονταν. Λιασίζοντας τη Γερμανία, μέσα στο θωρακισμένο τραίνο του, ο Λένιν έσπευ-δε. Κι' όμως ο Άυτοκράτωρ, Έκπειτος κι' αιχμάλωτος, εξακολουθούσε να έλα-ζει. Είχε ζητήσει από την Βρετανική κυβέρνηση την άδεια να καταφύγει στην 'Αγγλία, όπως του το είχε προτείνει ο ξάδελφός του, βασιλιάς Γεώργιος όος.

στα τέλη του Μαρτίου. Μα από τότε οι Άγγλοι σοσιαλιστές είχαν διαμαρτυρη-θεί και στις άρχες του Άυγούστου ο Λό-υντ Τζώρτζς άρνήθηκε.

— Στις 10 Άυγούστου ο μάγειρας του Τσάροσκγιε — Σέλο πήρε έντολή να έ-τοιμάσει τρώφιμα για πέντε μέρες. 'Ο Άυτοκράτωρ άγνοούσε το σκοπό αυτού του ταξιδιού όταν, στις 13 Άυγού-στου τ' άπόγευμα, ο Κερένσκυ, που ή-ταν άρχηγός της προσωρινής κυβέρνησε-ως, παρουσιάστηκε στα άνάτορα.

— Κατσούφης κι' άγριοπός άπομάκρυνε όλα τα πρόσωπα της άυτοκρατοικής ακολουθίας. Μπροστά στους μπηλοβί-κους μίλησε στον άυτοκράτορα με αβ-θήδεια. Μα σε λίγο τον παρέσυρε σ' ένα δωμάτιο για να κουβεντιάσουν μόνοι και τότε του έλεπε:

— Μεγαλειότατε, μου έχετε έμπιστο-σύνη;

— 'Ο Νικόλαος δεν άπάντησε άμέσως. Τα γαλανά μάτια του κύτταζαν με άπο-ρία τον Κερένσκυ.

— Μάλιστα, είπε τέλος.

— Τα μέτρα που πήρα μπορούν να σάς φανούν πως κατευθύνονται έναν-τίον σας. Σας βεβαίω όμως ότι δεν συμβαίνει τέτοιο πράγμα. Οι ναύτες της Κρονστάνδης άπειλούν να έπιτεθούν εναντίον του Τσάροσκγιε — Σέλο. 'Η ά-πόφασή μου είναι να σάς σώσω, όχι να σάς έξοντώσω. Με πιστεύετε;

— Σας πιστεύω.

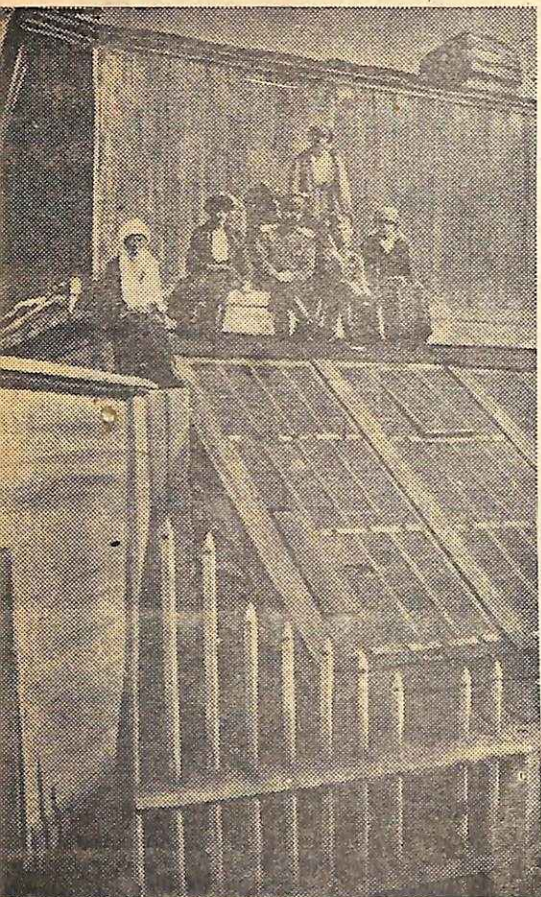
— Ξέρετε ποιά διαμονή σας έχει έπι-βληθεί;

— 'Ο Άυτοκράτωρ κόνιησε το κεφάλι του άσχημα.

— Θα πάτε στο Τομπόλσκ, στη Σιβη-ρία.

Την άλλη μέρα, στις 14 Άυγούστου του 1917, ένα έχθρικό πλήθος είχε μα-ξεντεί μπροστά στα κάγκελλα των άνα-κτόρων. Τα άυτοκρατορικά άυτοκίνητα κυλούσαν άσφα άνάμεσα στα μουχατομα-τά. Κατακίτρινη, με κλειστά μάτια, ή άυτοκράτειρα ήταν έτοιμη να λιποθυμή-σει.

— Στο σταθμό το τραίνο δεν είχε άκόμη έρθει και στις πέντε ένα άπόσπασμα ίπ-πικού κύκλωσε τα άυτοκίνητα. Πρώτοι

Οι τελευταίες μέρες των Ρωμανώφ.

κατέβηκαν ο τσάρος και η τσαρίνα. 'Ακολουθούσαν τα παιδιά με τους ύπηρετες και τα μέλη της αυτοκρατορικής ακολουθίας. Τους τακτοποίησαν σε αναπαυτικά βαγόνια και στις έξι παρά δέκα το πρωί το τραίνο ξεκίνησε.

Έφθασε τρεις μέρες αργότερα στο Τσιούμεν, τον πλησιέστερο προς το Τομπόλσκ σιδηροδρομικό σταθμό. Έκει ανέβηκαν σ' ένα διόροφο ποταμόπλοιο με ρόδα, το «Ρούς».

Στις 19, την ώρα που βασίλευε ο ήλιος, φάνηκε η νταντελλωτή σιλουέτα του φρουριού που δεσπόζει πάνω στο Τομπόλσκ. 'Η αυτοκρατορική οικογένεια οδηγήθηκε στον πρώτο όροφο της κατοικίας του κυβερνήτη, που ήταν ένα μεγάλο και άνετο σπίτι. 'Η τσαρική ακολουθία θα έμενε από την απέναντι πλευρά του δρόμου, στο σπίτι κάποιου εμπόρου. Τη φρουρά την αποτελούσαν παλιοί ακροβολιστάι του αυτοκρατορικού Οίκου κι' ο συνταγματάρχης Κομπιλένσκι που τους διοικούσε, εξέφραζε για τον τσάρο μεγάλο σεβασμό.

Έτσι η ζωή στο Τομπόλσκ, στις άρχες τουλάχιστον, θύμιζε λιγάκι το Τσάρκοβιτς — Σέλο. Ήταν καλοκαίρι. Στις δικτατορίες το πρωί, ο τσάρος έδινε το σύνθημα για το γεύμα. Μετά το τσάι παρέδιδε μάθημα 'Ιστορίας στο γιό του. 'Η τσαρίνα κεντούσε ή έραβε μαζί με τις κόρες της. Στις ένδεκα ξεκιναν όλοι μαζί περίπατο στο λαχανόκηπο. Στη μία το μεσημέρι σερβιζόταν το φαγητό και μετά από το τσάι, το απόγευμα, εργάζονταν ακόμη ως τις έξι.

Το βράδυ ο τσάρος διάβαζε μεγαλόφωνος. 'Η τσαρίνα έπαιζε μία πορτίδα

μπεζίκι με τον στρατηγό Τατίστσεφ.

Οι μεγάλες δούκισσες κεντούσαν δίπλα στη λάμπα και καιμιά φορά τις άκουγες να χαχανίζουν. Με λίγη προσπάθεια μπορούσες να ξεχάσεις την επανάσταση.

«ΠΟΛΙΤΗ ΡΩΜΑΝΩΦ, ΕΓΕΡΘΗΤΙ»

ΜΑ η επανάσταση δεν ξεχνούσε τους αιχμάλωτους μονάρχες. Είχε έρθει χειμώνας, ένας χειμώνας τρομερός με θερμοκρασία 37 βαθμούς κάτω από το μηδέν. Μόνο ένα δωμάτιο του πρώτου πατώματος είχε θέρμανση. Στην αλλη ο τσάρος, για να σκοτώνει την ώρα του, έκοβε τα ξύλα για το φυλάκιο της φρουράς.

Οι φρουροί δεν ήταν πια οι παλιοί ακροβολιστάι. Δέματα δεν έρχονταν πιά. Έλειπαν ο καφές, τα αγιά, το βούτυρο, ακόμη και το ψωμί. 'Από τη Μόσχα είχε έρθει ένα διάταγμα που έλεγε ότι «ο Νικόλαος Ρωμανώφ και οι δικοί του θα είχαν το ίδιο σισσίτιο με τους στρατιώτες».

Μέρα με τη μέρα ένοιωθες το μίσος να φουντώνει. Για να δοῦν τον πρώην αυτοκράτορα με στολή αλόου φαντάρον, το σοβιέτ των στρατιωτών με εκατό ψήφους έναντι ογδόντα πέντε, είχε αποφασίσει να στεοήσει τους αξιωματικούς από τις έπωμίδες τους. Έκατό έρυθροί φρουροί από το Όμσκ κάθονταν σκοποί πίσω από τους φράχτες.

Στις 22 'Απριλίου του 1918 έφθασε από τη Μόσχα ένα απόσπασμα. Έπικεφαλής του ήταν ένας κοντόσωμος άνδρας που καλοξυρισμένος, πολύ ευγενικός, με χλωμά μάτια κάτω από βλέφαρα που πετάοιζαν. Παρουσιάστηκε στην συνταγματάρχη που διοικούσε τη φρουρά.

— Λαϊκός έπίτροπος Γιάκοβλεφ, είπε με γλυκιά φωνή. Πώς είναι ο Ρωμανώφ στην ύγεια του;

— Τότερα επικήφθηκε το σπίτι, μπήκε σ' όλα τα δωμάτια, ψηλάφισε τα σκαλισμάτα των ξύλινων τοίχων. Στο διάδρομο τη στιγμή που έφηνε, γύρισε προς τον τσάρο δυο μάτια που δεν κύτταζαν και ρώτησε:

— Έχετε πολλές αποσκευές;

— **ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΩ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ ΜΟΤ' Η ΤΟ ΓΙΟ ΜΟΤ;**

ΣΤΙΣ 25 'Απριλίου ο τσάρεβιτς ήταν άρρωστος. Δώδεκα μέρες τώρα ήταν ξαπλωμένος σ' ένα στενό κρεβάτι στοριωμένο στον τοίχο. Ο μικρός βάτι στοριωμένο στον τοίχο. Ο μικρός αιδόφιλος είχε χτυπήσει παίζοντας. Οί έπίδεσμοι του γιατροῦ Μποτκίν οι έπίδεσμοι που σταματήσουν το αίμα. 'Από το διάδρομο άκουγες το παιδί ή να βογγάει ή να καλεί με πνιγμένη φωνή. Για ν' αποφύγει άραγε αυτό το παρμόνο ο τσάρος είχε εγκατασταθεί στη μεγάλη αίθουσα του πρώτου δρόφου, όπου ο παπάζ του ναού του Εθαγγελισμού της Θεοτόκου, ο διάδοχος του και τέσσερις καλόγριες της μονής Έθανόφσκι, έρχονταν κάθε Κυριακή να λειτουργήσουν;

Μία σιαά στην πόρτα. Ήταν ο Γιάκοβλεφ. Όπως πάντοτε δεν τολμούσε να κυττάξει καταπόρσοπο. Για μερικά λεπτά βημάτισε μέσα στη σάλλα, μεταθέτοντας ένα μιμπελό, ή διορθώνοντας την πενυχή μιας κορνίνας. Έπιτέλους απόφασιζε να πεί:

— Δεν θα πάθετε κανένα κακό, μά..

— Μά; επανέλαβε ο τσάρος ανασπώνοντας τα φρύδια του.

— Μά πρέπει να ετοιμαστείτε για να φύγετε.

Έγινε σιωπή. Ο Νικόλαος Β' κρατούσε τα χέρια του ένωμένα πίσω από την πλάτη του. Με νευρικότητα χτύπησε το πάτωμα με την άκρη της μπότας του.

— Μπορώ να μάθω που σκοπεύετε να με πάτε;

— Όχι, δεν έχω δικαίωμα να σάς το πώ.

Ή φαντασία του Νικολάου Β' άρχισε να καλπάζει.

«Θέλουν να με ξαναπάνε πίσω στη Μόσχα. Θέλουν να δώλω την υπογραφή μου κάτω από τη συνθήκη του Μπρέστ—Λιτόφσκ... Ποτέ!..

— Κι' αν άρνηθώ;

— Δεν έχετε δικαίωμα ν' άρνηθείτε.

— Ο γιός μου δεν μπορεί προς το παρόν να μεταφερθεί.

— Δεν είπα ότι θα φύγει και ή οικογένειά σας.

— Φεύγω μόνος λοιπόν;

— Μπορούν να σάς συνοδεύουν μερικά πρόσωπα από την ακολουθία σας. Οί υπόλοιποι θα σάς συναντήσουν σύντομα.

— Και πότε θα γίνει αυτό το ταξίδι;

— Άπόψε τη νύχτα. Να είστε έτοιμοι.

Τώρα, στους διαδρόμους, στα βογγητά του τσάρεβιτς είχαν προστεθεί τα κλάματα των ύπηρετών. Μερικοί γονάτιζαν στο πέραςμα του τσάρου. Κάτω από την εικόνα ή τσαρίνα προσευχόταν:

— Θεέ μου, φώτισέ με. Πάντοτε με συμβούλευες. Σήμερα δεν ξέρω ποιά απόφαση να πάρω. Να εγκαταλείψω τον άνδρα μου ή να εγκαταλείψω το γιό μου;

Όταν ο τσάρος μπήκε στο δωμάτιο, όπου ο γιός του είχε επιτέλους αποκοιμηθεί, ή τσαρίνα έτρεξε σε συνάντησή του και ψιθύρισε:

— Τό αποφάσισα, Νικόλαε. Φεύγω μαζί σου.

Η ΕΡΤΩΡΗ ΦΡΟΥΡΑ ΚΥΚΛΩΝΕΙ ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ

ΕΡΧΟΝΤΑΙ! είπε κάποιος.

Πάνω από το άργό πιτσίσιομα της βορζής, ξεχώριζες τις ρόδες των άμαξιών που βουτούσαν στις λάσπες.

— Τι ώρα είναι, ρώτησε ή τσαρίνα.

— Τρεις και μισή.

Έξω ήταν νύχτα. Σηκώνοντας τις κουρτίνες, έβλεπες τους στρατιώτες να τρέχουν με φανάρια.

Χτύπησαν στην πόρτα. Άμύλητος ο τσάρος σηκώθηκε και βγήκε. Στο σκοτάδι, δίπλα στους στρατιώτες που περιέμεναν με ανασπώνοντας τους γιακάδες τους και το όπλο κρεμασμένο στον ώμο, ξεχώριζαν τα άμαξια.

Στο πρώτο ήταν ο κομισάριος Γιάκοβλεφ. Ο τσάρος και ή τσαρίνα προχώρησαν προς το μέρος του. Έφερε το χέρι του στο γούνινο σκούφο του.

— Μόνο έσεις, είπε στον τσάρο.

Κατάχλωμη, με χεῖλη που έτρεμαν, επενέβη ή τσαρίνα:

— Δεν θέλω ν' αφήσω τον άνδρα μου, είπε.

— Όχι, κυρία μου, απάντησε ο Γιάκοβλεφ με την άτονη φωνή του. Σήμερα εγώ διατάζω. Θ' ανεβείτε στο δεύτερο άμαξι.

Με σταθερό βήμα, μα με κάποιον σεβασμό, συνώδευσε την τσαρίνα και τη

Μαρία, που δεν θέλησε ν' αποχωριστεί τους γονείς της, στο δεύτερο άμαξι, και ξαναγύρισε κοντά στον τσάρο.

Στο τελευταίο άμαξι στοριώχτηκαν ο γιατρός Μποτκίν, και τέσσερα άλλα πρόσωπα της ακολουθίας. Στα παρθένα του σπιτιού οι μεγάλες δούκισσες κύταζαν βουρκαμένες. Άκούστηκε μία διαταγή. Τα μαστίγια χτύπησαν. Τα άλογα ξεκίνησαν τραβώντας τα άμαξια από τη λάσπη όπου είχαν βυθιστεί. Ήταν τέσσερις τα ξεμερώματα.

Ή συνοδεία άκολούθησε το δρόμο προς το Νότιο, αυτό που οδηγούσε στο Τσιούμεν. Αυό δρόμοι ξεκινούσαν από κεί. Ο ένας για το Αικατερίνμπουργκ, ο άλλος για το Όμσκ.. Στην πρώτη περίπτωση μία άτοιμηχανή με πολλά βαγόνια. Άπ' αυτά το ένα ήταν ένα εκουπέ πρώτης θέσεως της γραμμής Ζαμάρας — Ζιατούστ, που έφερε τον αριθμό 42.

Ο Γιάκοβλεφ ανέβασε σ' αυτό το τσαρικό ξευγάρι, μα τους χώρισε σε δυο διαφορετικά διαμερίσματα.

Όταν όλοι τακτοποιήθηκαν ο Γιάκοβλεφ έδωσε έντολή στην άτοιμηχανή να ξεκινήσει. Το τραίνο άρχισε να κυλάει επί ώρες. Τα ξεμερώματα σταμάτησαν σ' ένα μικρό σταθμό. Τι συνέβαινε; Ο Γιάκοβλεφ κατέβηκε για να τηλεφωνήσει. Όταν ξαναβήκε στο τραίνο ήταν για να δώσει στον μηχανικό έντολή να επιστρέψουν στο Τσιούμεν.

Όλοταχώς το τραίνο ξανάκανε τώρα τον ίδιο δρόμο, προς την αντίθετη κατεύθυνση, προσπέρασε το Τσιούμεν και τράβηξε προς το Όμσκ. Μα στο σταθμό Κουμζίνο, τον τελευταίο πριν από το Όμσκ, ή σιδηροδρομική γραμμή είχε άποκοπεί. Έρυθροί φρουροί είχαν στήσει φράγμα. Άπαγορευόταν ή διόδος.

Ο Γιάκοβλεφ πήδηξε κάτω από το τραίνο.

— Έλευθερώστε τη γραμμή, φώναξε. Οί έρυθροί φρουροί έμεναν άκίνητοι.

— Ποιός είναι ο υπεύθυνός σας;

Παρουσιάστηκε ένας παχύς άνδρας με μικρά μάτια και πεταγμένα κόκκινα μάλα.

— Διαδίδεται πως ετοιμάζεται ή απόδραση του τσάρου, είπε. Έτσι έμεις, έχουμε έντολή να μπλοκάρουμε το τραίνο.

— Ετοιμάζεται απόδραση του τσάρου!

Ο Γιάκοβλεφ έσκασε στα γέλια, ένα παράξενο γέλιο, είχαν αργότερα οι μαρτυρες. Έδειξε τα χαρτιά του, εξήγησε την άποστολή του, μα οι έρυθροί φρουροί έπέμεναν στο δικό τους. Το μόνο που κατάφερε ήταν να έλευθερώσουν την άτοιμηχανή από τα βαγόνια και να πάει μόνος μαζί της πίσω στο Όμσκ για να συνεννοηθεί.

Έπείσθημε μετά από μερικές ώρες και το τραίνο ξανάφυγε, με κατεύθυνση αυτή τη φορά προς το Αικατερίνμπουργκ. Ο Γιάκοβλεφ ήταν άμύλητος. Έμοιαζε έξοθενωμένος.

Στις 2 Μαΐου επιτέλους το εκουπέ σταμάτησε στο σταθμό του Αικατερίνμπουργκ. Ο τσάρος κατέβηκε πρώτος. Φορούσε μία χλαίνη χαλ κι' ένα κασέττο άξιωματικού. Ή τσαρίνα και ή κόρη της φορούσαν σκούρα παναφόρια. Διέσχισαν το σταθμό σε άπόλυτη σιωπή.

Έξω περιέμεναν αυτοκίνητα. Το ένα είχε οδηγό τον Παφρόνιο Τιτόφ Σαμοχάδωφ που στον εμφύλιο πόλεμο διοικούσε το ειδικό απόσπασμα των σιδηροδρόμων που είχε ως έργο τους τσουφεκισμούς κατά μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών. Στο δικό του αυτοκίνητο ανέβηκαν

ο τσάρος, ή τσαρίνα και ή μεγάλη δούκισσα Μαρία. Την ώρα που ξεκινούσαν ο Νικόλαος σήκωσε το κεφάλι ζητώντας με τα μάτια τον Γιάκοβλεφ. Μα ο κομισάριος είχε εξαφανισθεί.

ΕΛΩ ΕΙΝΑΙ Η ΟΙΚΙΑ ΙΠΑΤΙΕΦ

ΤΑ αυτοκίνητα στάθηκαν κατά μήκος ενός φράχτη από σανίδες. Άπό πίσω ξεχώριζε ένα παράξενο άσπρο σπίτι, με στρογγυλή στέγη.

— Τι είναι αυτό το σπίτι; ρώτησε ο τσάρος.

— Η οικία 'Ιπάτιεφ, απάντησε ο οδηγός.

Όρθιος στην πόρτα τους περίμενε ο κομισάριος Γκολοστσόκιν.

— Πολίτη Ρωμανώφ, είπε, μπορείτε να περάσετε.

Ο τσάρος μπήκε σ' ένα τετράγωνο δωμάτιο, τελείως γυμνό, που χρησίμευε για βεσιτάριο. Έκει τον σταμάτησε ο διοικητής ετού σπιτιού με ειδικό προορισμό, κλειδαράς Άβντιέφ.

— Πρώτα θα σάς ψάξουμε, είπε.

Ο τσάρεβιτς με τα άγαπημένα ζώα του.

Στρατιώτες με έπικεφαλής κάποιον Ντινκόφσκι άρπαξαν τον τσάρο, την τσαρίνα και τη μεγάλη δούκισσα Μαρία. Ένας άπ' αυτούς τράβηξε από τα χέρια της τσαρίνας την σάντα της.

— Ός τώρα είχαμε να κάνουμε με ανθρώπους που είχαν άνατροφή, είπε ο Νικόλαος Β'.

— Σας παρακαλώ, να μη ξεχνάτε ότι δώκεστε και είστε από κράτην, απάντησε ο Ντινκόφσκι.

Τότερα από τη σωματική έρευνα ή αυτοκρατορική οικογένεια, μαζί με τον Άβντιέφ διέσχισε το ισόγειο που ήταν κατελυμένο ολόκληρο από τους άνδρες της φρουράς.

Ή οικία 'Ιπάτιεφ ήταν ένα παράξενο οίκημα με πρόσοψη τεσσάρων μέτρων και βάθος τριάντα. Ήταν κτισμένη στο κέντρο του Αικατερίνμπουργκ πάνω σ' ένα οικόπεδο με πολύ μεγάλη κλίση, πράγμα που έδινε στο ισόγειο την όψη ύπογειου. Τα παρθένα των κυρίων δωματίων έδιναν πάνω στην όδο Βοζνεσένσκι. Πίσω ήταν ένας μικρός κήπος. Κήπος και σπίτι ήταν κυκλωμένα από ψηλό και διπλό ξύλινο φράχτη που χωριζόταν

στη μέση μ' ένα περιφερικό δρόμο.

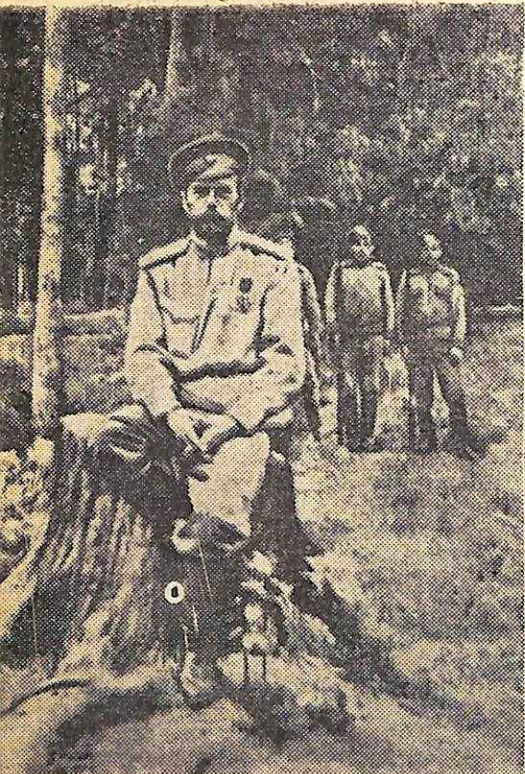
Στους διαδρόμους, στον κήπο, περιφέρονταν στρατιώτες που δεν ήταν της ύπηρεσίας, άτιμέλτητα ντυμένοι, πολλές φορές και μεθυσμένοι. Ο έπικεφαλής τους, που διηύθυνε επίσης και το σοβιέτ του Αικατερίνμπουργκ ήταν ο Σάια 'Ισαάκοβιτς Γκολοστσόκιν.

Ο Γκολοστσόκιν ήταν ένας άδύνατος και κοντόσωμος άνθρωπος 42 ετών με περίεργο τριγωνικό κεφάλι. Το πηγούνι του ήταν μικροσκοπικό και μυτερό, το μέτωπο πελώριο, το στόμα του στραβά, πιά ψηλά δεξιά άπ' ό,τι άριστερά. Μα αυτό που σου έκαμνε μεγαλύτερη έντύπωση στη φυσιογνωμία του ήταν τα μάτια του: μικρά και μαύρα άλλοτε φλογερά σαν δυό άναμμένα κάρβουνα κι' άλλοτε πάλι γεμάτα λαγνεία.

Ο Γκολοστσόκιν ήταν ο τύπος του επαγγελματία επαναστάτη. Δεν έκανε καμιά δουλειά. Μετά το 1905 είχε καταδικασθεί σε φυλάκιση σε κάποιο φρούριο, μα τα κατάφερε να δρατετεύσει. Τον ξανάπιασαν και τον έστειλαν στη

Σιβηρία. Πάλι τα κατάφερε να δρατετεύσει, έφυγε στο έξωτερικό, όπου έγινε μέλος της έκτελεστικής κεντρικής επιτροπής της μπολσεβικικής φράξιας και γύρισε στη Ρωσία το 1912 όπου συνέχισε την παράνομη δράση του. Τ'ξ 1913 νέα σύλληψη κι' άποστολή στη Σιβηρία. Αυτή τη φορά όμως δεν έπρόκειτο ν' άπελευθερωθεί παρά μόνο με την επανάσταση, όποτε κι' έγινε στρατιωτικός άσχηγος στα Ουράλια. Ένας άλλος επαναστάτης, ο Μπούτζεφ, που είχε έξοριστεί στη Σιβηρία μετά την εξέγερση του 1905, έλεγε τα έξης γι' αυτόν: «Ο Σάια 'Ισαάκοβιτς Γκολοστσόκιν ήταν ένας άνθρωπος που δεν φοβόταν το αίμα».

Έκτολα λοιπόν καταλαβαίνει κανείς τώρα την άστυρότητα που είχε έπιβληθεί στον αυτοκράτορα και την οικογένειά του. Ο Νικόλαος Β' έμενε με τη γυναίκα του σ' ένα δωμάτιο στο πρώτο πάτωμα του σπιτιού. Ή έπίπλωση ήταν από λουστραρισμένο πολύ σκούρο ξύλο. Ή μεγάλη δούκισσα Μαρία είχε το διπλανό δωμάτιο που έπικοινωνούσε και ή καμια όρερά τους έμενε λίγο μακρύτερα. Σε

Ο τσάρος αιχμάλωτος στο Τσάρ-σκόγιε - Σέλο. Τό τέλος ενός Κόσμου

Άλλο δωμάτιο ζέμεναν ο γιατρός Μποτκίν, ο καμαριέρης του αυτοκράτορα, Τσεμοντούροφ, κι' ο υπηρέτης 'Ιβάν Σεντνίεφ. Για μια αυτοκρατορική οικογένεια ή υπηρεσία αυτή ήταν έλλιπής, αν και ή αλήθεια είναι πως δεν υπήρχαν πολλές δουλειές. Ο Τσεμοντούροφ που διέφυγε την εκτέλεση, διηγήθηκε ως εξής τις πρώτες μέρες που ξήρσαν στην οκία 'Ιπάτιεφ:

«Με έντολή του τσάρου τρώγαμε όλοι στο ίδιο τραπέζι. Καμιά φορά δεν υπήρχαν παρά μόνο πέντε κουτάλια, ενώ είμασταν έπτά. Περίπατος στον κήπο δεν επιτρεπόταν παρά μόνο μια φορά για δεκαπέντε με είκοσι λεπτά. Την ώρα του περιπάτου ο κήπος ήταν κυλινδρικός από φρουρούς. Μέρα — νύχτα τρεις ερυθροί φρουροί φύλαγαν στο πρώτο πάτωμα: ο ένας στην πόρτα της εισόδου, ο άλλος στο χάλι, ο τρίτος κοντά στις τουαλέτες. Η συμπεριφορά και ή ένδυμασία αυτών των ανθρώπων ήταν απαίσια. Ατημέλητοι, χυδαίοι, με το τσιγάρο στο στόμα, ένέπνεαν το φόβο και την αηδία.

Κι' όμως ο τσάρος και ή τσαρίνα δεν πρόδιδαν την αγωνία που τους βασάνιζε. Μόνο όταν ξεκίνηε ή πόρτα μιλούσαν για τον τσάρεβιτς, για τις μεγάλες δούκισσες, για όλους όσους είχαν μείνει στο Τομπόλσκ.

ΟΛΗ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ... ΓΙΑ ΤΟ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟ

ΜΑ κι' εκεί ή κατάσταση είχε χειροτερέψει. Η παλιά φρουρά είχε αντικατασταθεί με ερυθρούς στρατιώτες από το Αικατερίνμπουργκ. Στις 19 Μαΐου — που ήταν τα γενέθλια του τσάρου — απαγορεύτηκε να γίνει λειτουργία. Και ξαφνικά διαδόθηκε ένα

νέο: «Αύριο φεύγουμε».

Και πραγματικά την άλλη μέρα στις ένδεκα το πρωί, οι αιχμάλωτοι μεταφέρθηκαν στο ποταμόπλοιο «Ρούς».

Ο ναύτης Ναγκόρνι, που είχε ανάλαβει τον τσάρεβιτς ειδικά, προχωρούσε πρώτος με το άρρωστο παιδί στην αγκαλιά του. Ακολουθούσαν ή «Όλγα, ή 'Αναστασία και ή Τατιάνα. Τελευταίοι έρχονταν τα μέλη της ακολουθίας τους που έφθανε ακόμη τα σαράντα — ένα άτομα.

Στις πέντε οι ρόδες του πλοίου άρχισαν να γυρίζουν. Ο κομισσάριος Ροντιόνωφ, που ήταν ο υπεύθυνος του ταξιδιού, κλείδωσε σε μια καμπίνα τον τσάρεβιτς και τον ναύτη του. Όταν ο στρατηγός Τατίσεφ, ύπασις της αυτοκρατορίας, τον πλησίασε για να του πει: «Είναι μισοπαράλυτος, ξέρετε, δεν μπορεί να φύγει». αυτός απάντησε:

— Ο πατέρας του μ' έβαλε φυλακή. Την Τετάρτη, 22 Μαΐου, τὸ «Ρούς» έφθασε στην αποβάθρα του Γιούμεν. Όλοι βγήκαν από το καράβι και με ένοπλη συνοδεία πήγαν στο σιδηροδρομικό σταθμό, όπου περίμενε ειδικό τραίνο.

Στις 23 Μαΐου το πρωί το τραίνο έφθασε στο Αικατερίνμπουργκ. Έβρεχε. Μπροστά στην κάθε πόρτα ήταν τοποθετημένοι ένοπλοι φρουροί. Πρώτος κατέβηκε ο Ναγκόρνι με τον 'Αλέξη Νικολάγιεβιτς στην αγκαλιά του. Ακολουθούσαν ή 'Αναστασία και ή 'Όλγα. Η Τατιάνα έρχόταν τελευταία.

Με τον έρχομό του τσάρεβιτς και των αδελφών του, ή τσαρίνα φαντάσθηκε ότι ή αιχμαλωσία δεν θα ήταν πιά τόσο βαρειά. Μα συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Η κακομεταχείριση αυξήθηκε. Οι φύλακες έλεβαν χρήματα, έσφραριζαν, παπούτσια. Ο τσάρος γινόταν θηρίο. Μια μέρα κατακόκκινος από το θυμό του άρπαξε από το γκαζά ένα φρουρό την ώρα που τον ανακάλυψε να σκαλίζει τα πράγματα των μεγάλων δονκισσών.

— Παλιολέφτη! φώναξε.

Ο στρατιώτης τον έσπρωξε και είπε καγχάζοντας:

— Κλέφτης ίσως να είμαι, μα εσύ είσαι στη φυλακή. Ο περιπάτος στον κήπο μειώθηκε από είκοσι σε δεκαπέντε λεπτά. Ο κομισσάριος άποχρώνε τις μεγάλες δούκισσες να παίζουν πιάνο ως άργα τη νύχτα. Για να πληρώνουν στην τουαλέτα, έπρεπε να ζητούν την άδεια. Τις συνόδευε κι' εκεί ένας ερυθρός φρουρός.

Ο 'Ιβάν Σεντνίεφ κι' ο Ναγκόρνι ήταν οι μόνοι που αδιαβίαζαν στους φρουρούς κι' έφθαναν κι' ως το σημείο να τους προκαλούν. Ένα πρωί ήρθαν να τους πιάσουν άστυφύλακες που τους πήγαν στο κρατητήριο. Ο Ναγκόρνι ήταν ένας πραγματικός κολοσσός. Μ' αυτόν χανόντα ο μόνος άνθρωπος που μπορούσε να άπερασπισθεί με τις γροθιές του την αυτοκρατορική οικογένεια.

Όλη τη μέρα ο τσάρος διάβαζε ή πήγαινε με το καροτσάκι το γιό του περίπατο που δεν μπορούσε πιά να περπατήσει. Η αυτοκρατορία έραβε με τις κόρες της. Το βράδυ έφελαν όλοι μαζί.

Από το ισόγειο οι φρουροί άπαντούσαν με επαναστατικά τραγούδια κι' όταν είχαν πει με αλογόλογα. Ο 'Αβντιέφ, ο πρώην κλειδαράς που έγινε κομισσάριος, ανακάτευε κι' αυτός τη φωνή του με τους άλλους. Κάθε νύχτα άρχιζε το ξεφάντωμα.

Και ξαφνικά, στις άρχές του 'Ιουλίου, όλα άλλαξαν. Ένα βράδυ ο Σάια 'Ισαακοβίτς Γκολοστσόβιν που έκανε αλφνηδισμό, βόηκε τους φρουρούς μεθυσμένους. Την άλλη μέρα ο 'Αβντιέφ είχε χαθεί. Τὸν αντικατέστησε ένας άνδρας με σκληρά μάτια και μαύρο γένι: ο ρολογάς Γιουρόφσκι.

Ο Γιουρόφσκι ήταν σαράντα έτών, άγρόματος, περίπου χολερικός και πεισματάρης. Είχε παντρευτεί την κόρη μιας πλούσιας εβραϊκής οικογένειας και με τα χρήματά της άνοιξε το ρολογάδικο του. Μετά όμως την έδωξε με την δικαιολογία πως έγινε διαμαρτυρομένη.

Με τις πρώτες μέρες της επαναστάσεως ο Γιουρόφσκι έγινε μέλος του τοπικού σοβιέτ. Κανείς δεν τον άγαπούσε, μα τον φοβόντουσαν. Ο Γκολοστσόβιν τον προβίβασε μετά σε κομισσάριο της δικαιοσύνης. Οι δυο μαζί διηύθυναν την τοπική Τσέκα.

Με μαύρο πανωφόρι κι' άκάθαρτα νύχια, περπατούσε με το κεφάλι πάντοτε γεμωμένο μπροστά και κυττάζοντας προς όλες τις κατευθύνσεις μαζί. Οι έμπιστοι του ήταν Λιδουναίσι και Μαγνύροι. Είχαν έρθει δέκα άπ' αυτούς που αντικατέστησαν τους εργάτες — φρουρούς του ισόγειου. Ο ίδιος είχε εγκατασταθεί στο πρώτο.

Έτσι στο πρώτο πάτωμα ζέμεναν ο τσάρος, ή τσαρίνα, ο τσάρεβιτς, οι τέσσερις μεγάλες — δούκισσες, 'Όλγα, Τατιάνα, Μαρία κι' 'Αναστασία, ο γιατρός Μποτκίν, ο μάγειρος Χαριτόνωφ, ή 'Αννα Ντεμίντοβα, ή καμαριέρα, κι' ο γέρος Τρούπ.

Στις 16 'Ιουλίου του 1918, κατά τη έπτά το βράδυ, ο Γιουρόφσκι κάλεσε τον βοηθό του, κάποιον Μεντιέντεφ.

— Μάζεψε τα περίστροφια των σκοπών, τού είπε.

Ήσαν δώδεκα όλα — όλα, ειδικού τύπου, Νάγκαν. Ο Μεντιέντεφ τα άκούμπησε και τα δώδεκα πάνω στο τραπέζι του κομισσάριου της δικαιοσύνης.

— Έν τάξει, είπε ο Γιουρόφσκι. Θα τα χρειαστούμε. Κι' ενώ ο Μεντιέντεφ εξακολουθούσε να στέκει άμύλητος μπροστά του, πρόσθεσε:

— Τη νύχτα θα εκτελέσουμε όλη την οικογένεια. Να πεις στους σκοπούς να μην άνησυχούν αν άκούσουν πυροβολισμούς.

Ήρθε ή νύχτα. Η αυτοκρατορική οικογένεια δεν ξαγρύπνησε. Μετά από το φαγητό δεν έγιναν ούτε κουβέντες, ούτε ψαλμοί. Όλοι έπεσαν νωρίς στα κρεβάτια τους κι' έδωσαν τα φώτα.

Τα μεσάνυχτα ο Γιακόμπ Γιουρόφσκι βγήκε από το γραφείο του, διέσχισε το μεγάλο σαλόνι, το δωμάτιο των μεγάλων δονκισσών και χτύπησε την πόρτα του τσάρου. Χωρίς να περιμένει άπάντηση, μπήκε μέσα κι' άναψε το φως. Ο τσάρος ανακάλυψε στο κρεβάτι του.

— Τι συμβαίνει;

— Πολλή Ρομανόφ, σηκώθηκε.

— Τι συμβαίνει; επανέλαβε ο τσάρος.

— Φοβόμαστε μήπως γίνουν ταραχές άπόψε τη νύχτα. Δεν αποκλείεται να έπιτεθούν εναντίον του πσιτιού. Για λόγους προσωπικής σας ασφάλειας πρέπει να εγκατασταθείτε στο ισόγειο.

— Πολύ καλά.

Όλοι σηκώθηκαν και ντύθηκαν. Μια ώρα μετά ο τσάρος βγήκε από το δωμάτιο του κρατώντας ο ίδιος το γιό του

στην αγκαλιά του. Ο Γιουρόφσκι περιμένει στο διάδρομο.

— Είστε έτοιμοι;

Ο τσάρος έκανε με το κεφάλι του ναί, και ή μικρή ομάδα ξεκίνησε με τον Γιουρόφσκι πρώτο. Πίσω του έρχόταν ο τσάρος, πάντοτε με τον τσάρεβιτς στην αγκαλιά του, ή τσαρίνα, ή 'Όλγα, ή Τατιάνα, ή Μαρία και λίγο πίσω ή 'Αναστασία που χασμουριόταν και έσπιαχνε την κοσίδα της, ο γιατρός Μποτκίν, ή 'Αννα Ντεμίντοβα, ο Χαριτόνωφ κι' ο Τρούπ.

Μ' αυτήν την τάξη κατέβηκαν στο ισόγειο, ξανάβηκαν στο διάδρομο τον ίδιο δρόμο προς την αντίθετη κατεύθυνση και μπήκαν σ' ένα δωμάτιο κοντά στην είσοδο, στο ίδιο όπου τους είχε γίνει ή σωματική έρευνα όταν είχαν πρωτοέρθει. Μερικοί κρατούσαν από ένα μαξιλάρι. Η 'Αννα Ντεμίντοβα είχε πάρει δυό. Δεν υπήρχαν καρέκλες στο δωμάτιο.

— Πάω να σάς φέρω, είπε ο Γιουρόφσκι.

Έφεραν τρεις. Η τσαρίνα, ο τσάρος κι' ο τσάρεβιτς κάθισαν. Οι άλλοι έμειναν όρθιοι στηριγμένοι στους τοίχους.

Ο Γιουρόφσκι βγήκε για δεύτερη φορά. Στο βάθος του διαδρόμου ήταν ένδεκα άνδρες. Στον καθένα ο Γιουρόφσκι έδωσε ένα περίστροφο και κράτησε το δαδάκατο για τον εαυτό του.

— Έτσι θα έχω δυό, ψιθύρισε.

Κι' έδειξε το εμάουζερ που έφηνε κάτω από το μαύρο πανωφόρι του.

Με σιγανά βήματα οι δώδεκα άνδρες προχώρησαν προς το δωμάτιο, όπου βρισκόταν ή τσαρική οικογένεια. Ο Γιουρόφσκι κόλλησε μια στιγμή το αυτί του στην πόρτα. Κανένας από τους αιχμαλώτους δεν μιλούσε.

Τότε, άπότομα, άνοιξε την πόρτα. Οι ένδεκα άνδρες ήταν πίσω του κρύβοντας ακόμη τα όπλα τους. Ο Γιουρόφσκι προχώρησε, τράβηξε ένα χαρτί από την τσέπη του, κι' έκανε πως διάβαζε: "Τότε-ρα είπε:

— Νικόλας 'Αλεξάντροβιτς... Οι δικοί σας προσάβησαν να σάς έλευθερώσουν... Βρισκόμαστε στην ύποχρέωση να σάς εκτελέσουμε.

— Ε! Πώς; φώναξε ο τσάρος.

Θά έλεγε κανείς πως δεν κατάλαβε.

Η τσαρίνα όμως έκανε το σταυρό της. Ο Γιουρόφσκι τότε σήκωσε το όπλο του και πυροβόλησε πάνω στον τσάρο από έλάχιστη άπόσταση. Ο Νικόλαος Β' έπεφτε μονοκόμματος.

Ήταν το σύνθημα για τη σφαγή. Τα περίστροφια εκπυροσόησαν σε άδιάκοπη βροντή. Όλα έγιναν τόσο γρήγορα, που κανένας δεν πρόλαβε να κινηθεί άπό τη θέση του. Μόνο ή 'Αννα Ντεμίντοβα προσπάθησε να φύγει βάζοντας μπροστά τα μαξιλάριά της για να καλυφθεί. Όταν έπεσε δεν ήταν παρά μόνο τραυματισμένη. Τότε ένας από τους Λιδουναίους την διαπέρασε με τη λόγχη του μια, δυό, τρεις φορές. Τὸ περίεγο είναι πως ή ζωή δεν είχε γαζωθεί παρά μόνο από το άρρωστο παιδί. Μετά από τους άλλεπάλληλους πυροβολισμούς, ο τσάρεβιτς εξακολουθούσε να βογγά.

«Μπροστά μου ο Γιουρόφσκι τον πυροβόλησε δυό ή τρεις φορές με το Νάγκαν του, διηγήθηκε άργότερα ο Μεντιέν-

τεφ. Τότε μόνο έπαψε να βογγάει. Βγήκα. Με είχε πιάσει ναυτία.

Απ' αυτή την τρομερή νύχτα, αυτή που σήμερα διατείνεται πως είναι ή 'Αναστασία, δεν διατήρησε παρά μια άόριστη μόνο άνάμνηση:

— Θυμώμαι πως κρύφτηκα πίσω από την αδελφή μου 'Όλγα, έλεε στην άνάκριση. Τότε άκουσα τους πυροβολισμούς που χτύπησαν τον πατέρα μου, την 'Όλγα και τον αδελφό μου. Μετά δεν ξέρω τίποτ' άλλο, γιατί λιποθύμησα. Όταν ξαναβρήκα τις αισθήσεις μου δυό στρατιώτες της έξατερικής φρουράς είπαν πως με βρήκαν ζωντανή όταν τους δόθηκε ή έντολή να καθάρσουν το δωμάτιο.

Τὸ σπίτι στο Τομπόλσκ, σε άπόσταση 2.500 χιλ. από τη Μόσχα, όπου αιχμαλωτίσθηκε ή τσαρική οικογένεια.

«Αν παραδεχόμυε όμως τις δηλώσεις που έκαναν οι μάτυρες, ή έκδοχή αυτή φαίνεται άπίθανη. Ένας ερυθρός φρουρός, ο Ντεριάβιν, που βρισκόταν στην αλλη την ώρα της εκτελέσεως, τα παρακολούθησε όλα από ένα παράθυρο. Δηγγείται:

— Όταν όλα τα ρύματα έπεσαν, τα έβαξαν ένα — ένα και τ' άποτελείωσαν με τις έξολόγγες. Τότερα οι Λιδουναίσι κατέβησαν σεντόνια από το πρώτο πάτωμα. Έρριξαν μέσα τα πτώματα και πήγαν στην αλλη. Στην αλλη πόρτα περίμενε ένα αυτοκίνητο και τα πέταξαν μέσα.

ΣΤΙΣ 17 'Ιουλίου τα ξεμωρώματα ή χωρική 'Αναστασία Ζικόβα ξεκίνησε από το χωριό Κοπιάκ. Την συνόδευαν ο γιός της Νικόλας και ή νύφη της και πήγαιναν στο Αικατερίνμπουργκ που άπείχε καμιά είκοσιάρια χιλιόμετρα. Ήταν μέρα άγοράς και σκόπευε να πουλήσει το ψάρι της.

Ανατολικά, πάνω από ένα άλσίδιο από σημύδες, ο άδρανός άρχισε να φωτίζεται. Ξαφνικά, όπως έφθαναν στο πηγάδι των Τεσσάρων — 'Αδελφών, ένα ξέφωτο όπου υπήρχαν άλλοτε τέσσερα πεύκα, ο Νικόλας φώναξε:

— Κυτάτε! Σε άπόσταση ένατο περίπου μέτρων προχωρούσε μια παράξενη συνοδεία. Πολλά αυτοκίνητα και έφιπποι ερυθροί φρουροί προχωρούσαν στον καρόδρομο. Οι Ζικόβοι στάθηκαν, μα από την ομάδα δυό καβαλλάρηδες ήρθαν καλπάζοντας προς το μέρος τους:

— Γυρίστε άπό κει που ήρθατε, τούς φώναξαν, και μη γυρίσετε να κυτάξετε πίσω σας.

Έντρομοι οι Ζικόβοι χτύπησαν το άλσίδιο τους και γύρισαν τα μπόρς — πίσω. Φθάνοντας πάλι στο χωριό ή 'Αναστασία Ζικόβα άνήγγειλε:

— Προσέξτε, έρχονται στρατεύματα. Όλοι κλείστηκαν στις ίσμπες τους και

περίμεναν. Μα εκείνη τη μέρα ο ερυθρός στρατός δεν πήγε ως το Κοπιάκ, ούτε προχώρησε πέρα από το πηγάδι των Τεσσάρων 'Αδελφών.

Έκει πράγματι ο Γιουρόφσκι είχε άποφασίσει να εξαφανίσει τα πτώματα. Τα ξέντυσαν. Στα έσφραριζαν των δονκισσών βρέθηκαν πολλά κοσμήματα. Πολλά κύλησαν στα χόρτα και πατήθηκαν.

Ο Γιουρόφσκι διηύθυνε τις επιχειρήσεις μαζί με δυό κομισσάριους. Τα πτώματα τεμαχίστηκαν και μετά στοιβάχτηκαν πάνω σε μια μεγάλη πυρά, που θα έκαψε τρεις μέρες και τρεις νύχτες. Για να δυναμώσουν τη φωτιά έφεραν και δασίνη (700 κιλά).

Κάποιος Ζμίν παρουσιάστηκε στη φαρμακαποθήκη του λόχου μ' ένα σημείωμα που έλεγε: «Παράγωγο να παραδώσετε χωρίς άγοπορία στον φέροντα 80 κιλά θειικό όξύ». 'Παραγραφή: Βοϊκόφ. Μερικές ώρες άργότερα ο Ζμίν ξαναδύετο σημείωμα: «Διατάγη να παραπορευαστείτε στη φαρμακαποθήκη με δώσετε στον φέροντα τρεις ακόμη νε-νεκέδες θειικό όξύ».

Τὸ δὲν αυτό χρησιμοποιήθηκε για να εξαφανίσει ό,τι είχε άφήσει ή φωτιά.

Στις 20 'Ιουλίου όλα είχαν τελειώσει. Ήταν καιρός. Ο «λευκός στρατός» του

Μια από τις τελευταίες φωτογραφίες του Τσέχωφ λίγο πριν από το θάνατό του. Είχε παρθεί στη Γιάλτα, όπου ο μεγάλος συγγραφέας προσπαθούσε να ξαναβρεί δυνάμεις, ζώντας στο εξοχικό εκεί σπίτι του. Τον Τσέχωφ συνοδεύουν τα δυο αγαπημένα του σκυλιά, ο «Τουζίκ» και ο «Καστάν».

«Αν ζούσε θα ήταν τώρα 101 χρόνων. Από πέρσι, που γιορτάστηκε η εκατονταετηρίδα της γεννήσεώς του, τα έργα του παίζονται σ' όλο τον κόσμο και τα βιβλία του, μεταφρασμένα ήδη σ' όλες σχεδόν τις γλώσσες, σημειώνουν πρωτοφανή έκδοτική επιτυχία: Γιατί ο Τσέχωφ εξακολουθεί να είναι ο πιο μοντέρνος, ο πιο επίκαιρος από τους συγγραφείς των τελευταίων εκατό χρόνων. Κανένας άλλος δεν είναι περισσότερο κοντά μας. Ο χρόνος, αντί να τον απομακρύνει, τον φέρνει πλησιέστερα στην εποχή μας. Ο Τσέχωφ είναι σύγχρονος, πιο σύγχρονος κι' από τους συγγραφείς που ζούν σήμερα. Ο καθένας μας μπορεί να βρει τα προβλήματά του και τις ανησυχίες του στο έργο του. Ποιά, όμως, είναι αυτό το έργο;

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΣΕΧΩΦ

ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ ΕΡΓΟ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ο ΤΣΕΧΩΦ πού, όταν ζούσε, δεν τον είχαν καταλάβει παρά λίγοι μόνο διορατικοί θαυμαστές του, είναι σήμερα ένας από τους δημοφιλέστερους συγγραφείς όλου του κόσμου. Τα θεατρικά έργα του παίζονται παντού με καταπληκτική επιτυχία, τα διηγήματά του κυκλοφορούν σ' εκατομμύρια αντίτυπα σ' όλες τις γλώσσες, γίνονται ταινίες που θριαμβεύουν σ' όλες τις χώρες. Το έργο του, που είχε κριθεί από τους συγχρόνους του, σαν η έκδηλη της πιο μαύρης απαισιοδοξίας, μάς κάνει τώρα πιο πλούσιους και μάς πείθει να έχουμε περισσότερη εμπιστοσύνη στον άνθρωπο, στην αγάπη και στη ζωή. Η αλλαγή αυτή πρέπει, βέβαια, ν' αποδοθεί στις αναστατώσεις των τελευταίων χρόνων, αλλά και στο γεγονός ότι ο Τσέχωφ, όπως κάθε αληθινός καλλιτέχνης, ήταν ένας πρόδρομος κι' ένας προφήτης, που δρισκεόταν πιο μπροστά από την εποχή του.

«Η αξία του έργου του είναι ότι το έργο αυτό είναι κατανοητό όχι μόνο από όποιονδήποτε Ρώσο, αλλά από όποιονδήποτε άνθρωπο γενικά» είπε μια μέρα ο Τολστόι μιλώντας για τον Τσέχωφ. Και πραγματικά, εκείνο που δίνει τόσο σπάνια αξία στο έργο του Τσέχωφ, είναι η ανθρωπιά του, μαζί μ' ένα έξοχο και πυκνό ύφος και μ' ένα λεπτό και καλοκάγαθο χιούμορ, χαρακτηριστικά ρωσικά.

Γιατί ο Τσέχωφ, όπως έλεγε και πάλι ο Τολστόι, είναι «πολύ, πάρα πολύ Ρώσος». Έχει, πραγματικά, περιγράφει ως το βάθος, στα βιβλία του, τη ζωή και τους ανθρώπους της Ρωσίας του τέλους του 19ου και της αρχής του 20ού αιώνας.

Ο ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ

Ο ΤΣΕΧΩΦ είναι ένας συγγραφέας ρεαλιστής — αλλά με το δικό του τρόπο, που ξεχωρίζει τόσο πολύ από το ρεαλισμό των άλλων συγγραφέων της εποχής του. Η πρωτοτυπία του, ή καινοτομία του εκδηλώνεται και στο περιεχόμενο και στη μορφή. Ο Τσέχωφ θέλησε να μεταφέρει στη σκηνή τη ζωή σ' όλη την πολύπλοκη σύνθεσή της και στις αντιφάσεις της, να δείξει το μπλέξιμο του καλού και του κακού, του ουσιαστικού και του ασήμαντου. «Στη σκηνή — έλεγε — όλα

πρέπει να είναι τόσο πολύπλοκα και τόσο απλά συνάμα, όσο είναι στη ζωή. Μερικοί άνθρωποι γευματίζουν και, ενώ αυτοί γευματίζουν, είναι δυνατό να κρίνεται ή μελλοντική εύτυχία τους ή ν' αναστατώνεται ριζικά η ζωή τους». Η τόσο θαυμάσια γοητεία των θεατρικών έργων του συνίσταται, σύμφωνα με τον όρισμό του Νεμίροβιτς Νταντσέκο — ενός από τους ιδρυτές του Θεάτρου Τέχνης της Μόσχας — «στην καθημερινή αλήθεια, τη ζωντανή και απλή που συνδυάζεται μ' ένα βαθύ λυρισμό».

Ο Τσέχωφ, είναι, όμως, προ πάντων γνωστός σαν απaráμιλλος άριστοτέχνης του σύντομου διηγήματος. Έχει κατορθώσει στις περιφημες «μινιατούρες» του — γιατί τα διηγήματά του είναι πραγματικά μινιατούρες — ν' αναπολεί με λίγες πινελιές έναν ολόκληρο κόσμο και ν' αποκαλύπτει το βαθύ του νόημα. «Σ' αυτό το είδος (δηλαδή στο διήγημα) κανένας δεν μπορεί να σ' ξεπεράσει» έγραφε ο Γκόρκι «κανένας δεν μπορεί να γράψει τόσο απλά όσο εσύ τόσο απλά πράγματα». Κι' ο Γκόρκι πάλι δίνει την ακόλουθη συμβουλή στον διάσημο συγγραφέα Άντρεϊφ: «Να διδαχθείς από τον Τσέχωφ την ακριβολογία και την οικονομία στην έκφραση, αλλά φρόντισε για όνομα του Θεού να μη θελήσεις να μιμηθείς τη γλώσσα του: Είναι άμιμητη και θα χαλάσεις το ύφος σου αν την αντιγράψεις. Όπως μια ωραία γυναίκα χωρίς πάθος, δε δίνεται».

Ο ίδιος ο Τσέχωφ έχει εκφράσει τις ιδέες του για τον τρόπο που πρέπει να γράφονται τα διηγήματά: «Ένα διήγημα, έλεγε, είναι καμωμένο από μια αρχή κι' από ένα τέλος... Είναι προτιμότερο να λείει κανένας λίγα, παρά πολλά». Επίσης, έλεγε: «Η συντομία είναι αδελφή του ταλέντου».

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ

Σ ΕΝΑ γράμμα στον αδελφό του, ο Τσέχωφ λέει ότι, στη λογοτεχνία, εκείνο που έχει σημασία δεν είναι να είναι κανένας υποκειμενικός και προσωπικός: «Στους ανθρώπους — γράφει — να προσφέρει ανθρώπους κι' όχι τον εαυτό σου!». Έτσι ο Τσέχωφ δεν παρουσιάζει εξαιρετικά πρόσωπα σ' εξαιρετικές καταστάσεις, αλλά απλούς ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή. Δεν παίρνει πο-

τέ απέναντι στους ήρωές του μια συγκαταβατική στάση, ούτε όμως και τους εξιδανικεύει: Προσπαθεί απλώς ν' ανακαλύψει σ' αυτούς μια ανθρώπινη ποιότητα. Σ' ένα άλλο του γράμμα γράφει: «Να επιμένεις σ' ό,τι είναι ζωτικό, σ' ό,τι είναι αιώνιο και προκαλεί αίσθήματα αληθινά ανθρώπινα κι' όχι μικρόψυχα».

Η φροντίδα αυτή είναι ιδιαίτερα αίσθητη σ' ένα από τ' αριστουργήματά του, στο διήγημα «Το Τζιτζίκι», που το είδαμε πριν από λίγα χρόνια γυρισμένο σε μία εξαιρετικά καλή ταινία. Η ήρωίδα, γυναίκα ενός γιατρού στην επαρχία, αναζητεί αδιάκοπα έναν αληθινό άνδρα ανάμεσα στους γνωστούς της, ζωγράφους, μουσικούς, ήθοποιους. Δεν παρατηρεί ότι το άφανές πλάσμα που ζει πλάι της, ο άνδρας της ο γιος τρὸς Ντυμώφ, είναι ένας θαυμάσιος άνδρας. Δεν το καταλαβαίνει παρά πολύ αργά, όταν ο Ντυμώφ πεθαίνει στη θέση του σώζοντας την ζωή ενός αρρωστου παιδιού.

Στα σύντομα διηγήματά του ο Τσέχωφ έχει κάνει αίσθητο έναν ολόκληρο κόσμο κι' έχει κλείσει ένα βαθύ φιλοσοφικό περιεχόμενο: Μερικές ταπεινές λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής, μερικές σημειώσεις που αρκούν για ν' δώσει στα πρόσωπά του μια εκπληκτική ένταση. Έκείνο που χαρακτηρίζει, άλλωστε, ολόκληρο το έργο του Τσέχωφ, είναι ότι ο συγγραφέας δεν ενδιαφέρεται για εξαιρετικούς ήρωες, αλλά για απλούς ανθρώπους που παλεύουν με την καθημερινή ζωή, με την κοινοτυπία και τη μονοτονία της. Συχνά τα πρόσωπα αυτά είναι πλάσματα που δεν έχουν επιτυχία να πραγματοποιήσουν τις βαθιές επιθυμίες τους και/που έχουν καταποντισθεί τελικά στη μετριότητα. Δεν παύουν, ωστόσο, ν' αναζητούν την αλήθεια και το νόημα της ζωής. «Πρέπει να ξέρει κανένας γιατί ζει, γιατί διαφορετικά όλα είναι εσκαπτα, όλα είναι άτομα» λέει μια ήρωίδα του.

Η «ΑΝΘΡΩΠΙΑ» ΤΟΥ ΤΣΕΧΩΦ

ΓΙΑ τον Τσέχωφ, η «άνθρωπια» είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του ρωσικού χαρακτήρος. «Υπάρχουν ταλέντα συγγραφέων, ήθοποιων, ζωγράφων. Αυτός έχει ένα ειδικό ταλέντο, το ανθρώπινο ταλέντο» γράφει στο διήγημά του «Μια Κρίση» μιλώντας για το φοιτητή Βασίλιεφ, ένα νέο ευαίσθητο και με μεγάλη αγνότητα. Το θέμα της συνειδήσεως, της προσωπικής ευθύνης για τον πόνο και τη δυστυχία του άλλου, ξαναγυρίζει αδιάκοπα στο έργο του.

Ένα άλλο βασικό γνώρισμα του ρωσικού χαρακτήρος είναι εκδηλο στο έργο του Τσέχωφ: Η σταθερή αναζήτηση της αλήθειας και του νοήματος της ζωής.

Ο Τσέχωφ, μετά τον Πούσκιν, τον Τουργκένιεφ και τον Τολστόι, έχει δημιουργήσει έξοχα πορτραίτα Ρωσίδων: Τὴν Βερότσκα, ήρωίδα του δράματος διηγήματος, τη Μίσσους (στο διήγημα «Τὸ σπίτι με τὸ μεσοπάτωμα»), τη Σόνια στο θεατρικό του έργο «Ο Θείος Βάνια», τὴν Άννα Σερεκέεβνα στο περίφημο διήγημά του «Η κυρία με τὸ σκυλάκι», που ἡ ὁμόθυμη ταινία εἶχε τόσο μεγάλη επιτυχία πέρσι σὴν Ἀ-

θήνα, τὴν Εἰρήνη στο δράμα «Οἱ τρεῖς ἀδελφές». Οἱ τόσο διαφορετικὲς αὐτὲς γυναῖκες ἔχουν κοινὸ χαρακτηριστικὸ τὴ δύναμη καὶ τὸ βάθος τῶν αἰσθημάτων, τὴν ἀπόλυτη ἀπλότητα καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἡ γοητευτικότερη, ὁμῶς, γυναίκα δημιουργία τοῦ Τσέχωφ εἶναι ἴσως μιὰ νεαρή χωρική, ἡ Λίπα στὸ διήγημα «Ἡ χαράδρα» — μιὰ γυναίκα ποὺ συνδυάζει μιὰ μεγάλη ψυχικὴ σταθερότητα με τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ τὴν καλωσύνη. Μιὰ φοδερὴ δυστυχία, ὁ θάνατος τοῦ μοναδικοῦ παιδιοῦ της, δὲν κατορθώνει νὰ τὴν κάνει στριφνὴ, δὲν στεγνώνει τὴν καρδιά της.

Γιατί, στὸ έργο τοῦ Τσέχωφ, ὁ ἄνθρωπος ἀντλεῖ τὴ δύναμή του ἀπὸ τὴ φύση ὅπου ζεῖ. Ὁ Ἰδάνωφ, τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τοῦ πρώτου θεατρικοῦ έργου τοῦ Τσέχωφ (1887) εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ποὺ ἀναζητοῦν τὴ σωτηρία τους, ἐνῶ ἡ ζωὴ τους δὲν ἦταν παρὰ μιὰ διαδοχὴ ἀπὸ ἀποτυχίες. Τὸ τοπίο δὲν εἶναι γιὰ τὸν Τσέχωφ μιὰ ἀπλὴ σκηνογραφία, ἀλλὰ τὸ ἀληθινὸ φόντο ποὺ δίνει στὸ πρόσωπο ὅλη τὴν ἀνάγλυφη παραστατικότητά του. Ἀπὸ τὸ πρώτο του ἀκόμα διήγημα, τὴ «Ἰστέπκα», ὁ Τσέχωφ τάσσει γιὰ σκοπὸ τοῦ «νὰ κάνει τοὺς ἀναγνώστες του νὰ ἴδουν τὸν πλοῦτο, τοὺς θησαυροὺς τῆς ὁμορφιάς» ποὺ ὑπάρχουν στὸ ἀπέραντο ρωσικὸ τοπίο.

Δὲν πέφτει, ὡστόσο, σὲ ψεύτικο, σὲ νόθο ρωμαντισμό. «Οἱ περιγραφὲς τῆς φύσης, ἔλεγε, εἶναι καλές, ἀλλά... ἔχω τὸ αἶσθημα ὅτι χρειαζόμαστε κάτι ἄλλο». Τὰ διηγήματά του εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ φιοριτούρες, ἀπὸ στολίδια: Εἶναι ἀπλά, χωρὶς τίποτε τὸ τεχνητὸ, καμμιὰ φορὰ θεληματικὰ λακωνικά.

Η ΖΩΗ ΟΠΩΣ ΘΑΠΡΕΠΕ ΝΑ ΗΤΑΝ

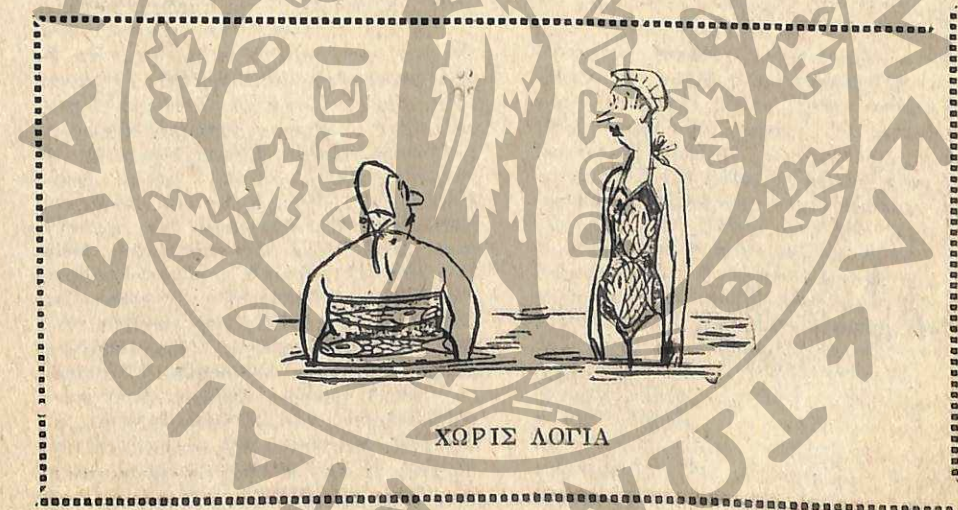
ΜΙΑ σημαντικὴ θέση στὸ έργο του κατέχουν τὰ πρόσωπα ποὺ δὲν μόρεσαν νὰ «πραγματοποιηθοῦν» καὶ ποὺ, με τραγικὴ ἔνταση, αἰσθάνονται πόσο ἡ ζωὴ τους ὑπῆρξε μάταιη, ἀχρηστὴ, ἀποτυχημένη. Ἐκείνο ποὺ ἤθελα, εἶπε μιὰ μέρα ὁ Τσέχωφ στὸ Ρώσο κριτικὸ Τυχόνωφ, ἦταν νὰ πᾶ τίμια στοὺς ἀνθρώπους: Κυτταχθεῖτε καὶ ἰδέτε σὲ ποῖο σημείο ἡ ζωὴ σας εἶναι κακὴ καὶ ἀχρηστὴ. Ἐκεῖ μεγάλη σημασία νὰ καταλαβαίνουν οἱ ἄνθρωποι τοῦτο: Ἄν τὸ καταλαβαίνουν, θὰ δη-

μιουργήσουν ἀσφαλῶς γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μιὰ καλύτερη ζωὴ».

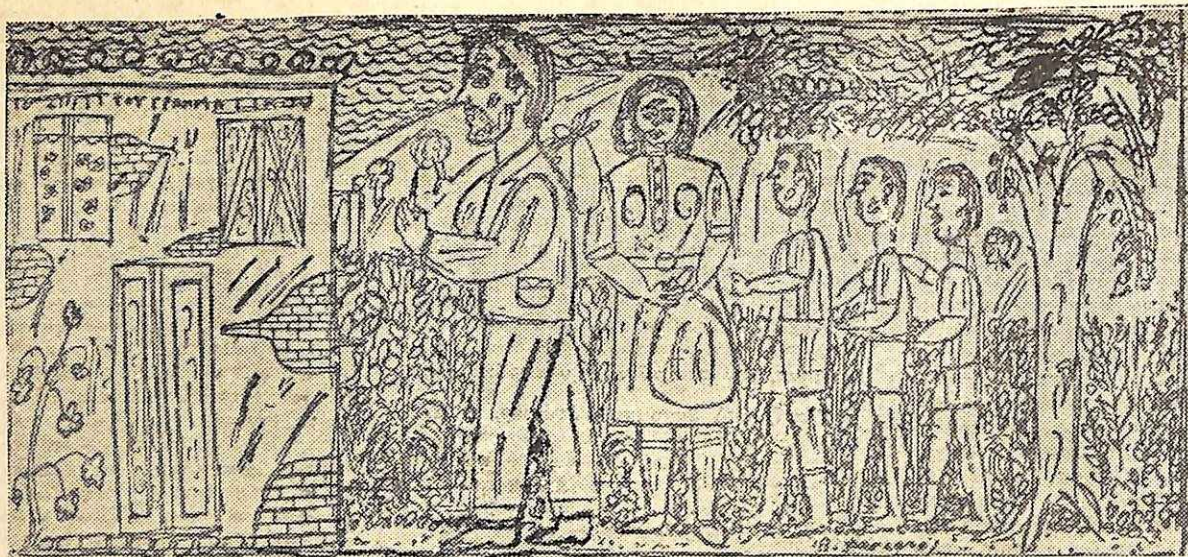
Γιατὶ ὅσο αὐστηρὴ καί, καμμιὰ φορὰ, ὅσο τρομερὴ κι' ἂν εἶναι ἡ «πρόζα τῆς ζωῆς» ποὺ περιγράφει ὁ Τσέχωφ — τὰ έργα του δὲ δίνουν ποτὲ τὸ αἶσθημα ἐνὸς ἐρέβους χωρὶς διέξοδο — μιὰς ἀτμοσφαιρᾶς ἀπελπισίας ποὺ ἐμποδίζει τὴν ἀναπνοή. Ἄν ἐπικρίνει τὶς ἀρνητικὲς ὀψεις τῆς ζωῆς τοῦ καιροῦ του, τὸ κάνει γιὰτὶ πιστεύει στὶς ἀλλαγὲς ποὺ ἐλπίζει καὶ ποὺ περιμένει. Γι' αὐτὸ τὸ έργο του εἶναι τόσο σύγχρονο σήμερα, γι' αὐτὸ οἱ ἥρωές του εἶναι τόσο κοντά μας. «Καμμιὰ συμφορὰ δὲν μπορεῖ νὰ τσακίσει αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους» σκέπτεται ὁ ἥρωας τοῦ διηγήματος «Ἡ σύζυγος», βλέποντας τοὺς Ρώσους χωρικοὺς νὰ ὑπομένουν με θάρρος τὶς ἀτυχίες τῆς ζωῆς. «Πόσο πλούσια καὶ ποικίλη εἶναι ἡ ζωὴ!» λέγει ἕνα ἄλλο πρόσωπό του, ὁ σοφὸς Γιάρτσεφ στὸ διήγημα «Τρία χρόνια» καὶ προσθέτει: «Νὰ ξέρετε ὅτι πείθομαι κάθε μέρα περισσότερο ὅτι εἴμαστε στὶς παραμονὲς ἐνὸς μεγάλου θριάμβου καὶ ὅτι θὰ ἤθελα νὰ μπορούσα νὰ ζήσω ἀρκετὰ, ὥστε νὰ πάρω κι' ἐγὼ μέρος σ' αὐτὸ τὸ θρίαμβο!».

Δὲν εἶναι, λοιπόν, ὁ συγγραφέας τῆς ἀπαισιοδοξίας ὁ Τσέχωφ, ὅπως τόσο πρᾶχειρα τὸν χαρακτήρισαν όταν ζοῦσε. Ἐχει περιγράψει, βέβαια, τὴ θλιβερὴ πραγματικότητά τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ πιστεύει στὸ μέλλον, περίμενε καλύτερους καιροὺς, εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴν ἀνθρωπιά ποὺ εἶναι ἡ ἀκατάλυτη δύναμη τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Ὁ Τσέχωφ περιέγραψε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἀποτελοῦσε καμπὴ στὴν ἱστορία τῆς χώρας του, όταν διαγράφονταν ἤδη ἐπικείμενες κοινωνικὲς ἀλλαγές. Ἡ πραγματικότητά ποὺ ἔχει περιγράψει ἀνήκει ἀπὸ καιρὸ πλέον στὸ παρελθόν. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ τόπου του ἔχει ἀλλάξει ριζικά. Τὰ πρόσωπα, ὁμῶς, τοῦ Τσέχωφ — στὰ διηγήματά καὶ στὰ θεατρικὰ έργα του — εξακολουθοῦν νὰ εἶναι πάντοτε ἀληθινὰ, πραγματικά, ἐπικάαιρα, ζωντανά. Γιατὶ τὰ πρόσωπα τοῦ Τσέχωφ εἶναι ὁ αἰώνιος ἄνθρωπος σ' ὅ,τι ἔχει πιὸ βαθύ, πιὸ μόνιμο, πιὸ σταθερὸ, πιὸ ἀναλλοίωτο. Τὰ πρόσωπα τοῦ Τσέχωφ εἶναι οἱ ἄνθρωποι κάθε τόπου καὶ κάθε ἐποχῆς — σύγχρονοι πάντοτε.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

Τὸ σπίτι τοῦ Γραμματικοῦ

Διήγημα τοῦ Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΠΩΣ τὸν ἄφρισαν τόσον καιρὸ στὴ θέση του, χωρὶς νὰ τὸν τσεκουρώσουν, ἢ χωρὶς νὰ τὸ πετάξουν ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολή, ὁ γραμματικὸς δὲν μπορούσε νὰ τὸ καταλάβει, δοξολογοῦσε ὅμως τὸ Θεό, φτωχὸς φαμελίτης, αὐτὸς κι' ἡ γυναίκα του. Ἀλλὰ τόσο χαρούμενα δὲν ἔνοιωθε τὸν καιρὸ ποὺ περνοῦσε, ὅσο εὐλογοῦσε καὶ τὸν τόπο ποὺ κάθονταν, ἕνας χόνοος τώρα κόντευε, τὸν εὐλογημένο τόπο. Δὲν ἦταν ἀκόμα χώρα καὶ δὲν ἦταν πιά χωριό. Τῆς χώρας δὲν εἶχε τὴ στενόχωρη καὶ τὴν κακόμοιρη ζωὴ, καὶ τοῦ χωριοῦ δὲν εἶχε τὴν ἐρμιά, τὴν ἀγοιῶδα. Ὁ εὐλογημένος τόπος χτισμένος ἦτανε κλισμακωτὰ στὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ, χαίροταν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ βουνοῦ, τὸ νερὸ ποὺ δροσιζει καὶ τὴν ψυχὴ, τὰ φουντωμένα δέντρα, ζωντανά, ποὺ μαζὶ κοιμούνται καὶ ξυπνοῦν, σειοῦνται καὶ λυγίζονται, θυμώνουν καὶ γελοῦν, με ψιθυρίσματα καὶ με τραγοῦδια, τὸν κατακάβαρον ἀέρα τὸν παρθεναλὸ, τὸ δυνατὸ, μὰ ὅχι καὶ κακόδουλο, χειμῶνα, ποὺ θαρρεῖς πὼς εἶναι νέος καὶ παλληκαρὸς κι' αὐτὸς, κι' ἀγνάντευε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του τὸν κάμπο μακρυνότερα καὶ γι' αὐτὸ ἡμιφωτότερο, κι' ἀκόμ' ἄσπεργότερα τὴ θάλασσα, σὰν ἄλλου κόσμου ὄνειρο. Ἀλλ' ὁ φτωχὸς γραμματικὸς μετὰ τὴ γυναίκα του δὲν εἶχαν μάτια τόσα γιὰ νὰ βλέπουν τὰ φυσικὰ τὰ κάλλη ἐκεῖ, ὅσα γλυκόλογα εἶχαν γιὰ νὰ λένε καὶ νὰ ξαναλέν τὴν καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖ πέρα φοροῦσανε χωράκια καὶ ζοῦσαν ἀρχοντικά, σὰν τοὺς ξωμάχους ἀπλοῖ, δὲν ἦτανε φτωχοί, χωράκια εἶχαν καὶ πρόβατα καὶ κρασιά καὶ ζωντανά, χίλια καλά εἶχαν, ἀλλὰ ἦταν οἱ καρδιὲς τοὺς πλουσιώτερες ἀπὸ τὰ τὰ καλά τους. Καλόγνωμοι καὶ καταδεχτικοί, τοὺς ἔβλεπε κατὰ τὴν ὁδὸν στὰ μάτια νὰ μὴ τοὺς λείψει τίποτε, σχεδὸν κἀνανε μοιρασά μ' αὐτοὺς, ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς χρονιάς τοὺς στέλνανε, βοῦντο, λάδι, ὀρνίθια, ξύλα, ὀπωρικά, βιδὲς ἄφθονο. Κοντὰ ἕνα χρόνον εἶχεν ὁ γραμματικὸς ἐκεῖ, κι' αὐτὸς ποὺ φρεντοζοῦσε μετὰ τὸ μνηνίκιο, καὶ χαμοπερνοῦσε τὴ ζωὴ τώρα μετὰ διορισμὸ καὶ μετὰ ψωμί,

— τίποτε περισσότερο — τώρα παυμένος καὶ πεινασμένος, καὶ παντοτενὰ μισόγυμνος, νὰ ποὺ ἔκαμε κεμερί ἀπὸ διακόσια τάλλαρα! Γιατὶ ὅλα κόντευε νὰ τᾶχει χάρισμα ἐκεῖ, καὶ τὸ μνηνίκιο τόβαζε κατὰ μέρος. Ὁ θανταρὸς τοῦ Ἀλῆ—πασᾶ γιὰ τὸ φτωχὸ γραμματικὸ καὶ γιὰ τὴ γυναίκα του.

Σὰ γύφτοι δὲν ἦταν ἐπιτέλους, εἶχανε μιὰ κατάσταση. Πέρασε τῆς φτώχειας ἡ μουρμούρα, μὰ κι' ἡ ξηγνοιασά! Διακόσια τάλλαρα τὰ λένε αὐτά! Κι' εἶπε μιὰ μέρα ἡ γυναίκα τάντρος:

— Καλέ, δὲ φτιάνουμε τὸ σπίτι μας!

— Τὸ σπίτι μας, ξεφώνησε ὁ γραμματικὸς κι' ἄστραψαν τὰ μάτια του, κι' εἶδε τὴ γυναίκα του μετὰ τὴν ἴδια ἀγάπη ποὺ τὴν ἔβλεπε, ἀλλὰ δυναμωμένη ἀπὸ τὸν θάνατο, τοῦ φάνηκε εὐαγγελισμὸς ὁ λόγος τῆς.

Εἶχε σπίτι κι' ὁ γραμματικὸς, δικό του, στὴν πατρίδα του, σ' ἕνα νησί τοῦ Αἰγαίου, τρεῖς μέρες μακριὰ ἡ πατρίδα του, νεράϊδα τοῦ γιαιοῦ. Σπίτι, παλιό, κατοχρονίτικο, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ παπποῦ τῆς γραμματικῆς, προικιὸ τῆς, μικροῦ, μονόπατο, φτωχικὸ, σαράβαλο, καιροῦς εἶχε νὰ ἰδεῖ μάλιστα καὶ οσοῦ τῆς, σὰν παραρριμμένο, ζωντάροφονο. Αὐτὸς εἶρεχε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο γιὰ νὰ βγάλει τὸ ψωμί του, καὶ τὸ σπίτι, ὅταν δὲν ἔμενε ξενοκίλιστο, νοικιάζονταν, ὅχι περισσότερο, δυὸ τάλλαρα τὸ μῆνα, καὶ τὸ νοικιὸ πότε τοῦ ἔδιναν, πότε τοῦ ἔδωσαν. Καὶ κάθε ποὺ τὸν ἔβλεπαν, ἔκρινον ὁ κατημένος, καὶ μετὰ χιονόβολα καὶ μετὰ λιποψία, τὸ μισὸ τὸ δρόμο — μονοπάτι, λαγκαδιές, κατσάβραχα — τὰ περνοῦσε πότε μετὰ τὰ πόδια πότε στὸ μούλαρι ἀπ' αὐτοῦ, τὸν ἄλλο τὸ μισὸ μ' ἕνα ψαρονέκτρο, στὰ βάθη τοῦ ἀμπαριοῦ, κι' ἔφταναν ἔτσι στὴν πατρίδα πάντα μετὰ τὴ φανίλια πίσω του οὐδρά, λαχανιασμένος, μισοπεθαμένος, κι' ἴσια στὸ σπίτι, νοικιασμένο ἡ ξενοκίλιστο, κι' ὁ νοικιάς ἔβγαλε πότε μετὰ τὸ καλὸ, πότε μετὰ καυγάδια. Καὶ κλεινοῦσαν ἐκεῖ, καὶ ξεκουράζονταν, κι' ἐκλαίγε τὴ φτώχεια του, κι' ἐκρυβε τὴν καταντία του. Ὅσο ποὺ ἄλλαξαν τὰ πράγματα, τοῦ

ἔστειλεν ἐλεημοσύνη κάποιος βουλευτὴς κάποιου διορισμὸ, κι' ἡ ἱστορία ξανάρχισε. — Καὶ τὸ σπίτι νὰ φτιάσουμε μετὰ διακόσια τάλλαρα;

— Μπα! τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ νάχεις ἄντρα, μετὰ διακόσια τάλλαρα χίλια πράγματα κάνεις!

— Χίλια πράγματα κάνεις, ἀλλὰ σπίτι δὲ χτίζει!

— Μὰ δὲ σοὺ λέω πάλι νὰ χτίσουμε κανένα παλάτι. Νὰ μπαλλώσουμε, σοὺ λέω, νὰ συγγυρίσουμε τὸ σπίτι, νὰ τὸ κάμουμε λιγάκι τῆς προκοπῆς, κερασιῶδα θέλει, νεροχόητὴ θέλει, ἡ ρουινὰ θέλει ἄνοιγμα, τὰ πορτοπαράθυρα ἄλλαξα, τὸ τζάκι νὰ φτιαστῇ γιὰ νὰ τραβᾷ, ἡ αὐλὴ σιγῆς οὐρανοῦ οὐρανοῦ καὶ μετὰ κάμαρα, κατὰ τὸν ἥλιο. Ἀσβεστόμα μπογιατίσιμα, τί ἄλλο! νὰ παύουμε καὶ κάποιον νοικιὸ τῆς προκοπῆς... τί θέλεις;

— Μὰ χρειάζεται ἀνθρώπος γιὰ νὰ τὸ παραστήσει.

— Γράψε τάδεροφού σου καὶ βλέπεις τί δὲ σοὺ εἶπει, αὐτὸς ξέρει ἀπὸ τέτοια, κι' ὅτι εἶναι νὰ γίνῃ, νὰ γίνῃ. Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλοῦ!

Πέρασαν μῆνες. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ ὁ γραμματικὸς ἔγραψε καὶ ξανάγραψε τοῦ ἀδερφοῦ του. Συμβολαιογράφος ὁ ἀδερφός του, συγγενὴς ὅχι κακὸς, πολύνωμος ἄνθρωπος. Κι' ἀπάντησεν αὐτὸς καὶ ξαναπάντησε, τὰ γράμματα πηγαυνοχρονίαν γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ σπιτιοῦ. Ἀλλ' ἔπειτα, δὲν ἦταν ἐνδοκοκίλιστὴ δουλειά, μετὰ διακόσια τάλλαρα μπαλλώματα μόνο θὰ γίνονταν, καὶ πάλι τὸ σπίτι θάμενε μισὸ, σκοπὸς ἦταν κατὰ νὰ γίνῃ. Δὲν καταλάβαινε καλὰ ὁ γραμματικὸς ἀπὸ σκοτούρες τέτοιες, ὅταν τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ δουλειά του, τίς δουλειὲς του δὲν ἔφερε νὰ τίς ξεμπερδέψει, νὰ μὲν ἡ πένητα του πετοῦσε πάνω στὸ χαρτί, καὶ τὰ γραμμάτια του ἦτανε χωρὰ Θεοῦ, νὰ ἄλλα τὸ κατέβασμα τους ἦτανε λιγάκι σὰ θολόροφονο. Φαντάζονταν, μὰ δὲν εἶχε τὴ δύναμιν νὰ ξεδιαλύνῃ τὰ φαντάσματα, νὰ κοσκινίσῃ τὰ πράγματα, νὰ κρατήσῃ τὰ δυνατὰ, νὰ πετάξῃ τὰ δυνάτα. Ἀλλ' ὅτι δὲν ἦταν αὐτὸς, ἦταν ὁ συμβολαιογράφος ὁ ἀδερφός του. Γεννοῦσε τὸ κεφάλι τὸ θηλυκὸ σωστὰ παιδάκια ὀλοστροφύλλα. Κι' αὐτὸς διώροφονο τὴν ὑπόθεσιν σὲ τέτοιο τρόπο: Ἐτυχε νὰρθουν τότε στὸ νησί ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μακεδονίας κάποιον χτιστὴ. Μετὰ μισὸ τσάρντζι, μ' ἕνα σακκοῦλι κρεμαστὸ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ μετὰ τὰ σόνερα τῆς τέχνης ἀπ' τὴν ἄλλην, μετὰ ἀδειανὴ τὴν τσέπη καὶ τὴν χέριαν ἐλευθερία, ταξιδιάρικα,

ἐλευθερία ποὺλιά μετὰ μιὰ γνώμην καρφωμένη στὸ κεφάλι: νὰ χτίσουν τὰ σπίτια τῶν ἄλλων, ὅσο ποὺ νὰ χτίσουν καὶ τὴν τύχη τους, οἱ χωριανοὶ τοὺς εἶχαν ἐκεῖ καμωμένο κεμερί, ἔπρεπε κι' αὐτοὶ νὰ κάμουν κῆμο.

Πήγαιναν ἐδῶ κι' ἐκεῖ ρωτώντας καὶ παρακαλῶντας γιὰ δουλειά. Τοὺς παίρνει μυρουδιά ὁ συμβολαιογράφος, τοὺς νύτταξε ἀπὸ δῶ, τοὺς ἔβαζε ἀπὸ κεῖ, τοὺς κουβέντιασε, τοὺς ψάρευε, ἀνοίχτηκε σὲ παζάρια, καὶ σὲ λιγάκι νὰ ποὺ συμφωνήσῃ μαζί τους: Οἱ χτιστὲς ἐξήτοῦσαν σπῆτι ν' ἀκουμπήσουν, θὰ κάθονταν στὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ, οἱ χτιστὲς χρειάζονταν γῆς ἕνα — δυὸ στρέμματα, νὰ τᾶχουν δικὰ τους, γιὰ φύτεμα, ἢ γιὰ πούλημα, νὰ ριζώσουν κι' αὐτοὶ στὸν τόπο, νὰ νοικοκυρευτοῦν, οἱ χτιστὲς θὰ παίρνουν χωράφι ὀλόκληρο, ἕνα χωράφι χέροσ τοῦ γραμματικοῦ, τί νὰ τὸ κάμει; Πάντα ἔλειπε, πότερο ἦταν ἡ φροντίδα του, ἀπὸ τὸ κέρδος του, χάρισμά τους. Οἱ χτιστὲς πέντε μῆνες θάμεναν στὸ σπίτι, ὅσο ποὺ θὰ βροῦνε κι' αὐτοὶ ἕνα καλὸ νὰ οἰκοκυρητοῦν, κι' ὕστερα θὰ τὸ γκρέμιζαν τὸ σπίτι καὶ θὰ τὸ ξανάχτιζαν καινούργιο, δίκαιο, καὶ τὸ τέλος θάπαιρναν καὶ τὰ διακόσια τάλλαρα. Τίποτ' ἄλλο.

— Ἐνα δειλινὸ γλυκύτατο ἐκεῖ ποὺ κάθονταν ἡ γραμματικὴ στὸ κατῶφλι τῆς εἴρας τῆς, γυναίκα τριαντάρα, μετὰ τᾶσσο τῆς φακίδι, μικροκάμιστο κορμί, μὰ γερό κόκαλο, καὶ τὰ παιδάκια τῆς, πέντ' ἑφτὰ καὶ δέκα χρόνων, ξυπόλητα, ξεσκουφωτά, μ' ἕνα κομμάτι ψωμί στὸ χέρι τὸ καθένα, τάβαζαν μετὰ τὸν ἥλιο, μετὰ τὸ δέντρο, μετὰ τὰ χόματα, μετὰ τὴς πέτρες, μετὰ τὰ πουλάκια, μετὰ τὰ σκυλιά, μ' ὅλο τὸν κόσμον γύρω τους, καὶ χαμηλὸν ὁ ἥλιος πρὸς τὴ θάλασσα, καὶ μισοχοβολοῦσε σταφιδίλα ὁ κάμπος, κι' ἀπλάνονταν σὰν πανηγύρια ἀτέλειωτα ἡ δροστέλαχτη πρασιναῖα τῆς γῆς, πρόβατα ἔφαρνα ὁ γραμματικὸς, καὶ κρατοῦσε κατὰ τὴν φάνταζε ἀπὸ μακριὰ σὰν κόνισμα.

— Τὸ σπίτι μας, γυναίκα, τὸ σπίτι μας!

Καὶ πετάχτηκεν ὀλόρθ' ἡ γυναίκα κι' ὤρμησαν καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τρυγῆσαν τὸν πατέρα, κι' ὅλα θαροῦσε γύρω τους, ὡς κι' οἱ ὀρνίθες καὶ τὰ χαμόλαδα, ἔκαμαν αὐτὰ γιὰ ν' ἀκούσουν, κι' ἡ γραμματικὴ ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ἀναψοκοκκίνισεν. Ὁ συμβολαιογράφος ποὺ συμφώνησε μετὰ τοὺς δυὸ χτιστὲς, ἦρε καὶ τὸ μηχανικὸ, κι' ὁ μηχανικὸς ἔδωκε τὸ σχέδιο τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τὸ σπίτι τους ἦταν ἐκεῖνο ποὺ κρατοῦσε στὸ χέρι ὁ γραμματικὸς. Τὸ πρῶτο χαμόγελο τῆς εὐτυχίας! Χέρι ἀνθρώπου ἱστέρησεν ἀπ' αὐτὸν στὸ ἀλόγιστο χοντρόχαρτο, μετὰ μύες ἴσιες γραμμῶνες, μετὰ τὸ σκοτωμένο χρώμα τοῦ μολυβιοῦ, μὰ καθαρία καὶ σκέτα, κι' ἔδωκεν ἐκεῖ τὸ φρεσὸν ὄνειρο; ἢ μήπως ἡ καρδιά τῆς μιᾶς καὶ τοῦ ἄλλου ὁ νοῦς τόφερεν ἐκεῖ σὰν ἴσκιον φωτεινὸ στὴν σιγῇ, ἀχώριστο ἀπὸ τὴν δημοφιλίαν τοῦ δειλινῶ; Ὅχι, γιὰ κῆτος τὸ γραμματικὸ πὼς τὸ κρατεῖ, σὰν τᾶγια τὰ μυστήρια, μετὰ τὸ δυὸ του χέρι μαρτυρὰ τὸν τενομένο, γιὰ κῆτος τὴν κυρὰ πὼς γέρνει καὶ τὰ τρέφει μετὰ τὸ μάτι καὶ τὰ ψάχνει παντοῦ μετὰ τὸ δάχτυλο, γιὰ κῆτος τὰ παιδάκια πὼς ἀνασηκνώνοντα στὰ νύχια γιὰ νὰ τὸ ἴδουν! Εἶναι τὸ μπαλκόνι αὐτὸ, κι' εἶναι ἡ σοφίτα, ἐκεῖνο; Καὶ τὸ πρῶτο πάτωμα; τῆς σάλας τὸ ταβάνι θὰ τὸ

ξωγραφίσουν; Τὸ τζάκι τῆς χειμωνιάτικης θὰ γίνῃ κῆτος τῆς προκοπῆς, νὰ τραβᾷ καὶ νὰ μὴν καπνίζει; Τὸ κελλὰρ ἐκεῖνο; Κι' ἡ ἐμπάτη θὰ σφραγισθῇ μετὰ πλάκες; Τὸ πηγάδι θ' ἀνοίχῃ κοντὰ στὸ πλυσταριό; Γίνεται λιανικὸ χωρὶς κληματαριά, χωρὶς μυρσινά; μὰ θὰ κάμει καὶ περιβολάκι ἴσα γιὰ τὰ λάχανα, καὶ τ' ἀσπρορροῦχα ἐκεῖ μέσα θὰ τάπλωνε, καὶ θάχει τὸν ἥλιον ἀπὸ τὸ πρῶτο ὡς τὸ βράδυ καὶ τὰ παράθυρα θὰ γίνουν μετὰ γυλινες, ὅχι μετὰ σκοῦρα, καὶ θὰ τὸ βάψουν, πὼς θὰ τὸ βάψουν; καὶ θὰ τὸ χτίσουν ἀπέξω μετὰ μαρμαροκονία. Μὰ θὰ τὸ νοικιάσουν ὅλο μαζί; γιὰ χωριστὰ κάθε πάτωμα; Καὶ θὰ βροῦνται ἄνθρωποι ἄξιοι νὰ τὸ νοικιάσῃ; Κι' αὐτοὶ δὲ θὰ κάθοντ' ἐκεῖ, παρμένο, ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ δώσει; Καὶ τὸ σπίτι ἀγάλια — ἀγάλια μέσ' ἀπ' τὴς λεπτοκάμωτες γραμμῆς ἐκεῖνες, ὅπως μέσ' ἀπὸ τὴν καταχνιὰ τὴν πρωϊνὴ ἔσκεπαζέτ' ἕνα πενκοσάριο βουνάκι, ξεφανερώναται κι' αὐτὸ καὶ προβάλλει λευκοπρόσθιο κι' ἀνδοπλοῦμιστο καὶ ἀνοιχτὸ καὶ ἡλιοφώτιστο, πολυθρόνο, γεμάτο ἀπὸ ζωές, ἀπὸ γονεῖν φροντίδες, κι' ἀπὸ χαρὲς παιδιῶν κι' ἀπὸ Θεοῦ εὐλογία, μικρὸ σπιτάκι, καὶ μαζὶ θεώρητο μέσα στὴν πλημύρα τοῦ ποτὸς ποὺ τὸ ξεχωρίζε ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ γειτονικά, γεμάτο κι' ἀπὸ μιὰ ἀλλοιώτικη ζωὴ δική του, ὀλοζώντανο τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ!

Ἦρθε τὸ φθινόπωρο. Κάθεταί πάλι στὸ κατῶφλι τῆς ἡ γυναίκα. Ἀπὸ τὰ πρωτοβόρεια ὁ καιρὸς. Ὁ βραδυνὸς ἀέρας τρυπάει, κι' ἀγνάντια ὁ ἥλιος βασιλεύει χωρὶς νὰ καλοφαίνεται πᾶσι ἀπὸ τὴ θολούρα ἐνδὸς ποταμοῦ ἀπὸ σύννεφο, φεύγει σὰ κλεφτάτα, σὰν νικημένος βασιλεὺς. Μιὰν ἀχτίνα τὸν θάμνητ' ἔβρω πὼς γλυστοῦρε ἀπὸ τᾶνοιχτο παρᾶθυρο καὶ φωτίζει σὲ γυαλὶ κλεισμένο, μετὰ κορμὶ χρυσωμένη στολιστὸ, κι' ἀπάνου ἀπὸ τὸν κορμὶ κρεμασμένο, τὸ σπίτι τοῦ γραμματικοῦ. Κι' ἐκεῖ ποὺ παγνιδολογᾷ ἀπάνου του καὶ χάνεται γιὰ πάντα, ξεπροβάλλει κι' ὁ γραμματικὸς, ὅχι κατὰ τὴν ἀγορὰ, κατὰ κρατεῖ στὸ χέρι πάλι, σκυμμένος προχωρεῖ, σὰ νάχει στὴ ράχη του μεγάλο βάρος, μουρμουρίζει, χειρονομεῖ, καλὰ δὲ μορεῖ νὰ μιλήσῃ, παραπατεῖ, κατὰ τοῦ λυγίζει τὰ πόδια, κατὰ τὸν πνίγει στὸ λαμό. Χαρτὶ κρατεῖ, τὸ πετάει στὰ πόδια τῆς γυναίκας του.

— Τ' εἶναι, καλέ; Χριστὸς καὶ Παναγιά! τὸ σπίτι...

— Ὁ μπαλντάς, γυναίκα, ὁ μπαλντάς! Παυμένος εἶμαι! Σήμερα ἦρθε τὸ χαρτὶ! Μοῦ τὸ φέρετε ὁ καινούργιος ὁ γραμματικὸς, ὁ ἴδιος!

— Ἐχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ καὶ χρυσάλεντες βροσές — χαράματα μετὰ τῆς δροσιᾶς, νύχτες μετὰ τῆς φεγγαρί, ποὺ λέει κι' ὁ ποιητής. Ἀπὸ τοῦ θύρου πάλι τοῦ βήθους. Κουσταλλέντες βροσές ἦταν οἱ στοχασμοὶ τοῦ γραμματικοῦ κι' ἔγιναν τὰ ὀλόροφονο, ποὺ βροῦσαν τὰ χαράματα; φεγγαροστόλιστες νύχτας ἦταν προσωρινὸ ἀναγέλασμα, μήτε παράματα, μήτε καὶ φεγγάρι πιά, νύχτα μετὰ χειμωνιάτικο τουρτούρισμα. Ὁ καινούργιος ὁ γραμματικὸς ἦρθε, δὲ μπορούσε πιά μήτε σιγῇ νὰ μείνῃ ὁ παλιός, τί νὰ κάμει; σπῆτι δὲν εἶχε, ἦταν τοῦ ἄλλου. Κι' οἱ ἄνθρωποι οἱ καλόγνωμοι κι' οἱ ἐργατικοὶ δὲν εἶχαν πιά τὴν ἀνάγκη του, τοῦ καινούργιου τὴν ἀνάγκη εἶχαν, χωρὶς κι' αὐτοὶ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνουν, χάνουν πολλὸ μέρος ἀπὸ τὴν ἀρχοντιά κι' ἀπὸ τὴν καλωσύνη τους μπροστὰ στὸν παυμένο, τὸν ἔξω πλέον, γλυκομυῖαμα,

σπῆματα, ὅλα ἦταν γιὰ τὸ γραμματικὸ, κι' αὐτὸς μήπως εἶχεν ἄλλο ὄνομα; γραμματικὸς ἦταν καὶ κράζονταν, καὶ τώρα τίποτε.

— Ἐμπρός! ἐμπρός γυναίκα, πᾶμε νὰ φέγουμε. Μάξενε τὸ κουρέλια μας, αὐτοῦ τὸ πρῶτο θάρρος τάγωγι, θὰ φτάσουμε ὡς τὸ βράδυ στὴν ἀρχοντιά, θὰ βροῦμε τὸ κατὶ, μπακαριζώμαστε, ἴσα στὸ νησί, κι' ἔχει ὁ Θεός!

Κι' ἀρχίζει τὸ μάξημα τῶν κουρελιῶν. Καὶ πρῶτο — πρῶτο τυχαίνει στὰ χέρια τῆς γραμματικῆς, φυλαγμένο σὲ γυαλὶ, στεφανωμένο μετὰ κορνίζ' ἀπὸ χρυσόχαρτο, μόνο στολίδι τοῦ σπιτιοῦ, τὸ σπῆτι τοῦ γραμματικοῦ, τρεμολιαστὸ τὸ κατεβάδουν τὰ χέρια τῆς, καὶ τὸ περνοῦν στὰ χέρια τοῦ γραμματικοῦ, καὶ τὰ χέρια ἐκεῖν' ἀνθρώπου γελασμένου ἀπὸ τὴν τύχη, ζητοῦνε λὲς νὰ ξεθυμάνουν, καὶ τὸ ἀρπάζουν καὶ τὸ ρίχνουν μετὰ ὀρμὴ στὸ τραπέζι, κι' ἀπὸ τὴν ὀρμὴ οραγίστη τὸ γυαλὶ τοῦ μ' ἕνα κράκι καὶ τότε στὸ σαγινωμένο γυαλὶ κι' οἱ δυὸ οραγισμένες καρδιὲς ἐσκυψαν ἄθελα σὰ νάθελαν νὰ τὴ ψάξουν ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ ἴδουν τί εἶναι, κατὰ τάχα ἢ τίποτε. Ἀχ! νὰ ἦταν κῆτος χτισμένο τὸ γραμμένο ἐκεῖνο σπῆτι! Ἄλλ' οὔτε τὸ καινούργιον ἔγινε, καὶ φόβος ἦταν νὰ μὴν εἶναι καὶ τὸ παλιὸ τους, γιὰ κατὰ τίς μέρες ἐκεῖνες θάρχιζαν οἱ χτιστὲς τὸ ρέξιμο γιὰ τὸ χτισμο τοῦ νέου. Κι' ἄλλες φορὲς σπυρμένο δοκίμασαν τὴν πίκρα τοῦ φτωχοῦ, μὰ ποτὲ ἄλλοτε τὸ φαρμάκι δὲν ἦταν τόσο δυσκόλοπο.

Ὁ πρῶτος τοῦ χειμῶνα μηνυτῆς βορρᾶς ἔριξε στὸ μῶλο τοῦ νησιοῦ τὴ φανίλια τοῦ γραμματικοῦ. Καὶ τί δὲν τράβηξαν ὅσο ν' ἀράξουν στὴν πατρίδα! θαρρεῖς πὼς ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ γύρισεν ὁ τροχὸς τῆς τύχης καὶ βροῦσεν ὁ ἀνθρωπος χωρὶς δουλειά, τὸ καθετὶ τρυγῆρο του δὲν ἦθελε νὰ τὸν δουλέψει. Καὶ πρῶτα τὸ ταξίδι, τί ταξίδι στενοχωρημένο, δύσκολο! Κρυφάσαν, πείνασαν, ἔζωα δὲν εἶδισαν, ἐμπλέξαν μ' ἕνα στρίγγλον ἀγωγιάτη ποὺ τοὺς ἔβγαζε, ἦσαν ὅσοι καλὸ κατὰ καὶ ποτετικὸ παραδοκῆση, μὰ δὲ λογάριαν καὶ τὴ θάλασσα, παρ' ὀλίγο νὰ θάλασπονητοῦν, γλύτωσαν τὴ ζωὴ τους κι' ἔχασαν τὰ μισὰ τους πράματα. Καρδοτοσκαιμένους νὰ εἰποῦμε τοὺς δέχτηκε στὸ μῶλον ὁ συμβολαιογράφος. Ἀλλὰ τὸ χῶμα τῆς πατρίδας δυναμῶνει πάντα τὴν ψυχὴ, ὅπως ἡ γῆ τὸν Ἀνταίο, τὰ παιδάκια ἄρχισαν νὰ τρέχουν καὶ νὰ περδικλώνονται μετὰ γέλια στὰ πόδια τοῦ θεοῦ, κι' ἡ γραμματικὴ νὰ θυμᾶται τίς γειτόνισες, παλιὲς ποτὲς ἀγάτες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ θυμᾶται ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ τὴ ζωὴ τῆς δὲν τὴν ἔνοιωθε πολλὴ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὴ γειτονιά τῆς. Κι' ὁ γραμματικὸς κατὰς ἄρχισε νὰ βοσκοῦται σὲ στιγμὴ ποὺ βλέπει κανεὶς ἀκόμα καὶ τὴν κακομοιριά μετὰ πηλὴκαρίσιο θάρος, μετὰ γελαστὴ καρδιά:

— Αἰ! τὸ σπίτι!

— Ἀμ' γι' αὐτὸ πᾶμεν ὡς τὰ τώρα, ἀρχίσει λέγοντας ἡ γλῶσσα τοῦ συμβολαιογράφου. Καλὰ εἶχα συμφωνήσει μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, καλὰ πηγαίναμε. Στὴ διορία, δευτέρω ἐξημερώνοντας, ἀρχισὲ τὸ ρέξιμο. Ἐκεῖ ποὺ κατέβαζαν τὰ κερασιῶνα καὶ γκρέμιζαν τὸν τοῖχο πρὸς τὴν αὐλὴ τῆς Νικομηδείας, νὰ τὸ τηλεγραφηθῇ σου! μωρὸ ἀστροπελέκι μ' ἔκαψε! Κι' ἀμέσως εἶπα μετὰ τὸ νοῦ μου: Σπῆτι δὲν εἶχε! Σὲ ξέρω, ἀδερφέ, σὲ ξέρω. Μπαλντάς τόνε λένε αὐτὸ, μπορεῖ νὰ μείνῃς κι' ἕνα δυὸ καὶ τρία χρόνια χωρὶς νὰ ξαναῖδες πρόσωπο Θεοῦ. Φωτιά νὰ

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΑΓΑΠΗ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 28

τώ, Τέντ, έκανε με ήρεμη φωνή. Δεν σε παντρεύομαι για τίποτε στον κόσμο.

— Μά...

Η Φλό σηκώθηκε κι' από ένα συρτάρι του μικρού γραφείου της πήρε ένα μάτσο γράμματα δεμένα μ' ένα σπάγγο. Γράβηξε ένα αφού τὸ ξήτησε.

— Όχι, Τέντ, έκανε σιγά. "Ήξερα καλά τὸν Τζιμ, μὰ ἀφότου έφυγε τὸν έμαθα ἀκόμη καλύτερα... Περισσότερο ἀπὸ σένα. Νὰ ένα γράμμα πὸν ὁ Τζιμ μὲν έγραψε πρὶν ἀπὸ πολλὴν καιρὸ. "Ήταν λίγο διάστημα μετὰ τὴν ἀπόβαση στὴν Ἰταλία. Μοῦ λέει πὼς ὅ,τι δὴποτε κι' ἂν τοῦ συμβεῖ, ἀκόμη κι' ἂν πεθάνει ἐκεῖ, θέλει νὰ μείνω πάντοτε φίλη — αὐτὴ τὴ λέξη χρησιμοποιοῦ — μὲ σένα καὶ τὴ Νάνσυ. Έκεῖνη τὴν ἐποχὴ μὲν φάνηκε περίεργο πὸν μὲν έγραψε τέτοιο πρᾶγμα. "Ίσως νὰ μὴν ἤθελα ἀκόμη νὰ καταλάβω τί έννοοῦσε. "Ίσως νὰ μὴν ἤθελα οὔτε κἀν νὰ σκεφθῶ πὼς μπορούσε νὰ περιμένει ἀπὸ μένα νὰ καταλάβω αὐτὸ πὸν προσπαθοῦσε νὰ μὲν πεί.

Ό Τέντ δὲν μιλοῦσε. Αἰσθανόταν ἀφάνταστα συγκινημένος.

— Μὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα προσπαθοῦσε νὰ μὲν δώσει νὰ καταλάβω: ὅτι χωρὶς αὐτὸν έπρεπε νὰ μείνω φίλη μὲ σένα καὶ τὴ Νάνσυ. Δεν ἤθελε νὰ νοιώθω πικρία ἐναντίον σου κι' ἐναντίον τῆς ἀγαθωσυναιτικῆς σου πὸν σκοτώθηκε σώζοντας ἐσένα τὴ ζωὴ σου. Δεν ἤθελε ὁ πόνος μὲν νὰ χαλάσει τὴν ζωὴ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς μας, τὴ δική σου ἢ τῆς Νάνσυ ἢ τὴ δική μου. Κι' έτσι θὰ γίνει. Πρέπει νὰ μὲ πιστέψεις, Τέντ. Ό Τζιμ ἤξερε πὼς θὰ καταλάβαινα τὴν κατάλληλη στιγμή αὐτὸ πὸν ἤθελε νὰ μὲν πεί. Καὶ γι' αὐτὸ, Τέντ, σοῦ ζήτησε νὰ έρθεις νὰ μὲν βρεῖς. Ήξερε πὼς θὰ μπορούσα ὅλα νὰ σοῦ τὰ ἐξηγήσω, καλύτερα μάλιστα ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ σοῦ τὰ ἐξηγήσει αὐτὸς ἐκεῖ κάτω ἐκείνη τὴ στιγμή.

Η ΝΑΝΣΥ στεκόταν μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της, ὅταν ὁ Τέντ ξεπρόβαλλε ἀπὸ τὴν ἀλῆα στὸ τιμόνι τοῦ αὐτοκινήτου του. Τὸν περίμενε. Κι' ἀμέσως κατάλαβε βλέποντας τὸ πρόσωπό του στὴ στιγμή πὸν έβγαине ἀπὸ τ' ἀμάξι, πὼς δὲν θὰ χρειαζόταν λόγια γιὰ νὰ πὸν πὼς δὲν θὰ χώριζαν πιά ποτέ.

Η ΜΑΤΩΜΕΝΗ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΜΠΟΥΡΓΚ

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 33

έλαση. Στις 21 κυρίως τὸ Τιοῦμεν. Στις 25 ἐλευθερώθηκε τὸ Αἰκατερίνμπουργκ. Μερικὲς μέρες ἀργότερα ὁ δάσκαλος τοῦ

τσάρεβιτς, κ. Ζιλλιάρο, μπήκε στὴν οἰκία Ἰατίεφ.

«Δέσχισα τὸ πρῶτο πάτωμα, διηγήθηκε. Τὰ δωμάτια πὸν εἶχαν χρησιμεύσει γιὰ κρατητῆρια στὴν τσαρική οἰκογένεια, βρίσκονταν σὲ ἀπερίγραπτη κατάσταση. Ήταν φανερό ὅτι εἶχε καταβληθῇ προσπάθεια νὰ ἐξαφανισθεῖ κάθε ἔχνος αὐτῶν πὸν τὶς εἶχαν κατοικήσει. Μπήκα τρομερὰ ταραγμένος στὸ δωμάτιο ὅπου εἶχε γίνει ἡ ἐκτέλεση. Τὸ φῶς δὲν εἰσχωροῦσε παρὰ μόνον ἀπὸ ένα παράθυρο μὲ σίδηρα πολλὴ ψηλὰ στὸν τοῖχο. Οἱ τοῖχοι καὶ τὸ πάτωμα έφεραν πολλὰ ἔζη ἀπὸ σφαῖρες καὶ χτυπήματα μὲ ξιφολόγχες».

Χρειάστηκε νὰ περάσουν πολλοὶ μῆνες γιὰ ν' ἀνακαλυφθεῖ τὸ ἐπὶ γράδι.

Στις ἀνασκαφές πὸν έγιναν σὲς ἀρχές τοῦ 1919, βρέθηκαν κομμάτια ἀπὸ εἰκόνες, μιὰ μικρὴ ἀσπρηνία σημαία πὸν ἡ τσαρίνα φοροῦσε στὸ βραχιόλι της, ἡ ἀγκράφα τῆς ζώνης τοῦ τσάρου, μιὰ ἄλλη, πὸν μικρὴ, πὸν θὰ ἦταν ἀπὸ τὴ ζώνη τοῦ τσάρεβιτς, ἡ μασέλα τοῦ γιαιτροῦ Μποτνίν, κομμάτια ἀπὸ τὶς μπλούζες τῶν δονκισσῶν, τὸ πτώμα ἐνὸς σκύλου, πὸν ἀντασκοινόνταν στὰ χαρακτηριστικά τοῦ μικροῦ σκυλιοῦ ἰαπωνικῆς ράσας τῆς Ἀναστασίας καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐξήντα — πέντε κομμάτια συνολικά πὸν ἀποτελοῦσαν ζωντανὴ μαρτυρία γιὰ τὰ διατρέξαντα.

Στις 18 Ἰουλίου, στὸ Κρεμλίνο, τὸ Συμβούλιο τῶν Ἐπαρποπῶν τοῦ Λαοῦ συζητοῦσε ένα νομοσχέδιο πάνω στὴν δημόσια ὑγεία, ὅταν ὁ Σβεργντλῶφ μπήκε στὴν αἴθουσα καὶ κατὶ ψιθύρισε στὸ αὐτὸ τοῦ Λένιν.

— Ό σύντροφος Σβεργντλῶφ ἔχει νὰ σᾶς κάνει μιὰ ἀνακοίνωση σύντροφοι, εἶπε ὁ Λένιν.

— Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς πληροφορήσω, εἶπε ὁ Σβεργντλῶφ, ὅτι σύμφωνα μὲ ἀπόφαση τοῦ σοβιετ τοῦ Αἰκατερίνμπουργκ, ὁ Νικόλαος Β' τουφεκίστηκε γιὰτὶ προστάθηκε νὰ δραπετεύσει τὴ στιγμή πὸν οἱ ἀντεπαναστάτες τῆς τσεχοσλοβακικῆς λεγώνας πλησίαζαν τὴν πόλη. Τὸ Πρῶξιντομὲ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκρίνει αὐτὴν τὴν πόφαση.

— Καὶ τώρα ἂς ἐπανελέθωμε στὸ νομοσχέδιό μας, εἶπε ἀπλὰ ὁ Λένιν.

Ἡ ἀναφορά τοῦ Σβεργντλῶφ δὲν μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐκτέλεση καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς τσαρικῆς οἰκογενείας. Καὶ ἡ «Ἰσθόστια» μάλιστα τῆς 19ης Ἰουλίου, πὸν ἀνακοίνωνε τὸ θάνατο τοῦ Νικολάου Β' πρόσθεσε ὅτι ἡ τσαρίνα καὶ ὁ τσάρεβιτς βρίσκονταν «σὲ μέρος ἀσφαλές».

FRANCOIS BRIGNEAU

Ἡ λύση ἀπὸ τὴ σελίδα 38

1. Τὸ παπάκι ἔχει γυρισμένο τὸ κεφάλι του.
2. Ὑπάρχουν τρεῖς σκιὲς στὴ λίμνη.
3. Τὸ δεξιὸ πόδι τοῦ φυσιοδίφη εἶναι τεντωμένο.
4. Ἡ γλώσσα τῆς ἀγελάδας εἶναι ἴσια.
5. Τὸ πουλάκι ἔχει τὸ στόμα του ἀνοιχτό.
6. Στὴ ράχη τῆς ἀγελάδας λείπει μία κουκίδα.
7. Ό ἥλιος εἶναι χαμηλότερα.

Η ΖΩΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 24

Στὸ τέλος τοῦ ἔκτου μῆνα τὸ μήκος τοῦ ἐμβρύου ἔχει φτάσει τὰ 30 ἑκατοστά καὶ τὸ βάρος ξεπερνάει τὰ 700 γραμμάρια. Κάνει μορφασμούς. καὶ φταρνίζεται. Τὰ μάτια του εἶναι σχεδὸν τελείως ἀνεπτυγμένα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀποκτήσει εὐαίσθησία στὸ φῶς.

Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα οἱ δυνάμεις του ἀναπτύσσονται. Τεντώνεται, κινεῖ τὰ μέλη του πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, συστρέφει τὸ σῶμα καὶ τὸ κεφάλι του. Οἱ μυς τοῦ θώρακος σταθεροποιούνται: Ὅα εἶναι οἱ πρῶτοι, πὸν θὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀναπνοὴ ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετό. Τὰ νεφρά καὶ τὸ πεπτικὸ του σύστημα λειτουργοῦν, ἂν καὶ τίποτα δὲν περνάει ἀπὸ τὰ έντερα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀμνιωτικὸ ὑγρό. Τὸ ἔμβρυο ἀσκεῖται σὲς θρεπτικὰς ἀντιδράσεις ἐκτελώντας ἀδιάκοπα μὲ τὰ χεῖλη του κινήσεις θηλασμοῦ. Συχνὰ τὸ ἔμβρυο πιπιλίζει τὸ δάχτυλό του μέσα στὴ μήτρα.

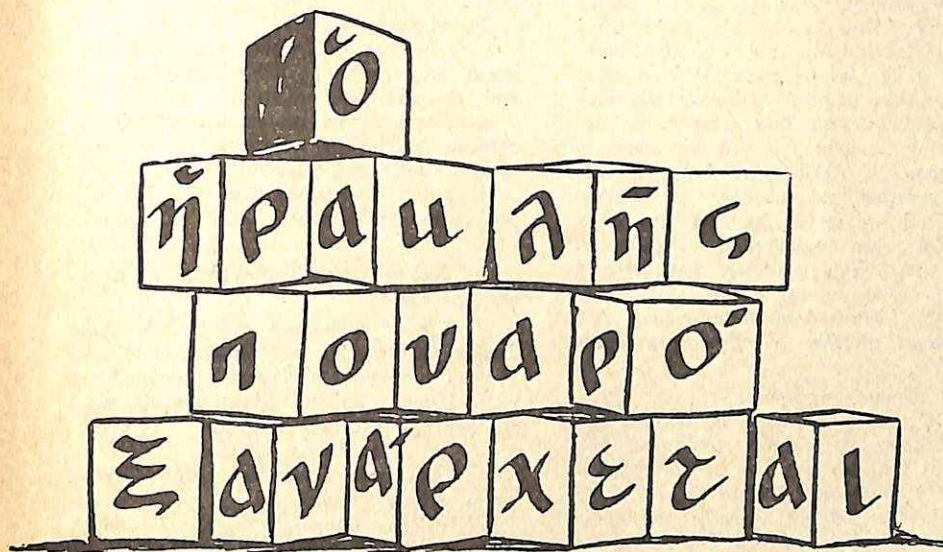
Γύρω στὰ τέλη τοῦ ἔννατου μῆνα, δηλαδὴ περίπου σὲς 252 ἡμέρες, τὸ ἔμβρυο εἶναι ὥριμο γιὰ τὸν τοκετό. Οἱ 272 ἡμέρες πὸν θεωροῦνται ὡς ἡ «κανονικὴ» περίοδος τῆς κυοφορίας, δὲν εἶναι παρὰ ἑνας μέσος ὅρος. "Ενας φυσιολογικὸς τοκετός μπορεί νὰ συμβεῖ δεκαπέντε ἡμέρες νωρίτερα ἢ δεκαπέντε ἡμέρες ἀργότερα. Δεν ὑπάρχει καθορισμένη προθεσμία γιὰ τὸν τοκετό, ἀλλὰ μόνον ἀνώτατα καὶ κατώτατα ὅρια.

Τὸ ὥριμο ἔμβρυο ζυγίζει τρία ἢ τριᾶμισυ κιλά κι' ἔχει μήκος πενήντα ἑκατοστών. Μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος, τὰ πόδια διπλωμένα στὴν κοιλία, κατέχει ὅσο τὸ δυνατό μικρότερο χώρο. Συνήθως μένει ἀκίνητο, σὲ μιὰ ληθαργικὴ κατάσταση, ἀλλὰ κάθε λίγο σκιρτάει ἀπότομα. "Αν ὁ γιαιτρος πιέσει καπῶς τὴν κοιλία τῆς μητέρας, τὸ ἔμβρυο διαμαρτύρεται μὲ ἰσχυρὰ λαικτισματα.

Νὰ λοιπὸν πὸν σχηματίσθηκε ένα ἀνθρώπινο πλάσμα, μικρὸ ἀλλὰ πλήρες. Ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη θὰ ὑποστεί τὴν πρώτη του μεγάλη δοκιμασία, τὴ γέννηση. Ἡ ζωὴ ἀπλώνεται μπροστὰ του. Κι' ὅμως, ἔχει κιόλας ένα παρελθὸν γεμάτο περιπέτειες...

★ ★

Διήγημα τῆς ΑΓΚΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ

Μετ. Ε.ΓΟΝΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ: Ό σερ Ρόϋμπεν "Αστυουελ δολοφονεῖται στὴν πολυτελὴ ἐπαυλὴ του «Μὸν Ρεπὸ» στὸ Ἄμποτς Κρός. Ἡ ἀστυνομία συλλαμβάνει τὸν ἀνηψιὸ τοῦ θύματος, Τσάρλς Λέβερσον, πὸν ἦταν τὸ τελευταῖο πρόσωπο πὸν εἶχε δεῖ ζωντανὸ τὸν σερ Ρόϋμπεν. Ἡ λαΐδη "Αστυουελ ὠστόσο, ἡ χήρα, παρ' ὅλο πὸν δὲν ἔχει κανένα στοιχείο, ἐπιμένει ὅτι ὁ ἔνοχος δὲν εἶναι ὁ Τσάρλς Λέβερσον, ἀλλὰ ὁ "Οουεν Τρεφούζις, ὁ γραμματεὺς τοῦ θύματος, ἕνας δειλὸς καὶ ντροπαλὸς νέος. Καὶ γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ἀκριβῶς ἡ ἀθωότητα τοῦ ἀνηψιοῦ τῆς Τσάρλς Λέβερσον στέλνει τὴν Λίλυ Μάργκρεϊδ, μιὰ νέα πὸν ἔχει γιὰ «ντᾶμ ντὲ κομπανί» στὸ σπῆτι τοῦ Ἡρακλῆ Πουαρὸ, γιὰ νὰ παρακαλέσει τὸν διᾶσσημο ντέτεκτιβ ν' ἀναλάβει τὴν ὑπόθεση παρὰλληλα πρὸς τὴν ἀστυνομία.

50

— **ΑΝΑΒΑΛΑ** τὰ χαρτιά στὴ θέση τους, ἄφησα τὸ κλειδί πάνω στὸ χρηματοκιβώτιο κι' ἀνέβηκα ἴσα στὴν κάμαρά μου. Τὴν ἄλλη μέρα προσκοιτήθηκε ἐκπληξη κι' ἀποτροπιασμὴ μπροστὰ στὴ δολοφονία σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους.

Κότταξε τὸν Πουαρὸ μὲ δειλία. — Μὲ πιστεύετε, κ. Πουαρὸ; "Ο! πείτε μου πὼς μὲ πιστεύετε.

— Σᾶς πιστεύω, μὲς Αἰλν. Μοῦ δώσατε τὴν ἐξηγήση πολλῶν πραγμάτων πὸν εἶχαν δημιουργήσει τὴν ἀπορία μου. Τὴν βεβαιότητά σας ἐπὶ παραδείγματι γιὰ τὸ ὅτι ἔνοχος ἦταν ὁ Τσάρλς Λέβερσον καὶ τὴν ἐπιμονή σας ἐπίσης νὰ μὴν ἔρθω ἐδῶ καὶ νὰ μὴν ἀνακατευθῶ σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεση.

— Σᾶς φοβόμουν, ἀπάντησε μὲ εἰλικρίνεια ἡ νέα. Ἡ λαΐδη "Αστυουελ δὲν εἶχε ἀποδείξεις, ὅπως εἶχα ἐγώ, γιὰ τὴν ἐνοχή τοῦ Τσάρλς. Μὰ δὲν μπορούσα νὰ πῶ τίποτε. Ἡλιζα, ἂν καὶ τὸ ἔβλεπα πὼς ἦταν οὐτοπία, πὼς θ' ἀρνιόσαστε.

— "Αν δὲν ἀντιλαμβάνομουν αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία σας, μπορεῖ πραγματικά νὰ μὴ δεχόμουν.

Ἡ Αἰλν τοῦ ἔριξε μιὰ γρήγορη ματιά. Εἰσεμε.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάνετε; μουρμούρισε.

— Σ' ὅ,τι ἀφορᾶ ἐσᾶς, τίποτε. Πιστεύω αὐτὰ πὸν μὲν λέτε καὶ δέχομαι

τὴν ἐκδοχή σας τῶν περιστάσεων. Πρέπει νὰ πάω ἀμέσως στὸ Λονδίνο νὰ δῶ τὸν ἐπιθεωρητὴ Μίλλερ.

— Καὶ μετὰ; ρώτησε ἡ Λίλυ.

— Μετὰ θὰ δοῦμε, εἶπε ὁ Πουαρὸ καὶ βγῆκε κλείνοντας τὴν πόρτα πίσω του.

Ἡ ἐφευρετικότητα τοῦ Ἡρακλῆ Πουαρὸ εἶναι τελειοπάντων καταπληκτικὴ μουρμούρισε μὲ αὐταρέσκεια.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ Μίλλερ δὲν συμπαθοῦσε ιδιαίτερα τὸν Ἡρακλῆ Πουαρὸ. Δεν ἀνῆκε στὴν ομάδα ἐκείνη τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Σκότλαντ Γουόρδ πὸν χαίρονταν νὰ συνεργάζονται μὲ τὸν Βέλγο ντέτεκτιβ. Ἐπέμενε ὅτι ἡ ἄσκια τοῦ Πουαρὸ ἦταν τελείως ἐπιφανειακή.

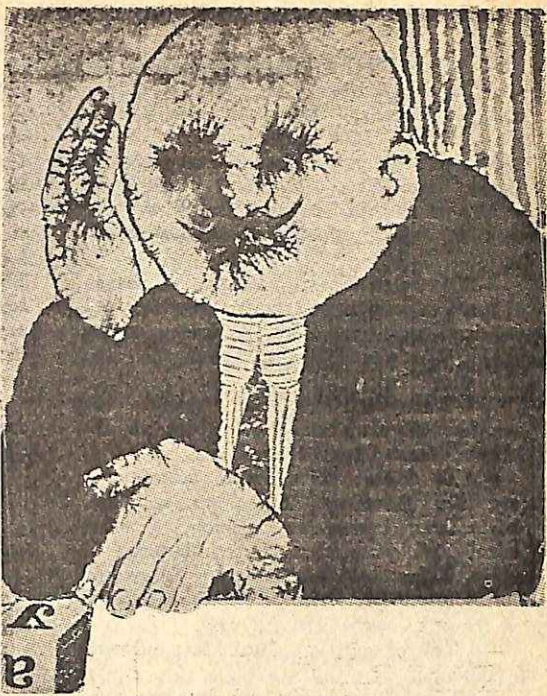
Γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ Μὸν Ρεπὸ ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος μὲ τὸν ἐαυτό του κι' έτσι δὲν δυσανασχέτησε διαπῆρε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ του ἀντιζήλου.

— Ὄστε ἐργάζεστε γιὰ ν' ἀποδείξετε ὅσοι οἱ ἰσχυρισμοὶ τῆς λαΐδης "Αστυουελ; Ματαιοπονία, σᾶς τὸ λέω, κι' ἂν θέλετε μὲ πιστεύετε.

— Εἰστε τόσο βέβαιος λοιπὸν γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῶν ἀνακρίσεων σας;

— Κάτι παραπάνω ἀπὸ βέβαιος. Δεν ξανάδα ἐξ ἄλλου πὸν ἀπλὴ ὑπόθεση.

— Μήπως ὁ κ. Λέβερσον ὁμολόγησε;

— "Όχι κι' ἀπλῶς ἐπιβαρύνει περισσότερο τὴ θέση του. Ἐπιμένει ὅτι πῆγε κατ' εὐθείαν στὴν κάμαρά του καὶ δὲν εἶδε καθόλου τὸ θεῖο του. Πράγματα δηλαδὴ πὸν δὲν στέκουν.

— Σ' αὐτὸ ἔχετε δίκιο. Ἀρνιέται πρᾶγματα ὀλοφάνερα. Μὰ τί ἐντύπωση σᾶς ἔκανε αὐτὸς ὁ νεαρός;

— Ένα κουτορνίδι.

— Ἀδύνατος χαρακτήρας; Ό ἐπιθεωρητῆς κούνησε τὸ κεφάλι του καταφατικά.

— Δυσκολεύεται μάλιστα νὰ πιστέψει κανεὶς ὅτι ἀνθρώπος μὲ τέτοιο χαρακτήρα μπόρεσε νὰ κάνει ἑναν τέτοιο φόνο, μουρμούρισε ὁ Πουαρὸ.

— Κι' ὅμως ἐγὼ μπορῶ νὰ σᾶς δεβαιῶσω πὼς μὲν ξαναέτυχαν περιπτώσεις σὰν τὴ δική του. Πάρτε ένα νέο μὲ ἀδύνατο χαρακτήρα, δειλὸ, φέρετε τον στὰ ἄκρα, δώστε τον λίγο οἰνόπνευμα νὰ πει καὶ γιὰ ένα πολὺ μικρὸ διάστημα θὰ τὸν δεῖτε νὰ μεταβάλλεται σὲ παρωμένο ἐγκληματία. Ό ἀδύνατος χαρακτήρας, πὸν θεωρεῖ τὸν ἐαυτό του ἀδικημένο, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν ἔχει τὸ ψυχικὸ σθένος νὰ διεκδικήσει τὸ δικό του, μπορεῖ ν' ἀποβεῖ πὸν ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν ἄφοβο καὶ τολμηρό.

— Μὰ εἶναι πάρα πολὺ σωστὸ αὐτὸ πὸν λέτε, εἶπε ὁ Πουαρὸ.

Ό Μίλλερ χαμογέλασε εὐχαριστημένος.

— Πάντως καὶ γιὰ σᾶς, κ. Πουαρὸ, τὰ πρᾶγματα δὲν εἶναι ὁμοῦ. Ὅα καλοπληρωθεῖτε γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ πὸν ἀναλάβατε. Φυσικά πρέπει νὰ δώσετε τὴν ἐντύπωση πὼς ψάχνετε νὰ βρεῖτε τὸν πραγματικὸ δῆθεν δολοφόνου γιὰ νὰ ἱκανοποιήσετε τὴ λαΐδη "Αστυουελ. Σᾶς δεβαιῶ πὼς εἶμαι ὁ πρῶτος πὸν μπορεῖ νὰ καταλάβει κατὶ τέτοιο.

— Μὰ; ἔκανε ὁ Πουαρὸ. Ὄστε καταλαβαίνετε καὶ τόσο σπουδαῖα πρᾶγματα σὰν αὐτὸ;

Κι' ἀποκατέστησε τὸ Μίλλερ.

Μετὰ πῆγε στὸ δικηγόρο, πὸν εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Τσάρλς Λέβερσον. Ό κ. Μείχιου ἦ-

ταν ένας άνθρωπος αδύνατος, κοκκαλιά-
ρης και λιγομίλης. Δέχθηκε τον Που-
αρό με κάποια επιφυλακτικότητα. Μά-
ς ο μικρόσωμος Βέλος ήξερε πως να τα κα-
φέρει για να προκαλέσει εκμυστηρεύσεις.
Μετά από δέκα λεπτά ο κ. Μείχιου
είχε χάσει τις επιφυλάξεις του και
οι δυο άνδρες μιλούσαν σαν καλοί φί-
λοι.

— Καταλαβαίνετε, είπε ο Πουαρό.
"Ό,τι κάμνω είναι προς όφελος του
πελάτη σας. Αυτή είναι η επιθυμία της
λαϊδής "Αστυνελ. Είναι πεπεισμένη πως
δεν είναι ένοχος.

— Τιποτε δεν μ'ας βεβαιώνει ότι αυ-
ριο δεν θα είναι πεπεισμένη για το αν-
τίθετο, έκανε ξερά ο νομικός.

— Τό βέβαιο είναι ότι οι διαισθήσεις
της δεν αποτελούν αποδείξεις κι' ότι,
εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, η θέση
αυτού του νέου είναι πολύ άσχημη.

— Κρίμα που μίλησε στην αστυνομία
δπως μίλησε. Δεν τόν όφελει σε τίποτε
να επιμένει στην ιστορία του.

— Και σε σ'ας τα ίδια λέει; ρώτησε
ο Πουαρό.

— "Όχι μόνο τα λέει, μα επιμένει κιά-
λας. Καθημερινά μου επαναλαμβάνει τα
ίδια πράγματα σαν παπαγάλος.

— Κι' αυτό είναι που σ'ας άφαιρεί
την εμπιστοσύνη σας. "Ω! μη μου λέτε
τό αντίθετο. Κατά βάθος τόν πιστεύετε
κι' έσείς ένοχο. Μα άκούστε με. Θά
σ'ας αναπτύξω μια έκδοχή τών περιστά-
σεων που δεν μου φαίνεται και τόσο
άπίθανη: "Ο Τσάρλς Λέβερσον επιστρέ-
φει άργά. Έχει πει κάμποσα κοκτέιλ
κι' άρκετά ούζο με σόδα. Τόν έξου-
σιάζει αυτό το νταηλικί που δημιουργεί
τό οινόπνευμα. Σ' αυτήν την κατάσταση
λοιπόν φθάνει στο Μόν Ρεπό κι' άνε-
βαίνει παραπατώντας τη σκάλα που ό-
δηγεί στο δωμάτιο του πύργου. Άνοίγει
την πόρτα και βλέπει στο άμυδρο φώς
της λαμπτήρας του γραφείου τό θετό
του σκυμένο πάνω στο τραπέζι. "Ο Λέ-
βερσον είναι, όπως είπαμε, κάτω από
την έπιρροή του αλκοόλ. Δεν κρατιέται
και λέει τού θείου του όσα προφθάνει
ή γλώσσα του. Τόν προκαλεί μάλιστα
και τόν βρίζει. "Ο θεός ωστόσο δεν ά-
παντά. Αυτός αισθάνεται ό πιο δυνατός
κι' εξακολουθεί τό ύβρεολόι του ήφνον-
τας κιάλας τόν τόνο της φωνής του.

Τέλος ή έπίμονη σιωπή τού σέρ Ρόμ-
μπεν άρχίζει να τού φαίνεται άνώμα-
λη. Τόν κυριεύει κάποια άόριστη άνη-
συχία, πλησιάζει, άκουμπά τό χέρι του
σόν όμο του, και, κάτω άπ' αυτήν
την έλαφρότητα πίεση, τό σώμα τού
θείου σωριάζεται στο πάτωμα και ή πο-
λυθρόνα πέφτει κι' αυτή με πάταγο.

Άμέσως — άμέσως ή έπίδραση τού οί-
νοπνεύματος εξαλείφεται. Σκύβει πάνω
σόν σέρ Ρόμπεν, καταλαβαίνει τί συ-
νέβη και κυττάζει τό χέρι του που έχει
μουσκέψει μ' ένα κόκκινο και χλιαρό
ύγρό. Είναι τρομοκρατημένος και θά-
δινε τη μισή του ζωή για να συγκρα-
τήσει την κορυφή φρίκης που τού ξεφυγε
και που νομίζει ότι ακόμη άντηχεί σ' ό-
λο τό σπίτι. Μηχανικά σηκώνει την πο-
λυθρόνα, τρέχει πός την πόρτα, στη-
νει ατί νομίζοντας πως άκουσε κάποιο
θόρυβο κι' αυτόματως κάμνει πως μι-
λάει τάχα σόν σέρ Ρόμπεν μυστικά
στην άνοιχτή πόρτα. "Ο θόρυβος δεν
ξανασύγεται, πείθεται πως γελάστηκε
και γυρίζει άθόρυβα στην κάμαρά του,
όπου σκέφεται ότι τό καλύτερο που έχει

να κάνει είναι να πει πως δεν μπήκε
καθόλου στην κάμαρα τού θείου εκείνο
τό βράδυ. Έτσι λοιπόν την άλλη μέρα
λέει την ιστορία του και φυσικά εξακο-
λουθεί να τη λέει ως τώρα. Μην ξεχνάτε
ότι την άλλη μέρα ο Πάροςος δεν είχε
άκομη πει για τα όσα άκουσε. "Όταν
τό είπε ήταν άργά για να μπορέσει
ο Λέβερσον ν' αλλάξει τη διήγησή του.
Είναι άνόητος, πεισματάρης κι' εξακο-
λουθεί και πάλι να επιμένει στο δικό
του. Και τώρα πείτε μου, κ. Μείχιου,
άποκλείεται να ξιναν τα πράγματα ξ
τσι;

— "Όχι, έκανε άργά ο δικηγόρος. Δεν
άποκλείεται καθόλου να ξιναν πράγμα-
τα έτσι.

"Ο Πουαρό σηκώθηκε.

— Έχετε τό προνόμιο να βλέπετε τόν
κ. Λέβερσον. Διηγείστε του αυτά που
σ'ας είπα και ρωτήστε τον αν τα πράγμα-
τα δεν ξιναν στ' αλήθεια έτσι.

Φεύγοντας από τό γραφείο τού δικη-
γόρου, ο Πουαρό φώναξε ένα ταξί.

— Χάρλεϋ στρήτ 348, είπε στο σωφέρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η ΛΑΙΔΗ "Αστυνελ είχε μείνει κα-
τάπληκτη με την ξαφνική αναχώ-
ρηση τού Πουαρό για τό Λονδίνο,
γιατί ο ντεντεκίβ δεν της τό είχε πει
Στήν επιστροφή του, μετά από άπουσία
εικοσιτεσσάρων ώρών, ο Πάροςος τόν
ειδοποίησε ότι ή λαϊδή "Αστυνελ επιθυ-
μούσε να τόν δει άμέσως.

Τη βρήκε στο μπουντουάρ της ξαπλω-
μένη πάνω στο ντιβάν και τό κεφάλι
στηριγμένο πάνω σ' ένα βουνό άπό μα-
ξιλάρια. Φαινόταν κουρασμένη και ήταν
πολύ πιο κομμένη άπ' ό,τι την πρώτη
φορά που την είχε δει ο Πουαρό.

— "Ησθατε επιτέλους;
— "Ησθα, κυρία μου.
— Είχατε πάει στο Λονδίνο;
— Μάλιστα.

— Δεν με ειδοποίησατε πως θα πη-
γαίνατε, έκανε κάπως έρειστικά.

— Άναγνωρίζω τό σφάλμα μου και
σ'ας ζητώ χίλια συγγνώμη. Έπρεπε πράγ-
ματι να σ'ας τό είχα πει. Την άλλη φο-
ρά...

Τόν δέκονε:

— Θά ξανακάνετε τα ίδια, είπε με
κάποιο χιούμορ. Να κάμνεις ό,τι θέ-
λεις και να ειδοποιείς μετά, είναι ή άρ-
χή σας, έτσι δεν είναι;

— Ίσως να είναι και ή δική σας, εί-

πε ο Πουαρό ριχνοντάς της μια πονηρή
ματιά.

Τό παραδέχθηκε.

— Καμιά φορά... Ίσως. Μα γιατί πη-
γατε στο Λονδίνο. Τώρα μπορείτε να
μου τό πείτε φαντάζομαι.

— Συναντήθηκα με τόν εξαιρετικό έ-
πιδεωρητή Μίλλερ και μετά με τόν έ-
πίσης εξαιρετικό δικηγόρο Μείχιου.

"Η λαϊδή "Αστυνελ δεν τραβούσε τα
μάτια της από πάνω από τόν ντετε-
κίβ.

— Και τό συμπέρασμά σας είναι;...

— Πρόφερε άργά.

— "Ότι ή άθωότητα τού Τσάρλς Λέ-
βερσον μπαίνει πιά στη σφαίρα τού δυ-
νατού, άπάντησε με μεγάλη σοβαρότη-
τα ο Πουαρό που κι' αυτός κύτταζε κα-
τάματα την ήλικιωμένη κυρία.

— "Α! Είχα δικιο λοιπόν.

— Είπα ετού δυνατού, λαϊδή "Ασ-
τυνελ, τίποτε περισσότερο.

Φάνηκε σάν άπερημένη από τόν τόνο
τού Πουαρό. Τόν κύτταξε με τό διατε-
ραστικό βλέμμα της και ρώτησε:

— Μπορώ να κάνω τίποτε;

— Μάλιστα, κυρία μου. Μπορείτε να
μου πείτε γιατί ύποπτεύετε τόν Τρεφού-
ζις.

— Σ'ας είπα: ξ έ ρ ω. Αυτό είναι
όλο.

— Δυστυχώς αυτό δεν άρκεί, είπε ο
Πουαρό. Ξαναφέρετε στη μνήμη σας την
τρομερή εκείνη βραδυά. Προσπαθήστε
να θυμηθείτε και τις μικρότερες λεπτο-
μέρειες. Τι προσέξατε ή παρατηρήσατε
πou να άφροσά τό γραμματέα τού Σέρ
Ρόμπεν; Είμαι βέβαιος ότι κάτι προσέ-
ξατε.

"Η λαϊδή "Αστυνελ κούνησε τό κε-
φάλι της.

— Μόλις άντλήθηκα την παρουσία
του. Και σ'ας βεβαιώνω ότι ούτε μια φο-
ρά δεν άσκολήθηκα μαζί του.

— Τό μυαλό σας ήταν άφωτισμένο
άλλού;

— Ναί.

— Στήν έχθρότητα τού άνδρα σας για
την μίς Άλιν;

— Ναί. Μα φαίνεστε κατατοπισμένος
πάνω σε άρετά πράγματα, κ. Πουαρό.

— Έγώ τό ξέρω πάντοτε όλα, έκανε
ο κοντόσωμος άνθρωπάκος με κομική αυ-
ταρέσκια.

— Άγαπώ πολύ τη Άλιν, κ. Πουα-
ρό. Κι' άσφαλώς θα τό έχετε άντιληφθεί.
"Ο Ρόμπεν άρχισε να κάνει φασαρία
για τα πιστοποιητικά της. Δεν λέω,
προσέξτε, ότι δεν πήγε να μ'ας εξαπα-
τήσει λιγάκι. Τό έκανε αυτό. Μα σ'ας
βεβαιώνω πως έκανα χειρότερα στα νιά-
τα μου. Δεν φαντάζεστε τί καταπονώ-
ση πρέπει ν' αναπτύξεις και τί κόλπα
πρέπει να σοφιστείς με τούς διασάφες
για να επλευστείς. Θά έλεγα, θα έγρα-
φα και θα έκαμνα ό,τι δήποτε έ-
κείνη την εποχή. "Η Άλιν ήθελε
να πάρει αυτή τη θέση και δεν
δίστασε μυστικά σε όρισμένα μέσα
πού... δεν ήσαν ίσως πολύ καθώς πρέπει,
καταλαβαίνετε. Οι άνδρες είναι ήλιθιοι
σε κάτι τέτοια. Άν ή Άλιν ήταν υπάλ-
ληλος σε Τράπεζα και είχε να κάμνει
με εκατομμύρια κάθε μέρα, να ξέρετε
πως δεν θα έδινε φράγκο. Έκείνη τη
βραδυά αυτή ή υπόθεση μ' άπασχολούσε
πολύ. Συνήθως πάντοτε τα κατάφερα
να παίρνω τόν Ρόμπεν με τα νερά μου.
Μα αυτή τη φορά ήταν πραγματικό μου-

λάρι ο καίμενος. Έτσι, δεν είχα βέβαια
τό μυαλό που σ' έκαν γραμματέα. Έξ
άλλου, όπως κι' άν τό πάρετε, ο Τρεφού-
ζις δεν είναι από τούς άνθρώπους που
τούς προσέχεις. Άντιλαμβάνεσαι άπλως
την παρουσία του, αυτό είναι όλο.

— Τό πρόσεξα κι' εγώ, είπε ο Πουα-
ρό. "Ο Τρεφούζις δεν είναι άπ' όσους
που διακρίνονται, που γυαλίζουν, που
κάνουν μπαμ! όπως λένε.

— Αυτό είναι. Τό αντίθετο ακριβώς
τού Βίκτωρος.

— Θά έλεγα για τόν κ. Βίκτωρα "Ασ-
τυνελ ότι είναι εκρηκτικός τύπος.

Έκπαικτος χαρακτηριζόσ: έκανε έν-
θουσιασμένη ή λαϊδή "Αστυνελ. Έκρηγ-
νυται μέσα σ' όλο τό σπίτι σάν πυροτέ-
χνημα.

— Τποθέτω πως έχει ζωηρό μάλλον
χαρκτηέρα... ευερέθιστο.

— "Ω! άμα τόν ερεθίζεις γίνεται πραγ-
ματικός διάβολος. Μα, δόξα νάχει ο
Θεός, δεν τόν φοβόμμαι καθόλου. Φα-
σαριτζής και μπαρούφας κατά βάθος, αθ-
ιός είναι ο Βίκτωρ.

"Ο Πουαρό κύτταξε τό ταβάνι.

— και δεν μπορείτε να μου πείτε τί
σ'ας έκανε εκείνο τό βράδυ έντύπωση σχε-
τικά με τόν Τρεφούζις;

— Μα σ'ας τό ξανάτα, κ. Πουαρό:
ξ έ ρ ω. Πάρτε το σάν διαίσθηση... σάν
γυναίκα διαίσθηση, που...

—... Που δεν μπορεί να ένοχοποιη-
σει έναν άνθρωπο, συμπλήρωσε ο Πουα-
ρο. Μα έπίσης, κι' αυτό είναι χειρό-
τερο, που δεν μπορεί και να τόν άθωώ-
σει. Λαϊδή "Αστυνελ, άφου πιστευτε
είλικρινά ότι ο Τσάρλς Λέβερσον είναι
άθωος κι' ότι ο Τρεφούζις είναι ένοχος,
θα δέλατε να ύποπτετε ένα πειράμα;

— Τί είδους πειράμα; έκανε ή λαϊδή
"Αστυνελ ζαρώνοντας τα φρύδια της.

— Θά θέλατε να σ'ας ύπνωτισουν;

— Και γιατί; Δεν είμαστε καλά.

"Ο Πουαρό τράβηξε την καρέκλα του
πιο κοντά της.

— Άν σ'ας έλεγα, κυρία μου, ότι ή
διαίσθησή σας, όπως τη λέτε, βασίζεται
σε περιστατικά που έχετε άποτυπώσει άσυ-
νείδητα στο μυαλό σας, δεν θα μιλούσατε
τόρα έτσι. Σ'ας λέω άπλως ότι τό πείραμα
που σ'ας προτείνω, μπορεί να έχει βασική
σημασία κι' αυτόν τόν δυστυχισμένο τόν
άνθρωπο σας. Και πάλι άρνείστε;

— Και πούδ θα με κοιμίσει; Έσείς;

— Κάποιος φίλος μου που, άν δεν γε-
λέμαι, καταφθάνει ακριβώς αυτή τη στιγ-
μή. Άκούω τό αυτοκίνητο να σταματά
μυστικά στην έξοπορτα.

— Πούδ είναι;

"Ο καθηγητής Κάζαλετ, από τη
Χάρλεϋ Στρήτ.

— Και είναι... σγουρος άνθρωπος;

— Δεν είναι τσαρλατάνος, άν έννο-
είτε αυτό. Μπορείτε να τού έχετε από-
λυτη εμπιστοσύνη.

— Έν τάξει, έκανε ή λαϊδή "Αστυνελ.
μ' έναν άναστεναγμό. Πιστεύω ότι όλ'
αυτά είναι άνοησίες, μα άφου τό θέλετε,
ας γίνει τό θέλημά σας. Δεν θέλω να μου
πείτε μεθαύριο ότι έφερα εμπόδια στη δου-
λειά σας.

— Σ'ας εύχαριστώ χίλιες φορές, κυρία.

"Ο Πουαρό βγήκε διαστρίχας από τό
μπουντουάρ και γύρισε μερικά λεπτά άρ-
γότερα μ' ένα κοντόσωμο άνθρωπάκο που
φορούσε γυαλιά. "Η όλοστορόγυνη φάτσα
του και τό καλονάγαθ όφρος του δεν
άνταποκρίνονταν καθόλου στην εικόνα
τού άνωτιστή που είχε φαντασθεί ή λαί-

δη "Αστυνελ.

— Λοιπόν, έκανε ή λαϊδή "Αστυνελ
γελώντας πως άρχίζει τό κόλπο σας;

— Είναι άπλούστατο, λαϊδή "Αστυν-
ελ, ό,τι άπλούστερο μπορεί να βάλει ο
νους σας, είπε ο καθηγητής. Στηριχτείτε
καλά, βολεφτείτε... έτσι... και μη βασανί-
ζεστε.

— Μα δεν βασανίζομαι καθόλου, τι
ιδέα είναι αυτή; Πολύ θάθελα να δω
έναν άνθρωπο να μ' ύπνωτίζει παρά τη
θέλησή μου.

— Φυσικά, έκανε ο καθηγητής Κα-
ζαλετ μ' ένα πλατό χαμόγελο. Μα άφου
δέχεστε, δεν θα είναι παρά τη θέλησή
σας. Τώρα είμαστε έν τάξει. Σβήστε τό
φώς, σ'ας παρακαλώ κ. Πουαρό. Άφη-
στε να σ'ας νικήσει ο ύπνος, λαϊδή "Ασ-
τυνελ.

"Αλλάξε θέση.

— Είναι άργά. Νυστάζετε, νυστάζετε
πέρα πολύ. Τα βλέφαρά σας κλείνουν,
βαραινούν... βαραινούν... και κλείνουν...
κλείνουν... κλείνουν... Σε λίγο θα κοιμη-
θείτε.

"Η φωνή του ήταν σάν γουργουρισμα
μονότονο, γλυκό, καθησυχαστικό. Σε λίγο
έσκυψε και σήκωσε πολύ άπαλά τό δεξί
βλέφαρο της λαϊδής "Αστυνελ. Μετά γύ-
ρισε πός τόν Πουαρό εύχαριστημένος.

— Πάμε πολύ καλά, τού είπε. Ν' ερ-
χίσω;

— Άν θέλετε...

"Ο Κάζαλετ άρχισε να μιλάει με αστα-
χιότητα.

— Λαϊδή "Αστυνελ, κοιμάστε. Μα μ'
άκούτε, έτσι δεν είναι;

Χωρίς να κάνει την παραμικρή κίνηση ή
ίπνωτισμένη άπάντησε με σιγανή, μονό-
τονη φωνή.

— Σ'ας άκούω... Μπορώ ν' άπαντησω
στις έρωτήσεις σας;

— Λαϊδή "Αστυνελ, θέλω να ξανα-
γυρίσουμε πίσω στη βραδυά εκείνη που
δολοφονήθηκε ο άνδρας σας. Θυμάστε έ-
κείνη τη βραδυά;

— Ναί.

Τό ξαπλωμένο σώμα κουνήθηκε με κα-
ποια νευρικήτητα.

— Είστε στο τραπέζι για τό βραδινό
φαγητό. Πήτε μου τί βλέπετε, τί αισθά-
νεστε.

— Είμαι χάλια... άνήσυχη, άνήσυχη
για τη Άλιν.

— Τό ξέρουμε αυτό. Πήτε μου τί
βλέπετε.

— "Ο Βίκτωρ τρώει όλα τ' άλμυρά ά-
μύδαλα. Είναι πολύ λαίμαργος. Άδριο
θα πιά σόν Πάροςος να μ' ή ξαναβάλει
τό πιστάκι με τα άμύδαλα κοντά του.

— Συνέχιστε λαϊδή "Αστυνελ.

— "Ο Ρόμπεν είναι στις κάγκες του.

Δεν νομίζω ότι είναι εξ αίτιας της Άλ-
ιν. Τόν βασανίζει κάτι σχετικά με τις
δουλειές του. "Ο Βίκτωρ τόν κυττάζει
με περίεργο όφρος.

— Μιλήστε μας για τόν κ. Τρεφούζις,
λαϊδή "Αστυνελ.

— Τό άριστερό μανιέτι του έχει ξέ-
φτια. Γεμίζει τό κεφάλι τόν κοιμιστή. Τι
άσχημη αυτή ή συνήθεια τών άνδρών.
Πραγματική καταστροφή για τα καλύ-
ματα τόν έπιπλών.

— Και τώρα, κυρία μου, είπε ο Κά-
ζαλετ κυττάζοντας τόν Πουαρό, τό φαγητό
τέλειωσε. Πάρνετε τόν καφέ σας. Πε-
ριγράψτε μου τη σκηνή.

— "Ο καφές είναι πολύ ωραίος από-
ψε. Ποτέ δεν τόν ήφνουν ίδιον δυο φορές
συνέχεια. Άδύνατο να έχει εμπιστοσύνη

σ' αυτή τη μαγειρεία για τόν καφέ. "Η
Άλιν κυττάζει όλη την ώρα από τό παρά-
θυρο. Πούδ ξέρει γιατί; Τώρα έρχεται ο
Ρόμπεν στο σαλόνι. Είναι στα μεγάλα
νεύρα του και παραλαμβάνει τόν φουαρά
τού Τρεφούζις. Τόν τρελλάίνει στο θω-
αίδι. "Ο Τρεφούζις κρατάει στο χέρι
του τόν χαρτοκοπιτήρα, τόν χοντρό, αυ-
τόν που έχει τη μεγάλη, άκουσιμένη λε-
πίδα. Πάω πάω! πώς τόν σφίγγει. Τα
χέρια του έχουν άσπρίσει στις κλειδώσεις.
Τό έχωσε στο ξύλο τού τραπέζιού με τέτοια
δύναμη που έσπασε ή μύτη του. Τό κρα-
τάει ακριβώς σάν μαχαίρι που σκοπεύεις
να τό χώσεις σε κανένος την πλάτη. Να
ται φεύγουν μαζί τώρα. "Η Άλιν φέ-
ρεσε τό πρόσμό της φόρεμα από μυσσε-
λίνα. Θάψα της πάει τό πρόσμο. Μοιά-
ζει με κρίνο. Άδριο πρέπει χωρίς άλλο να
δώσω τα καλύμματα από τις πολυθρόνες
να τα πλύνουν.

— Μια στιγμή λαϊδή "Αστυνελ...

"Ο Κάζαλετ στράφηκε πάλι πός τόν
Πουαρό.

— Νομίζω πως πετύχαμε αυτό που
θέλαμε, είπε γρήγορα. "Η σκηνή με τόν
χαρτοκοπιτήρα. Αυτή είναι που την έκανε
να πιστέψει στην ένοχη τού Τρεφούζις.
Να πάμε τώρα στο δωμάτιο τού πύργου;

"Ο Πουαρό κούνησε τό κεφάλι του κα-
ταφατικά κι' ο καθηγητής άρχισε πάλι
να ρωτά τη λαϊδή "Αστυνελ με την έ-
δια καθαρή και άταραχη φωνή:

— Τώρα είναι πιο άργά. Είστε στο
δωμάτιο τού πύργου με τόν άνδρα σας.
Τσακώνεστε, έτσι δεν είναι;

"Η λαϊδή "Αστυνελ κουνήθηκε νευρι-
κά.

— Ναί, τσακώνομαστε πολύ άσχημα,
τρομερά άσχημα. Λέμε φοβερά πράγματα
ο ένας έναντίον τού άλλου.

— Μη τό σκέφτεστε άλλο. Βλέπετε
καθαρά τό δωμάτιο; Οι κουρτίνες είναι
κλειστές, οι λάμπες άναμμένες;

— "Όχι, ή λαφονιέρα. Μόνο ή λάμ-
πα τού γραφείου.

— Άφήνετε τόν άνδρα σας, τού λέτε
καληνύχτα;

— "Όχι, ήμουν τόσο θυμωμένη που
δεν είπα καληνύχτα.

— Είναι ή τελευταία φορά που τόν
βλέπετε. Σε λίγο θα τόν δολοφονήσουν.
Ξέρετε πούδ τόν δολοφόνησε;

— Ναί. "Ο Τρεφούζις.

— Γιατί ο Τρεφούζις;

— Έξ αίτιας της καμπούρας... της
καμπούρας που έκανε ή κουρτίνα.

— "Η κουρτίνα έκανε καμιά καμπού-
ρα;

— Ναί.

— Την είδατε καλά;

— Ναί. Την άγγιξα σχεδόν.

— Ήταν άνθρώπος κουμμένος, πως
άπό την κουρτίνα; "Ο Τρεφούζις;

— Ναί.

— Πώς τό ξέρετε;

— Για πρώτη φορά δίστασε.

— Μα... μα... από τόν χαρτοκοπιτήρα.

"Ο Πουαρό κι' ο Κάζαλετ άλλαξαν
ενα γρήγορο βλέμμα.

— Δεν σ'ας καταλαβαίνω, λαϊδή Ασ-
τυνελ. Λέτε ότι ή κουρτίνα κάμνει μια
καμπούρα, ότι κάποιος κούβεται από τι-
πο. Άν είδατε αυτόν τόν άνθρωπο;

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

— "Όχι.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΔΥΝΑΚΙΟΝ

**Τὸ ἘΝΑ λαχεῖο
γίνεται: ΔΥΟ!..**

Ὅταν τὸ λαχεῖο σας
εἶναι ἀπὸ τὰς

8

**ΠΡΩΤΑΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΥΣ
ΣΕΙΡΑΣ**

**Διότι με 1 λαχεῖο
μετέχετε:**

1^{ον}

Τῆς εἰδικῆς κληρώσε-
ως ἡ ὁποία δίδει μό-
νον εἰς τὰς προνομιού-
χους Σειράς κέρδη ποῦ
δ ἄ φ δ ἄ σ ο υ ν

Τὸ **1.500.000** Δραχ.

καὶ

2^{ον}

Τῆς μεγάλης γενικῆς
κληρώσεως καὶ τῆς
κληρώσεως τῶν Σειρῶν
μὲ τὰς ὁποίας θα διανε-
μηθοῦν κέρδη ἄνω τῶν

30.000.000 Δραχμ.

Κυκλοφοροῦν αἱ προνομιούχοι Σειραὶ:

*** ΠΡΩΤΗ, ΔΕΥΤΕΡΑ, ΤΡΙΤΗ, ΤΕΤΑΡΤΗ,
ΠΕΜΠΤΗ, ΕΚΤΗ, ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΓΔΟΗ.**

ἄφρατος:

**ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΚΕΡΔΗ...
ΠΕΡΙΞΟΤΕΡΟΙ ΤΥΧΕΡΟΙ...**